

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

NOLISP350

Mastergradsoppgave i nordisk

Våren 2018

Leseforståelse og inferens

*En sammenligning av minoritetsspråklige og majoritetsspråklige
elever i videregående skole*

Hanna Morseth Palfi

Forord

Tusen takk, Ingvild Nistov! Etter møter eller telefonsamtaler med deg fikk jeg bestandig nytt pågangsmot og troen på at dette kom til å gå fint. Tusen takk for god og grundig veiledning gjennom hele dette året.

Tusen takk, Randi! For at du satt meg i kontakt med informantene og for at du besvarte alle mine spørsmål i etterkant av intervjuene. Informantene mine fortjener også en stor, stor takk! Oppgaven ville aldri gått i havn uten dere.

Tusen takk, Ivar Utne! Ikke bare med å finne på fiktive navn til informantene mine, men også for at du alltid er så engasjert og behjelpelig.

Tusen takk, Anne Bredahl! For at du, som også har skrevet masteroppgave dette året, leste korrektur på oppgaven min. Du har vært en strålende nabo, både på lesesalen og på Nygård.

Tusen takk til de snille, gode og morsomme medstudentene på masterlesesalen! Ingenting er som kakefredag, vinlotteri og quiz i kroken med alle dere. Dere har gjort det enklere gå opp trappene til fjerdeetasje hver eneste dag.

Tusen takk, mamma og pappa! For støtten i oppturene og nedturene som kom med masterskrivingen. Og mamma, for at du også har korrekturlest. Elisabeth, du fortjener også en takk som har sørget for at jeg har fått i meg bra mat og kaffe hver dag. For meg er dere verdens beste heiagjeng!

Tusen takk, Hans Anders! Du har vært lengst unna, men likevel nærmest.

Bergen, mai 2018

Hanna Morseth Palfi

Innholdsfortegnelse

Forord	ii
Liste over tabeller og figurer	vii
1.0 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn.....	1
1.2 Formål, problemstilling og forskningsspørsmål	1
1.3 Begrepsavklaringer	2
1.4 Plassering av oppgaven.....	3
1.5 Fremgangsmåte	3
1.6 Oppgavens struktur	3
2.0 Teori og tidligere forskning.....	5
2.1. Innledning	5
2. 2. Hva vil det si å kunne lese?.....	5
2.3 Leseteorier.....	6
2.3.1 Leseforståelse i lys av kognitive teorier.....	6
2.3.2 Leseforståelse i lys av sosiokulturelle teorier	7
2.3.3 Utviklingsorienterte perspektiver.....	8
2.4 Andrespråkslesing.....	9
2.4.1 Teoretiske perspektiver og tidligere forskning på andrespråkslesing i Norge.....	10
2.5 Faktorer som påvirker leseforståelse	12
2.5.1 Lesestrategier og metakognisjon.....	12
2.5.2 Bakgrunnskunnskap og skjemateori	13
2.5.3 Ordforråd.....	15
2.6 Inferens	17
2.6.1 Tidligere forskning på inferens.....	19
2.6.2 Inferens og andrespråkslesere	20
2.7 Lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster.	21
2.8 Oppsummering og forskningsspørsmål	22
3.0 Metode.....	23
3.1 Innledning	23
3.2 Metodisk tilnærming.....	23
3.2.1. Kvalitativ og kvantitativ metode.....	24
3.2.2 Intervju.....	26

3.2.3 Spørreskjema om bakgrunnsinformasjon og lesevaner	27
3.3 Fremgangsmåte for datainnsamling	28
3.3.1 Rekruttering av informanter	28
3.3.2 Presentasjon av informanter med et annet morsmål enn norsk	30
3.3.3 Presentasjon av informanter med norsk som morsmål	31
3.4 Tekstutvalg	32
3.5 Gjennomføring av lesetesten ved bruk av intervju	33
3.6 Behandling av materialet	35
3.6.1 Tolking av resultater fra leseforståelsetest	36
3.7 Undersøkelsens kvalitet	36
3.8 Etske hensyn	39
4.0 Analyse og funn	40
4.1. Innledning	40
4.2. Analyse av tekstene	40
4.2.1 Analyse av skjønnlitterære og sakprosaeteksters krav på inferens	40
4.2.2 Tekstene	41
4.2.2.1 Tekst 1: Skiteksten	41
4.2.2.2 Tekst 2: Afghanistansteksten	42
4.2.2.3 Tekst 3: Oljeteksten	44
4.2.2.4 Tekst 4: Jernbaneteksten	45
4.3 Ord i tekstene informantene ikke forstod	47
4.4 Intervju med informantene som har et annet morsmål enn norsk	47
4.4.1 Informant 1 (Mehran)	48
4.4.2. Informant 2 (Bishar)	52
4.4.3 Informant 3 (Antanas)	55
4.4.4 Informant 4 (Sanaa)	57
4.4.5 Informant 5 (Paul)	60
4.4.6 Informant 6 (Yemane)	63
4.4.7 Informant 7 (Sakrina)	65
4.5 Intervju med informantene med norsk som morsmål	68
4.5.1 Informant 8 (Mari)	69
4.5.2 Informant 9 (Jørgen)	71
4.5.3 Informant 10 (Julie)	73
4.5.4 Informant 11 (Synne)	76

4.6 Oppsummering av alle informantene.....	78
4.6.1 Informantenes poengsummer til tekstene	79
4.7 Analyse av informantenes svar til tekstene.....	80
4.7.1 Tekst 1: Skiteksten.....	80
4.7.2 Tekst 2: Afghanistansteksten.....	83
4.7.3 Tekst 3: Oljeteksten	85
4.7.4 Tekst 4: Jernbaneteksten	87
4.7.5 Alle tekstene.....	89
4.8 Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens	90
4.9 Oppsummering av kapittelet.....	92
5.0 Drøfting.....	93
5.1. Innledning	93
5.2 Forskningsspørsmålene.....	93
5.2.1 Forskningsspørsmål 1	93
5.2.2 Forskningsspørsmål 2	94
5.2.3 Forskningsspørsmål 3	96
5.2.4 Forskningsspørsmål 4	98
5.3 Videre drøfting.....	99
5.3.1 Inferensspørsmålenes relevans for informantenes leseforståelse	99
5.3.2 Gjøring av inferens og ordforråd	101
5.3.3 Gjøring av inferens og metakognisjon.....	101
5.4 Oppsummering.....	102
6.0 Avslutning.....	103
Litteraturliste	105
Vedlegg.....	110
Vedlegg 1: Tekst 1: Utdrag fra tekst av Tom Stalsberg.....	110
Vedlegg 2: Tekst 2: Utdrag fra tekst av Helga Flatland	111
Vedlegg 3: Tekst 3: Inn i oljealderen.....	112
Vedlegg 4: Tekst 4: Jernbanen.....	113
Vedlegg 5: Transkripsjonsveiledning	114
Vedlegg 6: Utdrag fra intervju med Mehran og poenggivning.....	115
Vedlegg 7: Utdrag fra intervju med Bishar og poenggivning.....	118
Vedlegg 8: Utdrag fra intervju med Antanas og poenggivning.....	121
Vedlegg 9: Utdrag fra intervju med Sanaa og poenggivning	123

Vedlegg 10: Utdrag fra intervju med Paul og poenggivning.....	126
Vedlegg 11: Utdrag fra intervju med Yemane og poenggivning.....	129
Vedlegg 12: Utdrag fra intervju med Sakrina og poenggivning.....	132
Vedlegg 13: Utdrag fra intervju med Mari og poenggivning	136
Vedlegg 14: Utdrag fra intervju med Jørgen og poenggivning	139
Vedlegg 15: Utdrag fra intervju med Julie og poenggivning	142
Vedlegg 16: Utdrag fra intervju med Synne og poenggivning.....	145
Vedlegg 17: Spørreskjema om bakgrunnsinformasjon og lesevaner.....	148
Vedlegg 18: Informasjonsskriv til informantene	150
Vedlegg 19: Godkjenning fra NSD.....	152
Sammendrag.....	155
Abstract.....	156
Oppgavens profesjonsrelevans	157

Liste over tabeller og figurer

Tabell 1: Trekk ved undersøkelsesopplegg basert på kvalitative og kvantitative data

Tabell 2: Oversikt over antall informanter

Tabell 3: Oversikt over minoritetsspråklige informanter

Tabell 4: Oversikt over majoritetsspråklige informanter

Tabell 5: Forventet svar til tekst 1

Tabell 6: Forventet svar til tekst 2

Tabell 7: Forventet svar til tekst 3

Tabell 8: Forventet svar til tekst 4

Tabell 9: Informantenes understrekinger av vanskelige ord

Tabell 10: Informantenes poengsummer

Tabell 11: Oversikt over antall inferenskrevende spørsmål og adekvate svar.

Figur 1: Mehrans poeng til tekstene

Figur 2: Bishars poeng til tekstene

Figur 3: Antanas poeng til tekstene

Figur 4: Sanaas poeng til tekstene

Figur 5: Pauls poeng til tekstene

Figur 6: Yemanes poeng til tekstene

Figur 7: Sakrinas poeng til tekstene

Figur 8: Maris poeng til tekstene

Figur 9: Jørgens poeng til tekstene

Figur 10: Julies poeng til tekstene

Figur 11: Synnes poeng til tekstene

Figur 12: Informantenes poeng til tekst 1

Figur 13: Gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 1, sett i prosent

Figur 14: Informantenes poeng til tekst 2

Figur 15: Gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 2, sett i prosent

Figur 16: Informantenes poeng til tekst 3

Figur 17: Gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 3, sett i prosent

Figur 18: Informantenes poeng til tekst 4

Figur 19: Gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 4, sett i prosent

Figur 20: Informantenes poeng sammenlagt

Figur 21: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til de ulike teksttypene.

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn

Resultater fra PISA-undersøkelsene viser at elever med minoritetsspråklig bakgrunn har dårligere leseforståelse enn elever med norsk som morsmål (Frønes, 2016). Utover at minoritetsspråklige skårer dårligere enn majoritetsspråklige, særlig på refleksjonsoppgaver, viser ikke disse resultatene leseprosessen – altså hva leseren gjør underveis i lesingen for å oppnå den forståelsen han/hun gjør. Jeg ønsker å gå nærmere inn på en av faktorene som påvirker leseforståelsen, nemlig inferens, som på dagligspråket gjerne blir omtalt som «å lese mellom linjene».

I denne studien ønsker jeg å gå i dybden på leseforståelse og inferens hos minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående skole. Interessen for dette temaet ble vekket da jeg skrev bacheloroppgave om minoritetsspråkliges utvikling av leseforståelse. Jeg ble da oppmerksom på resultater fra ulike leseundersøkelser som sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevers leseforståelse. Jeg ble også oppmerksom på at det var lite forskning som sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående skole sin leseforståelse, noe jeg fikk lyst til å vite mer om. Som kommende lektor skal jeg mest sannsynlig jobbe i videregående skole i fremtiden og da ser jeg det som fordelaktig å ha kunnskap om leseforståelse, som Roe (2014:11) sier er en vesentlig faktor for læring.

1.2 Formål, problemstilling og forskningsspørsmål

Som nevnt ovenfor, viser undersøkelser som har sammenlignet leseforståelsen til minoritetsspråklige elever og majoritetsspråklige elever, en forskjell i favør av de majoritetsspråklige elevene. Det er få studier som har undersøkt om dette gjelder elever i videregående skole. Jeg ønsker å bidra med innsikt på dette feltet ved å gå i dybden på elevene i videregående skole sin leseforståelse. Mer konkret er formålet med denne oppgaven å sammenligne minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevers leseforståelse av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster, med fokus på inferens. På bakgrunn av dette er følgende problemstilling utformet:

Hvordan er leseforståelsen og inferensferdighetene til elever med norsk som andrespråk i videregående skole sammenlignet med jevnaldrende elever med norsk som morsmål?

For å finne svare på dette, har jeg utformet 4 forskningsspørsmål som vil underbygges i kapittel 2 og som vil være underliggende for analysen og drøftingen i kapittel 4 og kapittel 5:

- 1. Er det sammenheng mellom informantenes gjøring av inferens og deres leseforståelse av tekstene?*
- 2. Hvilken rolle synes bakgrunnskunnskap å ha for elevenes inferensgjøring?*
- 3. Er det forskjell på hvilken inferenstype elevene gjør under lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster? Og hva sier dette om leseforståelsen?*
- 4. Hvordan skiller de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige elevene seg på gjøring av inferens?*

1.3 Begrepsavklaringer

Jeg vil i det følgende presisere hva jeg legger i begreper som er sentrale for denne undersøkelsen.

Minoritetsspråklige elever og majoritetsspråklige elever

I PISA-undersøkelsene er minoritetsspråklige elever de som selv oppgir at begge foreldrene er født i et annet land (Kjærnsli og Jensen, 2015). Når det gjelder informantene i min undersøkelse gjelder dette de som selv har oppgitt at de har et annet morsmål enn norsk. I denne undersøkelsen vil minoritetsspråklige elever og elever med norsk som andrespråk brukes om hverandre, men beskrive samme elevgruppe. Dette er selvfølgelig ikke en homogen gruppe, men omtales som minoritetsspråklige for å skille dem fra elevene med norsk som morsmål.

Begrepene majoritetsspråklige elever og elever med norsk som morsmål vil i dette prosjektet bli brukt om samme elevgruppe. Dette gjelder elever som selv har oppgitt at de har norsk som morsmål.

Skjønnlitterær tekst, sakprosaetekst og teksttyper

I denne oppgaven vil jeg bruke fire tekstutdrag for å undersøke informantenes gjøring av inferens. To av tekstene er narrative, hentet fra en novelle og en roman. De to andre tekstutdragene er deskriptive, hentet fra to ulike lærebøker i historie. For enkelhetsskyld, vil jeg videre i denne oppgaven omtale de to narrative tekstene som «de skjønnlitterære

tekstene». De deskriptive tekstene vil jeg omtale som «sakprosatextene». Når jeg skiller mellom de narrative og de deskriptive tekstene, omtaler jeg dem som ulike «teksttyper».

1.4 Plassering av oppgaven

Denne oppgaven har trekk fra ulike fagtradisjoner. Studien bygger på tidligere forskning på lesing, andrespråkslesing og leseforståelse med fokus på inferens. I denne studien ønsker jeg å sammenligne minoritetsspråklige og majoritetsspråkliges leseforståelse. Oppgaven har derfor et andrespråksperspektiv, og ettersom det dreier seg om elever i videregående skole og feltarbeidet er gjort på en skole vil den også ha et didaktisk perspektiv.

1.5 Fremgangsmåte

For å kunne besvare forskningsspørsmålene mine har jeg valgt ut fire tekster, to skjønnlitterære tekster og to sakprosatexter, som jeg har utformet inferenskrevede spørsmål til. Jeg har intervjuet elleve informanter, hvor syv av dem har oppgitt å ha et annet morsmål enn norsk og fire har oppgitt at de har norsk som morsmål. Alle informantene går studiespesialiserende (Vg1) og følger ordinær læreplan i norsk. Informantene leste de fire tekstene stille og svarte muntlig på de inferenskrevede spørsmålene jeg stilte til tekstene. De streket også under ord i tekstene de ikke forstod for å utelukke at ikke ordforrådet var avgjørende for en eventuelt svak leseforståelse av en tekst. Informantene svarte også på et spørreskjema med spørsmål om botid i Norge, skolegang i andre land, lesevaner og så videre.

1.6 Oppgavens struktur

I kapittel 1 har jeg nå kort gjort rede for bakgrunnen for temaet i oppgaven samt formål og forskningsspørsmål. Videre har jeg lagt frem en begrepsavklaring, plassert oppgaven og avklart fremgangsmåte. I kapittel 2 blir det redegjort for relevant teori knyttet til andrespråkslesing, leseforståelse og inferens. Jeg gjør rede for metodisk tilnærming, fremgangsmåte for innsamling og behandling av materialet i kapittel 3. Avslutningsvis i kapittelet blir undersøkelsens validitet og reliabilitet drøftet. I kapittel 4 blir funnene fra studien presentert og analysert. I kapittel 5 besvarer jeg forskningsspørsmålene med utgangspunkt i funnene. Deretter drøfter jeg andre aktuelle funn i lys av teorien som blir

presentert i kapittel 2. Kapittel 6 er et avslutningskapittel, hvor jeg kort legger frem de mest sentrale funnene og oppsummerer oppgaven.

I tillegg følger et appendiks. Appendikset inneholder spørreskjemaet, tekstene elevene ble testet i, elevenes transkriberte svar på inferensspørsmålene, informasjonsbrev, samtykkeerklæring og godkjenningbrev fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD).

2.0 Teori og tidligere forskning

2.1. Innledning

I dette kapittelet vil det bli presentert teori og tidligere forskning som er relevant for å belyse oppgavens formål og besvare forskningsspørsmålene. Oppgaven har trekk fra ulike fagtradisjoner som forskning på lesing generelt, andrespråkslesing og ulike aspekter ved leseforståelse, noe som vil gjenspeile seg i dette kapittelet.

2.2. Hva vil det si å kunne lese?

Når vi snakker om lesing, tenker vi gjerne på den aktiviteten vi gjør når vi tilegner oss informasjon fra skrevne tekster (Lie, Kjærnsli, Roe & Turmo, 2001:24). I dag er det å kunne lese en vesentlig ferdighet for å kunne delta i samfunnet. Definisjoner på lesing og lesekompetanse har endret seg over tid parallelt med endringer i samfunnet, økonomien og kulturen (OECD, 2015:9). Ifølge Roe (2014:11) er kravene til lesekompetanse også blitt stadig høyere og mer mangfoldige i takt med samfunnets kulturelle, sosiale og teknologiske utvikling. Tidligere var lesekompetanse noe man tilegnet seg som barn i tidlig skolealder. I dag blir lesekompetanse sett på som noe som utvikles gjennom hele livet (OECD, 2015:9).

Lesing i en norsk skolesammenheng ble for alvor satt på dagsorden med den nye læreplanen i 2006 (LK06), hvor lesing ble en av fem grunnleggende ferdigheter i alle fag, ikke bare i norskfaget som det hadde vært tidligere (Roe, 2014:13). Årsaken til at det ble rettet fokus mot lesekompetanse var trolig resultatene fra de internasjonale leserundersøkelsene PISA og PRILS i 2001 og 2003, hvor det kom frem at norske skoleelever leste dårligere, sammenliknet med elever i de andre undersøkelseslandene, når de gikk på fjerde trinn, og leste gjennomsnittlig på tiende trinn (ibid.:13). PISA definerer lesekompetanse som:

Reading literacy is understanding, using, reflecting on and engaging with written texts, in order to achieve one's goals, to develop one's knowledge and potential, and to participate in society. (OECD, 2015:9).

PISA synes å legge et sosiokulturelt syn på leseforståelse til grunn, noe jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.3.2. Ut fra denne definisjonen kan en se at lesekompetanse er en kompleks ferdighet. Det er ikke bare å kunne lese av ord som står i en tekst, men det er også å kunne

bruke, reflektere og engasjere seg i tekst. I PISA sin definisjon trekker de også frem at lesekompetanse er avgjørende for å kunne delta i samfunnet.

2.3 Leseteorier

Det finnes ulike teoretiske tilnærminger til leseforståelse. Kulbrandstad (2018) trekker frem tre perspektiver på lesing: kognitive teorier, sosiokulturelle teorier og utviklingsorienterte perspektiver. Hun hevder at for å forstå leseutvikling må man ha innsyn i både kognitiv og sosiokulturell teori om lesing. Videre hevder hun at de ulike tilnærmingene til lesing ikke er konkurrerende, men at de kan utfylle hverandre. I det følgende vil jeg kort redegjøre for leseforståelse i lys av kognitiv og sosiokulturell teori, samt utviklingsorientert perspektiv.

2.3.1 Leseforståelse i lys av kognitive teorier

Kognitive teorier om lesing tar utgangspunkt i at lesing kan beskrives som to delprosesser; avkoding og forståelse (Hoover og Gough, 1990; Kulbrandstad, 2018; Bråten, 2008). Disse to prosessene er ifølge Hoover og Gough (1990:132) helt avgjørende for å oppnå leseforståelse. Avkoding regnes som den tekniske siden ved lesing og betegnelsen kan defineres på ulike måter. Austad, Engen, Høien og Skaathun (1993:20) definerer avkoding slik:

Med avkoding meiner ein den tekniske sida ved lesing: at lesaren er i stand til å omkoda rekkjer av skrivne symbol (bokstavar/ord) til noko lydleg (uttalte ord). Når ein person kan sjå på eit skrive ord og uttale kva som står der, meistrar vedkomande avkodinga av dette ordet.

I denne definisjonen av lesing inngår ikke forståelse av hva som blir lest, og det er et tydelig skille mellom avkoding og forståelse. Ifølge en slik definisjon forstår ikke leseren nødvendigvis hva som står, men kan lese av ordene og uttale dem. Det finnes også definisjoner på avkoding som inkluderer forståelse av ordene som blir lest. Kulbrandstad (2018:35) legger frem en slik definisjon:

Med avkoding menes her de tekniske sidene ved lesing, de ferdighetene som gjør at leseren er i stand til å gjenkjenne den trykte teksten, uttale ordene og til slutt få adgang til ordenes mening.

Kulbrandstad (2018:35) mener det kan virke motsetningsfylt å inkludere forståelse som en del av avkodingen, da kognitiv teori tydelig skiller mellom avkoding og forståelse. I en definisjon hvor forståelse inngår i avkodingen, må *forståelse* bety at leseren forstår utover ordnivået

(Kulbrandstad, 2003:29). Kulbrandstad (ibid.) bruker Høien og Lundberg (1989) sin definisjon på en slik forståelse: «Forståelse gjelder de prosesser som er i gang utover ordnivået; når vi bearbeider setninger og tolker innholdet i teksten». Avkodingsferdigheter alene er ikke nok for å skape en forståelse av det som blir lest. For å kunne lese må man både beherske avkoding og forståelse.

I kognitive teorier ses lesing, ifølge Kulbrandstad (2003:34), som en individuell prosess hvor den primære utfordringen er å greie å beskrive den indre prosessen, hva som skjer i hodene våre, når vi avkoder og forstår tekster. Videre mener Kulbrandstad (2003:29) at i kognitive teorier er en opptatt av at forståelse ikke bare dreier seg om å legge sammen ordene i teksten, eller koble setninger i en tekst sammen. Leseren må selv bidra aktivt, ved å bruke bakgrunnskunnskapene sine, for å skape en forståelse av det leste.

Når det gjelder å kunne lese med forståelse påpeker Buch-Iversen (2010:9) at er det flere ferdigheter og kompetanser som er nødvendige, blant annet ordforråd og inferens. Betydningen av disse er kommet frem i undersøkelser av barn med svak leseforståelse, tross adekvate avkodingsferdigheter. I min undersøkelse synes disse ferdighetene relevante og vil bli belyst i 2.5.3 og 2.6.

2.3.2 Leseforståelse i lys av sosiokulturelle teorier

Sosiokulturelle teorier retter oppmerksomheten mot den naturlige bruken av tekster og de situasjonene tekstene er brukt i. Samtidig er man opptatt av de kulturelle og sosiale betingelsene for lesing og for leseren. Som Roe (2014:23) påpeker, har leseren med seg kunnskaper, erfaringer og holdninger som er sosialt og kulturelt betinget, derfor er det mulig å si at lesing er sosiokulturell prosess.

Kulbrandstad (2003:34) legger vekt på at meningsseekende lesing nesten bestandig er tilfellet i autentiske situasjoner, derfor er ikke skillet mellom avkoding og forståelse sentrale begreper innenfor sosiokulturelle teorier. I stedet står begrepet literacy sentralt. Vi har ingen god oversettelse på norsk av denne termen, men det blir ofte oversatt som *skriftkyndighet* eller *litterasitet* (Kulbrandstad, 2003:39; Alver 2013:9). I dagligspråket sier vi ofte «å kunne lese og skrive». Litterasitet dreier seg om å kunne lese og skrive i ulike situasjoner og for ulike formål. Leserens møte med teksten er på lang vei styrt av sosiale praksiser og oppfatninger som ligger innbakt i leseren som en del av det sosiale fellesskapet han eller hun er en del av.

Sosiokulturelle teorier om lesing skiller som sagt ikke mellom avkoding og leseforståelse, det vil heller ikke jeg gjøre i denne oppgaven. Avkoding vil videre i denne oppgaven inngå i begrepet forståelse. Videre ser jeg det også relevant for min oppgave å være bevisst på at informantene har med seg kunnskaper, erfaringer og holdninger som er sosialt og kulturelt betinget, da informantene mine kommer fra ulike land og kulturer.

2.3.3 Utviklingsorienterte perspektiver

I utviklingsorienterte perspektiver ligger fokuset på leserens utvikling av lesekompetanse over tid. Kulbrandstad (1998:58) mener at «leseprosessen må beskrives som flere prosesser, avhengig av hvor langt et individ har kommet i sin leseutvikling». Skoleårene anses som særlig viktige i utviklingen av leseferdigheter. Det er ikke mulig å konstatere at utviklingen opphører, men den bremses opp når kompetansen er utviklet i den grad at den kan nyttiggjøres til det beste for leseren i ulike lesesituasjoner. Kulbrandstad (2003:42) hevder at det derfor er viktig å være klar over hvilken kontekst utviklingen skjer i. Hva som regnes som god nok lesekompetanse på ulike stadier i utvikling vil variere fra samfunn til samfunn, og også innenfor forskjellige sosiale grupperinger. Både Alver (2013:11) og Kulbrandstad (2018:67) skriver at bruk av stadiemodeller er vanlig i beskrivelsen av leseutviklingen innen utviklingsperspektiver. Begge viser til en modell, utviklet av den amerikanske forskeren Jeanne Chall (1983), som beskriver stadiene og hva som forventes av leseren i de ulike aldersrelaterte stadiene:

- Førlesing/pseudolesing (1/2-6 år)
 - Begynnende lesing og avkoding (6-7 år)
 - Stadfesting og flyt (7-8 år)
 - Lese for å lære noe nytt (9-14 år)
 - Lese med ulike synspunkt (15-17 år)
 - Lesing som konstruksjon og rekonstruksjon (18+)
- (Kulbrandstad, 2018:67) .

Denne modellen er nært knyttet til kravene som barn og unge møter i lesing i skolesystemene i USA, men Kulbrandstad (1998) bruker den også i sin doktoravhandling om andrespråk i en norsk kontekst. Kulbrandstad (1998:101) viser til denne utviklingsorienterte modellen av lesing når hun skriver at skoleelever oppover på de ulike klassetrinnene stadig må ta i bruk mer av sine bakgrunnskunnskaper for å lese og forstå læreboktekstene de møter. Kulbrandstad (ibid:59) hadde i sin doktoravhandling informanter på åttende trinn, og mener at det tredje og

fjerde stadium på Challs modell er aktuelle i hennes undersøkelse¹. På det fjerde stadiet, «lese med ulike synspunkt», utvikler leseren evnen til å forholde seg kritisk til det leste, og Kulbrandstad (ibid:101) knytter dette til bakgrunnskunnskap: «For åttendeklassinger må en derfor kunne regne med at dette kravet om å utnytte bakgrunnskunnskaper for å forstå læreboktekstene, er relativt stort».

Informantene i min undersøkelse går første året på videregående skole og er derfor i 16-års alderen. Ut fra Challs stadiemodell, vil informantene i min undersøkelse være på det nest siste stadiet: Lese med ulike synspunkt. Ettersom Kulbrandstad hevder at det kreves av åttendeklassinger å utnytte bakgrunnskunnskaper for å forstå læreboktekster, vil jeg hevde det er enda viktigere for mine informanter. Viktigheten av bakgrunnskunnskaper for leseforståelse vil jeg komme tilbake til i 2.5.2.

Oppsummering

Kulbrandstad (2018:69) sier at lesing er «mange ting – samtidig». Ut ifra teoriene og perspektivet jeg har gått inn på her, kan en se at teoriene er komplekse og at ulike teoretiske tilnærminger er hensiktsmessig. Men i min oppgave vil kognitiv teori stå særlig sentralt. Jeg skal fokusere på inferens, som regnes som en kognitiv ferdighet (Daugaard, 2015:15). Men informantene som er med i denne oppgaven har med seg kunnskaper, erfaringer og holdninger som er sosialt og kulturelt betinget, noe som står sentralt i sosiokulturelle teorier om lesing. Det utviklingsorienterte perspektivet sier noe om hva informantene skal kunne om lesing i den alderen de er i. Informantene i denne oppgaven forventes å kunne «lese med ulike synspunkt», som knyttes opp mot å bruke bakgrunnskunnskapene sine under lesing.

2.4 Andrespråkslesing

Kulbrandstad (2018:291) viser til at «andrespråkslesing er en fagterm som kan romme svært ulike lesesituasjoner». I min undersøkelse gjelder andrespråkslesing for informantene som leser på norsk og går ordinære norskklasser på videregående skole, men som oppgir å ha et annet førstespråk enn norsk (jf. 1.3). Disse informantene har ulike utgangspunkt for å lese på andrespråket sitt, da botiden deres i Norge varierer fra to til 12 år (jf. tabell 3).

¹ Åttende trinn er dagens syvendeklassinger

2.4.1 Teoretiske perspektiver og tidligere forskning på andrespråkslesing i Norge

Studier som har sammenlignet leseutvikling blant minoritetsspråklige elever og majoritetsspråklige elever i Norge (Hvistendahl og Roe, 2010; Lervåg og Melby-Lervåg, 2009; Rydland, 2009), finner forskjeller i leseforståelse i disfavør av minoritetsspråklige elever. Disse undersøkelsene er gjort på henholdsvis småskoletrinnet (Lervåg og Melby-Lervåg), mellomtrinnet (Rydland) og på ungdomstrinnet (Hvistendahl og Roe). Kulbrandstad (1998) undersøkte i sin doktoravhandling innvandrerungdommers lesing av læreboktekster på norsk, også hennes informanter gikk på ungdomsskolen. Videre har Ellingsen (2015) skrevet en doktoravhandling om internasjonale studenter på norskurs, trinn 3 (som leder frem til en norskeksamen på B2/C1-nivå), sine litterære tolkninger av *Et dukkehjem*. Når det gjelder undersøkelser av minoritetsspråklige elever på videregående skole sin leseforståelse, har Hvistendahl (2000) skrevet en doktoravhandling om minoritetsspråklige elever med kort botid i Norge, som arbeidet med litteratur av Ibsen, Lie, Kielland, Skram og Hamsun, og om hvordan arbeidet med litteraturen påvirket og ble påvirket av deres sosialisering i det norske samfunnet.

Det finnes noen masteroppgaver som også har sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående sin leseforståelse. Hoel (2009) er én av dem. Hun har skrevet om lesekompetanse i norskfaget blant minoritetsspråklige elever på Vg1, men hun har ikke fokusert på inferens. Hennes studie var av både kvalitativ og kvantitativ art, som følge av mange informanter. I hennes undersøkelse presterte de minoritetsspråklige informantene svakere i lesing enn de majoritetsspråklige informantene. Også Aase (2014) har sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevers leseforståelse. Hun har undersøkt hvilke utfordringer det knytter seg til å undervise etter den samme læreboken i et klasserom med en heterogen elevgruppe. Resultatene i hennes studie viser mot at de minoritetsspråklige elevene har større utfordringer knyttet til språket i lærebokteksten enn de majoritetsspråklige elevene, når det gjelder forståelsen av innholdet.

I det følgende vil jeg presentere noen funn som går igjen i forskning på andrespråkslesing som synes sentralt for min undersøkelse. Resultater fra PISA-undersøkelser viser at elever fra språklige minoriteter presterer signifikant svakere enn elever med norsk som morsmål (Frønes, 2016:145). Ifølge Frønes (ibid.) var dette fortsatt tilfellet i 2015. Hvistendahl (2008:156) skriver at «I norske leseundersøkelser bygd opp over tilsvarende test som PISA-undersøkelsene skårer minoritetsspråklige elever dårligst på refleksjonsoppgavene». Refleksjonsoppgavene er sammensatte og de krever at leseren har funnet aktuell informasjon i

en tekst, forstått den riktig og tolket den relevant, før han/hun reflekterer over den (ibid.). I PISA-undersøkelsene krever oppgavene innenfor leseaspektet «å reflektere over og vurdere informasjon», at leseren relaterer teksten til egen forkunnskap (Frønes, 2016:138).

Viktigheten av forkunnskap for leseforståelse, er noe jeg vil komme tilbake til i 2.5.2.

Ifølge Kulbrandstad (2018:291) er det to funn som er vanlige i forskning på andrespråkslesing. Det ene er at andrespråkslesere gjerne leser noe langsommere enn de som leser på førstespråket. Dette kan ha med at andrespråkslesere oftere kan møte på ukjente ord, enn hva de som leser på morsmålet gjør, og når et ord er ukjent bruker en lengre tid på å avkode det og lesingen vil bli langsommere. Alver (2003) skriver at minoritetsspråklige som henger seg opp i hvert enkelt ords avkoding og betydning vil bruke mer tid og energi på kompliserende detaljer i en tekst, noe som kan føre til at de ikke får med seg det overordnede budskapet. Videre skriver Alver (ibid.) at dette «[...] i verste fall kan det føre til at de mister lysten til å lese fordi teksten blir uten mening».

Det andre funnet som er vanlig når det er blitt forsket på lesing på andrespråket er at andrespråkslesere forstår noe mindre enn førstespråkleserne. Grunnen til dette er blant annet at andrespråkslesere gjerne har mindre bredde i ordforrådet og de er i tillegg ofte mer språklig usikre enn jevngamle som leser på sitt morsmål. Ordforrådet er en faktor som er viktig for leseforståelse, noe jeg vil komme tilbake til i 2.5.3. Et annet forhold som Kulbrandstad (2018:293) trekker frem som krevende for lesing på andrespråket, er hvis leseren mangler den bakgrunnskunnskapen som trengs for å kunne gjøre en tekst forståelig. Dette er også noe jeg kommer tilbake til i 2.5.2.

Golden og Kulbrandstad (2007:41) skriver at noen minoritetslever kan tilnærme seg tekster på andre måter enn vi forventer i den norske skolen. Det som forventes i den norske skolen er at leserne utvikler seg til strategiske og kritiske lesere, noe som betyr at vi legger vekt på elevenes egne meninger og synspunkter. Noen minoritetslever kan ha gått på skoler hvor de har lært å memorere innholdet som står eksplisitt i teksten eller faktakunnskaper som er eksplisitt uttalt. Elever som har lært en slik leseteknikk vil ikke være like flink til å forstå det som er indirekte uttrykt i teksten. Videre understreker Golden og Kulbrandstad (ibid:43) at dette ikke bare gjelder lyrikk, som ofte er det første en tenker på når det snakkes om å lese mellom linjene. Også sakprosaetekster forutsetter at en bruker bakgrunnskunnskaper og selv trekker slutninger, altså gjør inferenser.

Jeg vil i det følgende gå inn på faktorer som virker inn på leseforståelse. Der vil jeg kommentere hvordan disse faktorene kan spille inn på leseforståelsen til elever som leser på sitt andrespråk.

2.5 Faktorer som påvirker leseforståelse

Leseforståelse omfatter og påvirkes av en rekke faktorer (Kulbrandstad, 2018; Bråten, 2008; Roe, 2014). Lesestrategier, metakognisjon, bakgrunnskunnskaper, ordforråd og inferens er noen av faktorene som påvirker leseforståelsen, og i det følgende vil jeg gå mer inn på disse. Inferens vil bli behandlet til slutt i et eget underkapittel (2.6), da dette står sentralt i denne undersøkelsen.

2.5.1 Lesestrategier og metakognisjon

Roe (2014:87) beskriver lesestrategier som «alle de grepene som lesere gjør for å fremme leseforståelsen». Ifølge Kulbrandstad (2018:51) viser forskning at lesere, særlig svake lesere, kan ha problemer med å avgjøre om de har forstått en tekst eller ei. Dersom en leser ikke innser at han/hun ikke har forstått en tekst, vil han/hun antageligvis ikke gjøre noen grep for å prøve å få en bedre forståelse heller. For å forstå en tekst må leseren være aktiv og overvåke sin egen forståelse. Golden og Kulbrandstad (2007:41) hevder at «mange svake lesere mangler, eller utnytter ikke, innsikt i hva det vil si å forstå en tekst og i egen styrke og svakhet som leser». Er en leser derimot bevisst på at han/hun ikke har forstått en tekst, kan en måte å bedre leseforståelsen være å lese en setning eller et avsnitt om igjen, eller lese videre for å se om setningen eller avsnittet forstås utfra den følgende sammenheng (ibid.). Slike strategier kaller Kulbrandstad (ibid.) for metakognitive strategier. Hennes definisjon på metakognisjon er en oversettelse etter Baker og Brown (1984): «den kunnskap og kontroll vi har over vår tenking og våre læringsaktiviteter, inkludert lesing» (Kulbrandstad, 2018:51). Roe (2014:45–46) legger frem fem punkter på hvordan metakognisjon og bruk av lesestrategier utgjør sentrale kjennetegn ved gode lesere. Hun skriver at gode lesere har kontroll over tankeprosessene sine, tilegner seg et repertoar av lesestrategier som de kan ta i bruk etter behov, de er bevisst på lesingens formål, de bruker kunnskaper om tekstens form og oppbygging til å organisere lesingen på en effektiv måte, og de er gode på å løse problemer. Men det siste punktet menes at de kan finne årsaken til et problem og har gode strategier de kan bruke for å løse problemet.

2.5.2 Bakgrunnskunnskap og skjemateori

Bakgrunnskunnskap, om emnet til teksten man leser og verden generelt, har vist seg å ha sterk påvirkning på leseforståelsen. Ifølge Hvistendahl (2008:155) har leserens bakgrunnskunnskaper om emnet og tekstens kulturelle innhold større betydning for leseforståelsen, enn hva for eksempel tekstens utforming og lingvistiske kompleksitet har. Rydland (2009:281) hevder det ofte skilles mellom generelle bakgrunnskunnskaper og det hun kaller temakunnskaper.² De generelle bakgrunnskunnskapene kan innebefatte alt fra personlige erfaringer og kulturelle kunnskaper, mens temakunnskaper er knyttet til et mer avgrenset tema eller fagområde. Ifølge Kulbrandstad (2018:46) er vi avhengig av å raskt kunne avgjøre hva slags bakgrunnskunnskaper som er relevant for det vi skal lese, for å forstå det vi leser. For å forklare en slik rask bruk av lagret kunnskap mener Kulbrandstad (ibid.) at det trengs modeller som gjør greie for hvordan kunnskap er lagret, og hvordan leseren få tilgang til og bruker den for å skape forståelse. I et forsøk på å forklare dette ble skjemateoriene lansert (Anderson og Pearson, 1984).

Skjemateori er knyttet til kognitiv organisering av kunnskap. Roe (2014:3) definerer kognitivt skjema som «en form for abstrakt minnestruktur som vekkes automatisk enten vi leser eller opplever noe som likner på noe vi har lest eller erfart tidligere». Det vil si at de erfaringene vi gjør oss, enten det er opplevde situasjoner eller tekster vi leser, lagres i hjernen i form av hukommelsesmønstre eller skjemaer. Når man leser en tekst aktiveres skjemaene som inneholder den kunnskapen som synes relevant for tekstens tema og man vil kunne skape sammenheng i teksten. Anderson og Pearson (1984:256) mener det er når ny informasjon samhandler med informasjon leseren allerede innehar, man kan si at en tekst er forstått. Ifølge Strømsø (2007:30–31) hjelper skjemaene oss videre med å kjenne igjen innholdet i en tekst, fokusere på det viktigste i en tekst, hjelper oss til å fylle ut hull og trekke slutninger i teksten (gjøre inferenser). Det bidrar også til å skape forventinger om hva en tekst skal omhandle og organiserer informasjon i skjema som gjør det enklere å hente frem informasjon senere.

Erten og Razi (2009:61) deler skjema i to typer, formelt skjema og innholdsskjema. I formelt skjema inngår kunnskap om hvordan tekster er strukturert og organisert, samt kjennetegn ved ulike sjangere. I innholdsskjema finnes kunnskap om innholdet i en tekst, det kan både dreie seg om bakgrunnskunnskap generelt og kunnskap om et spesifikt tema. Erten og Razi (ibid.)

² Temakunnskaper, emnespesifikke kunnskaper og fagkunnskaper brukes om hverandre og om det samme i denne oppgaven.

viser til Ketchum (2006), som foreslår kulturelt skjema som en utvidelse av innholdsskjema. I dette ligger kulturspesifikk kunnskap som kan brukes når man leser en tekst av en forfatter med samme kulturelle bakgrunn. En effekt av dette er at leseren kan bruke mindre krefter på å rekonstruere det som står skrevet i teksten for å kunne tolke eller gjøre inferenser, fordi slike tekster inneholder hendelser, steder og sosiokulturelle relasjoner som leseren selv kan identifisere seg med. Det er mulig at tekster som leses i skolen i dag, som gjerne er skrevet av norske forfattere, kan være utfordrende for elever som ikke har bodd så mange år i Norge, fordi de kan ha andre kulturelle skjemaer (jf. 4.4.).

Kulbrandstad (1998:101) skriver i sin doktoravhandling at skjemateoriene er opptatt av forholdet mellom tekstlesing og leserens bakgrunnskunnskaper. Ettersom skjemaene vekkes når man leser eller opplever noe som man har erfart tidligere, kan en tenke seg at elever som kommer fra andre land og har en annen kulturell bakgrunn kan ha andre skjemaer enn majoritetselevne. Ifølge Lie et. al (2001:24) kan dette påvirke elevenes forståelse av en tekst, da de vil kunne få en mangelfull eller en helt annen forståelse av teksten de leser. Dette er spesielt viktig å tenke på da tekstene som blir brukt i den norske skolen er tilpasset majoritetselevne og deres bakgrunn. Bråten (2007:62) støtter opp om dette da han skriver det er bortimot umulig å forstå det man leser hvis forkunnskapene om tekstens innhold er minimale. Kulbrandstad (1998:101) mener det kan være et problem for minoritetsspråklige å lese læreboktekster på norsk, da de aktuelle bakgrunnskunnskapene som kreves for å forstå teksten kan mangle. Videre hevder hun at tekstforståelse avhenger mer av bakgrunnskunnskapene jo høyere opp i skolesystemet en kommer. De utviklingsorienterte modellene av lesing (jf. 2.3.3) viser også at skoleelever oppover på klassetrinnene må bruke flere av sine bakgrunnskunnskaper for å greie å lese og forstå tekstene de møter. Informantene i denne undersøkelsen går første året på videregående skole, derfor synes det rimelig å tenke at elevene må ta i bruk bakgrunnskunnskap under lesing av tekstene de møter i skolen.

Ifølge Rydland (2009:282) er det få studier som har undersøkt hvilken grad temakunnskaper kan forklare forskjeller i minoritets- og majoritetsspråklige elevers leseforståelse. Videre skriver hun at en av årsakene er at mye av forskningen på leseforståelse bruker tester som er designet for å eliminere effekten av temakunnskaper, og dermed kan ikke testene brukes for å belyse hvilken rolle elevenes bakgrunnskunnskaper om temaet spiller i selve leseprosessen. Det finnes derimot undersøkelser på bakgrunnskunnskapers påvirkning på leseforståelse, som kanskje går mer på den generelle bakgrunnskunnskapen. Steffensen, Joag-Dev og Anderson (1979) undersøkte indiske andrespråksbrukere av engelsk og deres leseforståelse av to tekster

hvor den ene teksten handlet om et indisk bryllup og den andre om et amerikansk bryllup. Samtlige av deltakerne i undersøkelsen fikk mer ut av teksten fra sin egen kulturkrets. De la også ved mer relevant informasjon, utover hva som stod eksplisitt, i gjenfortellingen av denne teksten. Gjenfortellingen om det amerikanske bryllupet var preget av flere misforståelser. Seffensen et al. (1979) understreket sin overbevisning om at forskjeller i bakgrunnskunnskap om innholdet i et tekstmateriale kan være en viktig kilde til individuell forskjell i leseforståelse. Dette stiller også Høien og Lundberg (2012:135) seg bak. De hevder at skjemaene blir brukt under lesing som et slags tolkningsfilter, noe som vil si at hver enkelt person vil kunne ha forskjellig forståelse av en tekst. Det er også disse skjemaene som gjør at leseren kan lese mellom linjene, eller gjøre inferenser (jf. 2.6).

Skjema og bakgrunnskunnskaper kan se ut til å brukes synonymt (Erten og Razi, 2009; Kulbrandstad, 2018). Ifølge Kulbrandstad (2018:48) er det også vanlig i faglitteraturen å bruke de to benevnelsene om hverandre. Videre i denne oppgaven vil også jeg bruke termene om det samme.

Skjemateoriene synes interessante i min oppgave, ikke bare fordi de fokuserer på leserens bakgrunnskunnskaper som er relevant for teksten som blir lest, men også fordi de har blitt brukt til å forklare kulturelle forskjeller i tekstforståelse. Videre synes det å være en forbindelse mellom bakgrunnskunnskap og inferens. Dette vil bli tatt opp i 2.6.

2.5.3 Ordforråd

Leserens ordforråd trekkes ofte frem som en av de viktigste faktorene for god leseforståelse (Golden, 2005; Kulbrandstad, 2018; Høien & Lundberg, 2000). Det vil ikke være mulig å forstå en tekst dersom leseren ikke har kunnskap om ordbetydningene i teksten som blir lest (Daugaard, 2015:15). Golden (1998:93) påpeker at ikke alle ordene i en tekst nødvendigvis trenger å være forståelige, en kan fint støtte seg på konteksten. Aambø (1998:18) definerer kontekst som «[...] den tankesamanhengen, eller den språklege heilsakpen, som eit ord eller uttrykk er ein del av». Men dersom *for* mange ord er ukjente, vil det ikke være mulig å støtte seg på konteksten heller, og en tekst vil være vanskelig å få god forståelse av.

Minoritetsspråklige elever kommer fra kulturer som kan være ganske ulik norsk kultur, noe som kan ha en innvirkning på hva eleven assosierer med ordene han eller hun leser, dermed kan forståelsen bli svakere. Man har forskjellige assosiasjoner til ordenes grunnbetydning og

de kan være individuelt og/eller kulturelt betinget (Golden, 1998:90). Eksempelvis kan en tekst hvor ordet «krigen» dukker opp ha ulik betydning for elever fra ulike kulturer. De majoritetsspråklige elevene i Norge vil antageligvis tenke på Andre verdenskrig, men for en minoritetsspråklig elev, som kanskje er kommet til Norge på grunn av krig i sitt hjemland, vil heller tenke på den aktuelle krigen.

I sakprosaetekster kan en annen utfordring være mange informasjonselementer, samt at de kan inneholde mange lavfrekvente og abstrakte ord. Dette kan være utfordrende for leseren, spesielt for en som leser på andrespråket sitt (Alver og Selj, 2008:18). Det gjelder særlig ved møte av ord som er spesifikke for det gitte faget elevene leser i. Rydland (2009:282–283) skriver at «minoritetsspråklige elever med et annet hjemmespråk og en annen hjemmekultur møter i særdeleshet flere ukjente tema og ord i tekstene de leser på skolen sammenlignet med majoritetsspråklige elever». Men det er ikke bare fagspesifikke ord som kan by på utfordringer. Ifølge Roe (2014:57) kan kulturspesifikke ord være krevende, da spesielt med tanke på elever med andre kulturbakgrunner. For eksempel ord som er knyttet til hytteliv eller skitur kan være vanskelig for noen som ikke har vokst opp med dette. Roe (2014:106) hevder at ukjente ord tar lengre tid å avkode, noe som vil kunne gå på bekostning av leseflyten og dermed også på forståelsen av innholdet i teksten. Dette problemet dukker ikke opp i like stor grad når man leser skjønnlitterære tekster (ibid.). Det gjør derimot ikke skjønnlitterære tekster helt uproblematisk å lese, da de kan inneholde lite informasjon og store tolkningsrom. Et ord kan ha stor betydning for hvordan teksten tolkes.

Metaforer

I tillegg til ukjente ord, vil en under lesing av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster, kunne møte på metaforer, sammenlikninger, indirekte uttryksmåter eller symboler. Dette kan også være en utfordring, spesielt for elever som ikke har mye erfaring med denne typen språkbruk. Grue (2018) definerer metafor som «[...] et ord eller et uttrykk som brukes i overført eller billedlig betydning». Golden (1998:100) viser til en undersøkelse gjort av Kulbrandstad (1996), hvor hun kom frem til at bruk av metaforer kunne være vanskelig for elever fra språklige minoriteter. I undersøkelsen var det brukt en metafor i overskriften som testdeltakerne ikke forstod. Når et ord blir brukt i en ny betydning, slik som en metafor, kan en tro ordet betyr noe helt annet. I utgangspunktet kan overskrifter være en hjelp til å strukturere en tekst og for å aktivere de riktige skjemaene. Men hvis overskriften forstås feil

(på grunn av en metafor som tolkes bokstavelig), kan feil skjema bli aktivert og da vil forståelsen av teksten og dermed også muligheten til å forstå enkeltord, minke.

2.6 Inferens

De færreste tekster er fullt ut eksplisitt skrevet. En adekvat leseforståelse innebærer at leseren går utover det som står eksplisitt og skaper en indre representasjon av teksten. Dette skjer når man gjør inferenser, som på dagligspråket gjerne blir omtalt som å lese mellom linjene eller trekke slutninger. En inferens er en følgeslutning som blir dratt med formål å skape sammenheng i forståelsen av en tekst, der sammenhengen ikke blir eksplisitt fortalt (Daugaard, 2015:65). Ifølge Ida Buch-Iversen (2010:17) forblir en tekst fragmenter av ord og setninger uten en overordnet mening dersom leseren ikke gjør inferenser. Derfor er inferens en ferdighet som har stor betydning for leseforståelse.

Inferensbegrepet har blitt definert og kategorisert på ulike måter i faglitteraturen. For eksempel mener Graesser, Singer og Trabasso (1994:375–376) at lesere gjør nærmest ubegrenset med inferenser når de leser, men at ikke alle inferensene er nødvendige for adekvat leseforståelse. McKoon og Radcliff (1992:440) hevder, i motsetning til Graesser et al. (1994), at det kun er noen få automatiske inferenser som blir gjort under lesing og at det er en begrenset mengde inferenser som er nødvendige for å forstå en tekst. Med automatiske inferenser mener de inferensene som blir gjort ubevisst og uavhengig av målet med lesingen. Disse inferensene kan bero seg på informasjon fra teksten eller på bakgrunnskunnskap, men det må være informasjon som er lett tilgjengelig for leseren, det vil si informasjon som holdes i arbeidshukommelsen samtidig. Videre hevder McKoon og Radcliff (ibid:441) at dersom man har et formål med lesingen, for eksempel lese for å lære noe nytt, vil man derimot gjøre andre typer inferenser, det de kaller strategiske inferenser, fordi man da er på jakt etter mening. De strategiske inferensene er, i motsetning til de automatiske inferensene, bevisste, og dette vil for eksempel være i en undervisningskontekst. Daugaard (2015:66) kommenterer denne forskningen ved å stille spørsmålstegn ved hvor ofte det skjer at man leser uten formål.

En hyppig distinksjon av inferenstyper er mellom nødvendige og tilleggsinferenser (Buch-Iversen, 2010; Daugaard, 2015; Cain og Oakhill, 1999; Oakhill, Cain og Elbro, 2015). Oakhill, Cain og Elbro (2015:39) deler inferenser i disse to hovedkategoriene. De hevder at nødvendig inferens er absolutt påkrevd for en adekvat leseforståelse. Tilleggsinferens,

derimot, øker ikke nødvendigvis forståelsen av innholdet, men kan bidra til mer innholdsrike representasjoner av teksten som leses. Cain og Oakhill (1999:490) mener det er spesielt to typer nødvendige inferenser som har vist å ha betydning for leseforståelsen: brobyggende og utfyllende inferenser. De brobyggende inferensene er nødvendige for å skape sammenheng mellom setninger eller avsnitt for å oppnå en sammenhengende forståelse av en tekst. De utfyllende inferensene krever at leseren bruker bakgrunnskunnskapen sin for å skape bedre forståelse av teksten (ibid.).

Brobyggende inferens krever, som sagt, ikke å aktivere bakgrunnskunnskaper. Ved en slik inferens benytter leseren seg av hint i teksten og danner slutninger på bakgrunn av disse. En brobyggende inferens vil være å skape sammenheng mellom forskjellige deler av teksten ved å flette sammen informasjon fra ulike setninger eller avsnitt (Cain & Oakhill, 1999:489, Daugaard, 2015:65). Et eksempel på det kan være *Mobilen ligger i bukselommen. Buksen er i vaskemaskinen*. Her kan leseren gjøre en inferens om at mobilen er i vaskemaskinen. Leserens trenger ikke aktivere bakgrunnskunnskap om mobiler, vaskemaskiner eller bukser for å gjøre denne inferensen. Ifølge Kintch og Rawson (2005:211) kan tekster som oppfattes som lite koherent være vanskelig for en leser å trekke informasjon fra og det vil da være vanskelig å gjøre brobyggende inferenser. Selv om brobyggende inferenser dannes på bakgrunn av det som står eksplisitt i en tekst, er det ikke bestandig tilstrekkelig for å oppnå adekvat leseforståelse. I møte med mer kompliserte tekster, hvor språket kanskje er vanskelig og hintene uklare, er leseren avhengig av å gå utover det som står eksplisitt for å få en adekvat forståelse. Slike tekster stiller særlig krav til bruk av utfyllende inferens, hvor bakgrunnskunnskap og erfaring er med på å skape en dypere forståelse av teksten (ibid.)

Et eksempel på en setning som gjør krav på utfyllende inferens er: *Genseren kostet bare 200 kroner, men kortet til Lise ble avvist*. Her vil leseren kanskje tenke at Lise ikke får kjøpt genseren fordi hun ikke har nok penger igjen på bankkortet. Det forutsetter at leseren har kunnskap om eller erfart at et bankkort vil bli avvist hvis man ikke har nok penger på kortet. Uten denne relevante erfaringen eller kunnskapen, ville kanskje ikke leseren trukket denne slutningen. Har leseren gjort denne inferensen har han/hun skapt en sammenheng på tvers av tekstens informasjon ved å bruke bakgrunnskunnskapen om de ordene og forholdene som blir beskrevet i teksten. Ved å gjøre en slik inferens tilføyer leseren informasjon til sin mentale representasjon av teksten, som ikke er eksplisitt beskrevet (Daugaard, 2015:65).

Brobyggende inferenser kan, ifølge Daugaard (2015:77) være språklig markert i tekster. Det vil si at det finnes ord som knytter setninger sammen. Dette kan være at sammenhengen består i en årsaksrelasjon (fordi, derfor, så), en tidsrekkefølge (før, deretter), et motsetningsforhold (men, derimot) eller at det er snakk om en tilføyelse (dessuten) til noe som allerede er nevnt. Disse ordene kan gi signal til leseren om å gjøre en inferens. For eksempel i setningen «Ida var tørst, *men* vannet var skittent». Her kan en inferens være at Ida ikke kommer til å drikke vannet fordi det er skittent (selv om hun er tørst). Konjunksjonen *men* signaliserer at det er et motsetningsforhold mellom informasjonen i de to delene av setningen.

For å få en god leseforståelse av en tekst, må en som oftest både gjøre brobyggende og utfyllende inferenser. I min undersøkelse er det derfor gjøringen av disse to inferenstypene som vil bli testet.

2.6.1 Tidligere forskning på inferens

I Skandinavia er det ikke mange som har forsket på leseforståelse med fokus på inferens, men det er noen. I Norge har Ida Buch-Iversen (2010) skrevet en doktoravhandling som fokuserer på det å gjøre inferenser under lesing. Hun undersøkte effekter av inferenstrening blant skolebarn i tidligere studier gjennom en metaanalyse. På bakgrunn av denne metaanalysen utviklet hun materiell til inferenstrening blant norske elever på 6. trinn. Utvalget i studien bestod av 236 elever, hvor 151 elevene deltok i en eksperimentgruppe, mens 85 elever var i en kontrollgruppe. Elevene i eksperimentgruppen fikk inferenstrening, hvor det ble brukt tekster og spørsmål som krevde at elevene gjorde inferenser. Kontrollgruppen fikk ikke denne inferenstreningen. Resultatene viste at eksperimentgruppen hadde betydelig større fremgang i gjøring av inferens og forståelse, sammenlignet med kontrollgruppen. I posttesten kom det frem at effektene for inferens vedvarte, men for leseforståelse var det ikke signifikant forskjell mellom gruppene over tid. Hun konkluderer i sin studie med at trening i inferens førte til fremgang i leseforståelse, noe som innebærer at inferens er årsak til, ikke et produkt av leseforståelse.

I Danmark har Daugaard (2015) skrevet en doktoravhandling om leseforståelse og inferensferdigheter. I likhet med Buch-Iversen har også hun undersøkt elever på 6. trinn. I stedet for å fokusere på forskjellige inferenstyper som brobyggende og utfyllende inferens, har hun undersøkt betydningen av forskjellige aspekter ved inferensferdigheter i leseforståelse. Hun undersøkte modalitet, altså om inferensen dras fra språklig eller visuelt

materiale. Hun kom frem til at det er sammenheng mellom nonverbal og verbal inferensferdighet. Men for leseforståelse sin del, er det først og fremst den verbale inferensferdigheten som er viktig. Videre undersøkte hun om kunnskap (både allmennkunnskap og emnespesifikk kunnskap) spiller en rolle for inferensferdighetens betydning for leseforståelse. Hun kom da frem til at emnespesifikk kunnskap har mer å si for lesing av fagtekster enn for skjønnlitterære tekster. Hun undersøkte også sammenhengen mellom ferdighet i å gjøre inferenser som var språklig markert i teksten og inferenser som ikke var språklig markert i teksten. Resultatene hennes viste at inferensene som var språklig markert hadde en selvstendig betydelse for leseforståelsen. Den siste undersøkelsen hun gjorde var om inferensferdigheter spilte en rolle for leseforståelse, når man tar høyde for betydningen av ordforråd og verbal arbeidshukommelse for leseforståelse, samt samspillet mellom de tre ferdighetene. Hun kom frem til at ordforråd og inferensferdigheter hang sammen, da semantiske relasjoner delvis utgjør grunnlaget for at en inferens blir gjort. Videre viste funnene hennes at inferensferdigheter hadde en selvstendig betydning for leseforståelse i konkurranse med både ordforråd og verbal arbeidshukommelse.

2.6.2 Inferens og andrespråkslesere

Inferenser som er selvforklarende for en førstespråksleser, kan være et problem for andrespråkslesere. Olvegård (2014:13) viser til Schleppegrell (2001) når hun hevder at en årsak kan være at forfattere av tekster brukt i skolen og andrespråksleseren ikke deler den samme bakgrunnskunnskapen om emnet for teksten, altså at de ikke har samme skjemaer. Skarstein (2005:145) hevder at elever som ikke har den nødvendige kulturelle kunnskapen som trengs for å forstå en tekst, heller ikke kan trekke de nødvendige inferensene. For eksempel kan en tekst om hytteturer være enkel å forstå for en elev som er født og oppvokst i Norge, men teksten kan være vanskelig å forstå for en elev som er fra en kultur hvor hytteturer ikke er vanlig.

Ifølge Aambø (1998:13) trengs det flere komponenter til for at leseren skal få utbytte av en litterær tekst. Blant annet peker hun på en viss kulturell kunnskap for å forstå «saken teksten handler om» (ibid). Hun mener at dersom leseren har et annet kulturbasert verdisyn enn teksten, kan han/hun være så uenig i det som står, at det hemmer forståelsen og innsikten. Videre skriver Aambø (ibid:14) at leseren og senderen (forfatteren) må ha et minimum felles forståelse av ikke-uttalt premisser og verdiforestillinger, for at leseren skal kunne forstå teksten. Når en leser må gjøre inferenser, er det på steder hvor forfatteren har lagt igjen en

«tom plass» som må fylles. Dersom en forfatter tar for gitt at leseren (som forfatteren har sett seg ut i hodet), for eksempel vet noe om en spesiell hendelse og leseren ikke kan noe om denne hendelsen, må en regne med at det oppstår et tolkningsproblem (ibid:20).

2.7 Lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster.

Jeg har nå vært inne på faktorer som er viktig for leseforståelse. I det følgende vil jeg kort kommentere hva som kan være utfordrende i lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster, da det er disse teksttypene som skal undersøkes.

Skjønnlitterære tekster og fagtekster er i utgangspunktet skrevet for ulike formål, og har derfor ulike særtrekk som skiller dem fra hverandre, både når det gjelder aspekter knyttet til teksttype og sjanger (Roe, 2014:47). Leserens vil derfor kunne møte forskjellige utfordringer under lesing av en skjønnlitterær tekst og en sakprosaetekst.

I skolesammenheng leses som regel fagtekster for å lære noe nytt stoff, noe som ofte er hensikten med fagtekster. Tekstene er gjerne skrevet på en konkret og eksplisitt måte, med mange detaljerte faktaopplysninger (Roe, 2014:55). Når man leser fagtekster spiller faktakunnskap en stor rolle – jo mer kunnskap vi har om temaet vi leser om, jo bedre forståelse får vi. Det kan være generell kunnskap om tekster som er opparbeidet gjennom livet generelt, men viktigst for å få en best mulig forståelse av teksten, er kunnskapen om emnet det leses om i den aktuelle teksten (ibid.).

Når man leser skjønnlitterære tekster kan hensikten være så enkel som å bli underholdt, men skjønnlitteraturen har også sin plass i skolen. Som Roe (2014:62) peker på, kan både språk og oppbygging være annerledes i skjønnlitterære tekster enn i fagtekster. Skjønnlitterære tekster inneholder gjerne metaforer og språklige bilder. Disse kan gi forskjellige assosiasjoner hos ulike mennesker. En annen ting som skiller skjønnlitterære tekster fra sakprosaetekster er at de skjønnlitterære tekstene appellerer mer til fantasi og følelser, enn hva fagtekster gjør. Roe (ibid:63) peker på at tolkninger av slike tekster overlates mer til leseren, også når det gjelder gjøring av inferenser. Roe (ibid.) mener også at «møtet mellom leserens sosiale og kulturelle bakgrunn og tekstens univers vil prege tolkningen av innholdet». Selv om mange kan tolke tekster ulikt og det kan være vanskelig å bli enige om en rett tolkning av en tekst, hevder

Aambø (1998:22 – 23) at noen tolkninger er mer plausible enn andre. Hun forklarer det slik «Tolkninga er gyldig dersom ei større gruppe forstår nokolunde det same med ein tekst».

Ifølge Monsen og Randen (2017:112) fremhever internasjonale forskere at skolens leseundervisning ikke tar særlig hensyn til andre erfaringer enn dem som majoriteten i skolesamfunnet har med seg. Videre skriver de at «[...] immigrantforfatterskap og ikke-vestlige forfattere har fått noe større plass i lærebøkene etter Læreplanen for kunnskapsløftet». Likevel er det fortsatt nasjonale og vestlige forfatterskap som dominerer.

2.8 Oppsummering og forskningsspørsmål

Teorien og forskningen som er presentert i dette kapitlet viser blant annet at minoritetsspråklige elever gjerne kan møte flere utfordringer under lesing enn jevnaldrende majoritetsspråklige elever. Resultater fra PISA-undersøkelser viser at elever fra språklige minoriteter presterer signifikant svakere enn elever med norsk som morsmål når det gjelder lesing (Frønes, 2016:145). Det er flere faktorer som påvirker leseforståelse, som lesestrategier, ordforråd, bakgrunnskunnskaper og gjøring av inferens. Ifølge Buch-Iversen (2010) har inferens særlig stor betydning for leseforståelse. For å få god leseforståelse, både under lesing av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster, synes leseren å måtte foreta inferenser. Dette er noe jeg i denne undersøkelsen ønsker å undersøke nærmere.

For å belyse problemstillingen for denne oppgaven (jf. kap. 1) har jeg på bakgrunn av de teoretiske perspektivene som er presentert i dette kapitlet, formulert følgende forskningsspørsmål:

1. *Er det sammenheng mellom informantenes gjøring av inferens og deres leseforståelse av tekstene?*
2. *Hvilken rolle synes bakgrunnskunnskap å ha for elevenes gjøring av inferens?*
3. *Er det forskjell i hvilken inferenstype elevene gjør under lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster? Og hva sier dette om leseforståelsen?*
4. *Hvordan skiller de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige elevene seg på gjøring av inferens?*

3.0 Metode

3.1 Innledning

Ordet metode kommer av det greske ordet *methodos*, som betyr å følge en bestemt vei mot et mål (Johannessen, Tufte og Kristoffersen. 2010:32). Johannessen et al. (ibid.) hevder at målet kan sies å være det endelige forskningsresultatet, mens veien er forskningsprosessen. I forskningsprosessen er forskeren tvunget til å ta en rekke avgjørelser for å kunne besvare forskningsspørsmålene på best mulig måte. I dette kapitlet vil det redegjøres for fremgangsmåten som er brukt i studien; både med hensyn til utvalg av tekster, rekruttering av informanter og datainnsamling; blant annet gjennomføring av intervju. Avslutningsvis vil undersøkelsens reliabilitet og validitet bli drøftet. Som nevnt, har denne oppgaven som formål å sammenlikne leseforståelse, med fokus på inferens, hos elevers lesing av ulike teksttyper. For å kunne besvare forskningsspørsmålene som ble presentert i kapittel 1.2, trenger jeg:

- Informantgrupper som består av minoritetsspråklige elever og majoritetsspråklige elever i videregående skole.
- Tekster som krever at leseren må gjøre flere inferenser.
- En innsamlingsmetode som kan gi svar på elevenes gjøring av inferens under lesing av to ulike teksttyper, og i tillegg gir meg muligheten til å undersøke elevenes forståelse av innholdet i de fire tekstene.

3.2 Metodisk tilnærming

Min oppgave er av utforskende, kvalitativ karakter. Den bygger på teori og funn fra tidligere forskning på leseforståelse og gjøring av inferens, men går mer i dybden enn hva som er blitt gjort tidligere, i alle fall i Skandinavia, når det gjelder videregående elevers gjøring av inferens. Tidligere forskning på inferens i Skandinavia, som Buch-Iversen (2010) og Daugaard (2015), har fokusert på yngre elever. Min undersøkelse skiller seg også fra disse studiene ved at jeg sammenligner minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevers gjøring av inferens.

3.2.1. Kvalitativ og kvantitativ metode

Jeg vil her kort gjøre rede for kvalitativ og kvantitativ metode, og legge frem hvor denne oppgaven plasserer seg i lys av disse begrepene.

Kvalitativ og kvantitativ metode er to ulike utgangspunkt både når det gjelder det metodiske opplegget og i måten et datamateriell bearbeides på i etterkant av en innsamling (Grønmo, 2010:123 og 130). Det er ikke slik at den ene tilnærmingen er bedre enn den andre, men de kan sjeldent erstatte hverandre. Derimot kan de kombineres, da ved å belyse ulike sider ved en problemstilling (ibid.:124). Likevel er det ulike måter å skille kvalitative og kvantitative tilnærminger. Tabell 1 gir en oversikt over sentrale kjennetegn Grønmo skiller mellom når det gjelder disse to tilnærmingene.

Aspekt ved undersøkelsen	Kvalitative data	Kvantitative data
Problemstillinger	Analytisk beskrivelse	Statistisk generalisering
Metodisk opplegg	Fleksibilitet	Strukturering
Forhold til kildene	Nærhet og sensitivitet	Avstand og selektivitet
Tolkningsmuligheter	Relevans	Presisjon

Tabell 1: Trekk ved undersøkelsesopplegg basert på kvalitative og kvantitative data (Gjengitt fra Grønmo, 2010:129).

Kvantitativ metode har sin styrke i å kunne studere store mengder, men har en begrensning når det gjelder å studere noe mer grundig eller på et dypere nivå. Kvalitativ forskning, derimot, har sin styrke i å kunne studere noe på et dypere nivå, men er svak når det gjelder store mengder (Krumsvik, 2014:21, Johannessen et al., 2010:31–32). Hvordan dataene fremstilles er derfor avhengig av problemstillingen som skal belyses (Grønmo, 2010:124).

Kvalitative undersøkelser er gjerne preget av fleksibilitet og åpenhet, hvilket vil si at det metodiske opplegget kan bli endret i løpet av datainnsamlingen (Grønmo, 2010:130, Johannessen et al. 2010:363). På den måten kan opplegget tilpasses og strukturen endres ved nye erfaringer forskeren kommer over i perioden undersøkelsen pågår. Kvantitative undersøkelser er i større grad preget av strukturering og lite fleksibilitet (Johannessen et al., 2010:363). Det metodiske opplegget kan ikke endres i løpet av undersøkelsen fordi det vanligvis er fastlagt før innsamlingen begynner. Hvilke data som skal stå sentralt er i større

grad bestemt på forhånd av datainnsamlingen i kvantitative tilnærminger, enn i kvalitative tilnærminger (Grønmo, 2010:130).

Videre er det vanlig i sammenligning av kvalitative og kvantitative metoder å peke på nærheten til det som skal undersøkes. Med det menes forskerens forhold til datakildene. Ved kvalitative tilnærminger er forholdet gjerne preget av nærhet og sensitivitet. Dette kommer ofte til uttrykk ved at forskeren selv jobber direkte med kildene sine. I kvantitative tilnærminger er forholdet i større grad preget av avstand og selektivitet (Grønmo, 2010:131). Det er større avstand mellom forsker og kilder i kvantitative tilnærminger, enn i kvalitative.

Det fjerde aspektet ved undersøkelsene er spørsmålet om tolkningsmuligheter. Grønmo (2010:131) hevder at forholdet til kildene kan få konsekvenser for hvordan dataene forstås og hvordan resultatene fortolkes. I kvalitative tilnærminger er det gode muligheter for relevante tolkninger fordi designet er fleksibelt og forskeren har et nært og sensitivt forhold til kildene sine. Johannessen et al. (2010:131) begrunner dette med at «datainnsamlingen kan styres slik at den resulterer i informasjon som er mest mulig dekkende i forhold til både undersøkelsens problemstillinger og kildenes egenart». På en annen side kan dette føre til at de innsamlede dataene blir lite enhetlige. Dersom det forekommer store endringer i opplegget underveis kan tolkningene bli lite entydige og gyldigheten vil kunne bli begrenset (ibid.). I kvantitative undersøkelser får tolkningene av dataene ofte en mer presis form. Dette er på grunn av at designet er strukturert og forskeren sitt forhold til kildene er gjerne avstandspreget og selektivt. Likevel er det slik at relevansen til de presise tolkningene kan være tvilsomme (ibid.).

I denne oppgaven har jeg hatt elleve informanter. Dette er for få informanter til å kunne behandle dataene kvantitativt og det vil derfor ikke være mulig å generalisere, noe som heller ikke er hensikten med denne oppgaven. I utgangspunktet så jeg kvalitativ tilnærming som fordelaktig av flere grunner. Jeg så det som viktig å komme tett på informantene og leseprosessen, og at jeg også hadde mulighet til å forklare informantene eventuelle uklarheter i selve opplegget. Videre kunne jeg observere om informantene var sikre i sine svar, eller om de var nølende, noe som gjorde at jeg fikk et inntrykk av elevenes leseforståelse, utover svarene deres på inferensspørsmålene. I tillegg til å ha nærhet til informantene, er opplegget preget av åpenhet og fleksibilitet. Dataene vil i hovedsak bli fremstilt i ren tekst, men det vil være innslag av tabeller og diagrammer for en grafisk fremstilling av resultatene.

3.2.2 Intervju

For å teste leseforståelse og gjøring av inferens valgte jeg å bruke en lesetest i form av et intervju. Dette kunne i utgangspunktet vært løst på flere måter. For eksempel peker Oakhill et al. (2015:31) på spørreskjema, multiple-choice eller sant/usant spørsmål som alternativer. Men Oakhill et al. (ibid:35) skriver «Asking open-ended questions is probably the most sensitive way of assessing comprehension, since the child's response is not cued by the various response options». Åpne spørsmål er altså den mest sensitive måten å undersøke leseforståelse på. Det går ut på at deltakeren må svare på en rekke spørsmål etter å ha lest eller lyttet til en tekst. Informantene kunne eventuelt svart på åpne spørsmål skriftlig, men ved å bruke intervju fant jeg det positivt at informantenes skriftlige ferdigheter ikke ble et hinder for besvarelsene på inferensspørsmålene.

Ifølge Grønmo (2011:159) kan intervju både ha trekk fra en kvalitativ og en kvantitativ tilnærming, avhengig av hvordan spørsmålene struktureres og stilles, og hvordan datamaterialet organiseres. Mine intervju har en kvalitativ tilnærming og kan sies å være semistrukturerte. Rekkefølgen på spørsmålene var fastsatt på forhånd, men i noen tilfeller ble spørsmålsrekkefølgen endret, da det kom seg mer naturlig under intervjuet. For eksempel var det første spørsmålet til tekst 1 «Hvilken årstid er det?», men en av informantene fokuserte på at personene som ble skildret «gikk sakte». Derfor stilte jeg heller et spørsmål som i utgangspunktet skulle bli stilt senere fordi han allerede var inne på det:

H: Hva handler teksten om?

I6: Er de var på tur?

H: Ja.

I6: Ja, de var på tur også, ja. De går sakte.

H: Det er riktig det, det er en tur og de går sakte. Hvorfor gjør de det tror du?

I6: Fordi hvis jeg på en måte går med noen på tur. Jeg fokuserer på vi kan snakke ikke sant. Vi må ikke bare fokusere på start til slutten da.

Å kunne endre på rekkefølgen av spørsmålene er en av fordelene med å bruke semistrukturert intervju. Krumsvik (2014:125) legger til at en annen fordel er at det er mulig å følge opp med spørsmål, dersom situasjonen tilsier at det trengs, noe jeg fikk bruk for i mine intervju.

Et annet aspekt ved intervjuene mine er at de har trekk fra think-aloud metoden (Lee, 2014). Ifølge Lee (ibid:24) har think-aloud metoden blitt brukt for å undersøke leseforståelse i flere studier. I utgangspunktet går den metoden ut på at informantene leser en setning eller en del av en tekst for deretter å si hva de tenker (Lee, 2014:24). Dette gir intervjueren innsyn i deltakernes kognitive prosesser. I min studie leste informantene et tekstutdrag og svarte deretter på inferensspørsmål knyttet til teksten. Noen av spørsmålene ble stilt på en måte som gjorde at elevene måtte svare det de tenkte, ut fra hva de hadde lest, for eksempel stilte jeg spørsmålet «Hvorfor tror du Bjørn har tråkket ut av klærne i løpet av natten?». I teksten står det ikke eksplisitt *hvorfor* han gjorde det, men jeg var interessert i å høre hvorfor informanten trodde han gjorde det. Jeg vil ikke påstå at intervjuene mine er rene think-aloud intervjuer, da informantene ikke sa hva de tenkte underveis i lesingen, som ifølge Lee (2014) er måten denne metoden i utgangspunktet gjennomføres på.

Johannessen et al. (2010:136) mer det er problemstillingene som styrer hvilken informasjon som skal samles inn under et intervju, men påpeker at det er viktig å skille mellom problemstillingen(e) og de konkrete spørsmålene som blir stilt under intervjuet. Inferensspørsmålene jeg stilte informantene er utformet slik at de kan kaste lys over forskningsspørsmålene. Det er informantenes svar på inferensspørsmålene som gjorde det mulig å få innsikt i deres gjøring av inferens.

3.2.3 Spørreskjema om bakgrunnsinformasjon og lesevaner

For å få informasjon om informantene ba jeg dem fylle ut et spørreskjema om bakgrunnsinformasjon og lesevaner (jf. vedlegg 17). Det inneholdt spørsmål om deres botid i Norge, morsmål, tanker om skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster og så videre. I tillegg spurte jeg om deres tanker om norskfaget, noe jeg i etterkant har sett ikke var så relevant, da jeg både har brukt tekster fra norskfaget og historiefaget.

Spørreskjemaene ble fylt ut med meg tilstede, slik at elevene kunne spørre om ting de var usikre på. Det viste seg å være nødvendig da flere av informantene trengte forklaring på hva som gikk under de ulike teksttypene. Informantene kunne selv velge om de ville fylle ut spørreskjemaene selv eller om de ville at jeg skulle fylle ut for dem. Jeg ga dem dette valget for at ingen skulle være redd for å skrive feil eller for å misforstå. Det var kun to som valgte å fylle ut skjemaet selv. De andre ønsket at jeg skulle stille spørsmålene høyt og skrive ned svarene for dem.

Disse skjemaene ble fylt ut etter at intervjuet var gjennomført. Da informantene fikk spørsmål om hvilken teksttype de syntes var enklest å lese, understreket jeg at de skulle svare generelt, og ikke basert på de tekstene de nylig hadde lest. Jeg fikk inntrykk av at informantene forstod dette, men det kan være de likevel hadde testtekstene i bakhodet da de svarte og jeg kan derfor ikke utelukke at deres svar ikke var påvirket av disse tekstene.

3.3 Fremgangsmåte for datainnsamling

I denne delen vil jeg presentere tekstutvalget, intervjuguidene, datainnsamlingen og behandlingen av datamaterialet i etterkant. Til å begynne med vil jeg gjøre rede for informantene, begrunnelse for valg av informanter og hvordan rekrutteringsprosessen foregikk.

3.3.1 Rekruttering av informanter

Til undersøkelsen rekrutterte jeg to informantgrupper:

- Syv elever med et annet morsmål enn norsk
- Fire elever med norsk som morsmål

Før jeg kom i kontakt med informanter meldte jeg prosjektet mitt til Personvernombudet for forskning, Norsk senter for forskningsdata (NSD), som godkjente gjennomføring av prosjektet (jf. vedlegg 19). Da denne oppgaven inneholder personlige data, har et gjennomgående prinsipp vært å tilfredsstille personopplysningsloven (2000), samt å følge retningslinjene til NSD. Derfor ble deltakerne informert om prosjektet, de deltok frivillig og de skal ikke kunne bli identifisert i oppgaven.

I denne studien har jeg brukt det Johannessen et al. (2010:106) kaller strategisk utvelging av informanter. Det vil si at jeg har bestemt meg for hvilken målgruppe forskningen skal rette seg mot og hvor mange informanter som syntes hensiktsmessig for å kunne besvare oppgavens forskningsspørsmål.

Da jeg skulle velge informanter kontaktet jeg en lærer jeg kjenner til som jobber på en videregående skole, dette allerede før semesteret hadde startet. Hun skulle være kontaktlærer i en Vg1 studiespesialiserende klasse og lurte på om elever fra dette trinnet kunne være aktuelt

for min undersøkelse. Jeg hadde på det tidspunktet ikke bestemt meg for hvilket trinn jeg ønsket elevene skulle gå, men jeg hadde bestemt meg for at jeg ville gjøre undersøkelsen på elever i vgs, da dette ikke er blitt undersøkt tidligere og fordi dette er en elevgruppe jeg antageligvis vil jobbe med i fremtiden. Derfor bestemte jeg meg for at elever fra Vg1 studiespesialiserende ville passe til min oppgave.

For å rekruttere elever ga jeg læreren jeg var i kontakt med et informasjonsskriv om prosjektet (vedlegg 18) som hun delte ut til elever som kunne være aktuelle for min undersøkelse. Hun fortalte elevene at det var en undersøkelse som inneholdt en leseoppgave i form av et intervju, som skulle brukes i en masteroppgave. Hun fortalte også at elevene ville være anonyme og at det ikke var noen test for å se deres faglige eller språklige ferdigheter. Jeg ønsket både å snakke med elever som har norsk som morsmål og elever som har et annet morsmål enn norsk. Videre ønsket jeg at elevene som skulle delta fulgte ordinær undervisning og ordinær læreplan i norsk.

Elevene som har et annet morsmål enn norsk og som hadde sagt ja til å være med, ble alle valgt ut av læreren. Det vil si at hun hadde delt ut informasjonsskrivet til elevene hun mente var aktuelle som informanter i min undersøkelse. Dette var elever som ikke hadde lesevansker og som fulgte den ordinære læreplanen i norsk. Samtlige av elevene som fikk utdelt informasjonsskrivet var interessert i å delta i undersøkelsen og informantene med et annet morsmål enn norsk var derfor valgt ut allerede før jeg møtte opp på skolen. I utgangspunktet hadde jeg etterspurt seks informanter med et annet morsmål enn norsk, men det var syv stykker som meldte sin interesse. Jeg valgte å intervju alle syv, da jeg tenkte det bare ville være positivt for undersøkelsen. For å rekruttere elever som har norsk som morsmål presenterte jeg meg selv og prosjektet i starten av klassens time. Jeg fortalte at informantene ville være anonyme og at jeg ikke var ute etter å teste deres faglige kompetanse. Jeg fortalte videre at det var noen leseoppgaver og at elevene skulle besvare noen spørsmål om seg selv og deres tanker om to ulike teksttyper. De ble også informert om at intervjuene skulle gjennomføres i elevenes fritime, noe jeg fryktet kunne føre til at elevene ikke ønsket å delta. Likevel var det fire elever som var interessert, tre jenter og én gutt.

Alle informantene, både de med norsk som andrespråk og de med norsk som førstespråk, meldte selv sin interesse for undersøkelsen etter at læreren eller jeg hadde informert dem om den. Men som sagt, hadde jeg satt noen kriterier for å kunne delta, som for eksempel at

elevene gikk på samme trinn og at de fulgte den ordinære læreplanen i Norsk. For elevene som hadde et annet morsmål enn norsk, var et kriterium at de selv oppgav at de identifiserte seg med et annet morsmål. Dette kaller Grønmo (2010:100) kvoteutvelging ved selvseleksjon.

Informanter	Elever med et annet morsmål enn norsk	Elever med norsk som morsmål
Antall:	7	4

Tabell 2: Oversikt over antall informanter

Jeg deler elevene inn i to kategorier, elever med norsk som morsmål og elever med et annet morsmål enn norsk. Denne inndelingen er det nødvendig å problematisere. Den ene gruppen, elever med norsk morsmål, har til felles er at de har norsk som sitt førstespråk. Den andre gruppen gjelder elever som har et annet morsmål enn norsk. Denne kategorien er det vanskeligere å avgrense, fordi det er forskjellige definisjoner på denne gruppen. I min oppgave er elever som har et annet morsmål enn norsk definert i kapittel 1.3. Har en elev bodd lenge i Norge er det mulig at han eller hun er like god, kanskje også bedre, i norsk enn i sitt morsmål, men likevel anser norsk som sitt andrespråk. Videre vil jeg påpeke at elevene i de to ulike kategoriene ikke er homogene grupper. Bakgrunnen for å dele elevene inn i to kategorier var for å kunne undersøke om for eksempel botid i Norge og/eller kulturell bakgrunnskunnskap synes å ha innvirkning på informantenes leseforståelse, med fokus på inferens.

3.3.2 Presentasjon av informanter med et annet morsmål enn norsk

Informantene med et annet morsmål enn norsk, også referert til som minoritetsspråklige i denne oppgaven, er i alderen 16-21 år. Blant informantene er det fem gutter og to jenter. Ingen av informantene er født i Norge, men to av informantene har bodd her i 12 år og har derfor gått alle skoleårene sine her. Alle informantene følger den ordinære læreplanen i norsk. Informantene med et annet morsmål enn norsk (inkludert Sanaa og Sakrina, som har bodd i Norge i 12 år) har norskundervisning i en liten gruppe, to timer i uken, i tillegg til den ordinære undervisningen. Ingen av informantene har, ifølge læreren deres, lesevaner. Tabell 3 viser en oversikt over informantenes alder, morsmål, botid i Norge, skoleår i Norge samt skoleår i et annet land.

Informant	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7
Kjønn	Gutt	Gutt	Gutt	Jente	Gutt	Gutt	Jente
Fiktivt navn	Mehran	Bishar	Antanas	Sanaa	Paul	Yemane	Sakrina
Alder	17	16	16	16	17	21	16 år
Morsmål	Dari	Arabisk	Litauisk	Swahili	Tysk	Tigrinja	Arabisk
Botid i Norge	9 år	3 år	4 år	12 år	2 år	5 år	12 år
Skoleår i Norge	8 år	2 år	4 år	10,5 år	2 år	4 år	10,5 år
Skoleår i et annet land	Nei	9 år i Syria	6 år i Litauen	Nei	9 år i Tyskland	7 år i Eritrea	1 år i Palestina

Tabell 3: Oversikt over minoritetsspråklige informanter

3.3.3 Presentasjon av informanter med norsk som morsmål

Informantene med norsk som morsmål er alle 16 år. Blant informantene er det tre jenter og én gutt. Alle elevene har gått alle skoleårene sine i Norge og ingen av dem har, ifølge læreren deres, lesevansker. Tabell 4 viser en oversikt over informantene, hvor de samme punktene som ble vist for informantene med et annet morsmål enn norsk.

Informant	I-8	I-9	I-10	I-11
Kjønn	Jente	Gutt	Jente	Jente
Fiktivt navn	Mari	Jørgen	Julie	Synne
Alder	16	16	16	16
Morsmål	Norsk	Norsk	Norsk	Norsk
Botid i Norge	Hele livet	Hele livet	Hele livet	Hele livet
Skoleår i Norge	10,5 år	10,5 år	10,5 år	10,5 år
Skoleår i et annet land	Nei	Nei	Nei	Nei

Tabell 4: Oversikt over majoritetsspråklige informanter

3.4 Tekstutvalg

Det første jeg gjorde da jeg skulle velge tekster til undersøkelsen var en systematisk gjennomgang av ulike tekster for å finne tekstutdrag hvor det var mulig å stille flere inferensspørsmål³. Tekstene måtte både gjøre krav på brobyggende og utfyllende inferens (jf. 2.6).

Da jeg skulle velge tekster til undersøkelsen tenkte jeg å bruke tekster fra norskfaget eller historiefaget, da disse fagene er obligatoriske for elevene og det er fag jeg selv skal undervise i senere. Det viste seg å være omfattende og krevende å finne passende skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster. Jeg har hatt systematisk gjennomgang av flere tekster fra lærebøker i norsk og i historie for å kartlegge inferens. Videre har jeg forsøkt å utforme inferensspørsmål på bakgrunn av tekstene jeg har gjennomgått. Det viste seg å være krevende fordi tekstene, både i historiebøkene og norskbøkene, krevde, slik jeg så det, at en leste lengre passasjer for å kunne gjøre flere inferenser. Intervjuene mine hadde en tidsramme på 30 minutter, derfor kunne jeg ikke velge tekster som var for lange. I tillegg syntes læreboktekstene å være skrevet på en forklarende og utfyllende måte, noe som gjorde det vanskelig å finne tekster hvor informantene måtte gjøre flere inferenser.

Daugaard (2015) bruker i sin doktoravhandling (jf. 2.6.1) oversatte oppgaver fra en engelsk test, *The Diagnostic Reading Analysis* (form A og B). Dette testmaterialet består av tekster og spørsmål i stigende vanskegrad og er ment for elever i alderen 6 til 16 år. Tekstene er utformet som individuelle tester hvor deltakeren skal lese høyt og muntlig besvare spørsmål til tekstene. Spørsmålene er blant annet rettet mot oppsummerende informasjon hvor leseren må gjøre inferenser (Daugaard, 2015:49). Tekstene fra dette testmaterialet er korte, gjerne på fem-seks setninger. Jeg ønsket derimot å bruke tekster elevene kunne møte i skolesammenheng. Jeg endte derfor opp med fire tekstutdrag som jeg fant det var mulig å stille flere inferensspørsmål til.

Tekstene som ble valgt ut var to sakprosaetekster fra historiebøkene *Perspektiver* (2014) og *Alle tiders historie: fra de eldste tider til våre dager* (2014), og én skjønnlitterær tekst fra norskboken *Grip Teksten* (2016). Den siste skjønnlitterære teksten er hentet fra en bok av

³ Inferensspørsmål er en term Kulbrandstad (2018) bruker. Ida Buch-Iversen (2010) og Oakhill, Cain og Elbro (2015) bruker termen inferenskrevende spørsmål. Slik jeg forstår det, betyr dette det samme. I min oppgave vil inferensspørsmål og inferenskrevende spørsmål bli brukt om det samme.

Tom Stalsberg (2012) kalt *Født med ski på bena. En håndbok i kunsten å gå sakte på ski*.

Tekstutdragene var korte og jeg fant det mulig å stille flere inferenskrevenne spørsmål til hver tekst.

Tekstutdraget hentet fra læreboken *Grip teksten* for studieforberevende utdanningsprogram Vg2, er fra Helga Flatlands roman *Det finnes ingen helhet*. Sakprosa tekstene er hentet fra historiebøker som også er ment for Vg2 og Vg3 elever. Årsaken til at jeg valgte tekster ment for elever på Vg2 og Vg3, var at jeg ville forsikre meg om at elevene ikke hadde gått gjennom disse tekstene på skolen. Tekstene ble sammenlignet med tekster fra lærebøker i norsk Vg1 og lærebøker i samfunnsfag Vg1, da historie ikke er et fag elevene har før andre året på videregående skole. Jeg vurderte språket i tekstene som ble valgt til å være tilsvarende språket i Vg1-bøkene. Jeg ønsket ikke at språket i tekstene skulle være et hinder for leseforståelsen av tekstene, noe jeg heller ikke tror det var. Språket i tekstutdraget som er hentet fra boken *Født med ski på bena*, vurderte jeg som ikke vanskelig for elevene.

Jeg vil nevne at tekstene som ble brukt ble noe redigert, men det var i svært liten grad.

Redigeringen ble foretatt for å korte ned tekstene der de ble for lange og der det ikke ville bli stilt inferensspørsmål. Jeg passet på at tekstene ikke mistet sammenhengen ved å fjerne noen setninger. I tillegg oversatte jeg tekstutdraget hentet fra Helga Flatland sin roman fra nynorsk til bokmål. Dette var fordi informantene hadde bokmål som sitt hovedmål.

3.5 Gjennomføring av lesetesten ved bruk av intervju

Intervjuene ble gjennomført på fire dager, fordelt på to uker på informantenes skole.

Intervjuene foregikk i elevenes fritime, i klassens time og i timer hvor de minoritetsspråklige elevene hadde fritak fra fremmedspråkundervisning. Jeg avtalte tid med hver enkelt elev, men hadde på forhånd avtalt hvilke uker jeg var tilstede for å intervju informantene. Hvert intervju hadde som sagt en tidsramme på 30 minutter. Dette overholdt jeg, slik at ingen av informantene fikk bedre tid enn noen andre.

Intervjuene ble tatt opp med en lydopptaker som automatisk lagret opptakene på en minnebrikke. Alle intervjuene, med unntak av ett, foregikk i et lite klasserom som læreren hadde holdt av for meg. Intervjuet som ikke ble gjort i dette rommet, foregikk på et møterom for lærerne. Jeg hadde kun et ønske for valg av rom, og det var at intervjudeltakeren skulle

være skjermet for forstyrrelser, både fordi jeg ville unngå at uro kunne påvirke elevenes konsentrasjon og fordi jeg ville unngå bakgrunnsstøy på lydfilene (Kvale og Brinkmann, 2010:188). Informantene ble ikke forstyrret under opptakene og lydfilene ble gode.

Til å begynne med fortalte jeg om hvordan lesetesten skulle foregå og hva jeg skulle bruke dataene til. Videre forklarte jeg hvorfor jeg hadde lydopptaker og forsikret eleven, nok en gang, om at de ville være anonyme i oppgaven min. Jeg informerte også informantene om at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen, uten at de trengte å si hvorfor. Deretter forklarte jeg eleven hvordan intervjuet skulle foregå og kom med eksempler på hva slags type spørsmål de kom til å få. Dette kaller Kvale og Brinkmann (2010:141) for brifing.

Før informantene fikk utdelt tekstene fikk de beskjed om at de underveis i lesingen skulle streke under ord de ikke forstod i tekstene. Dette var for at jeg kunne se om ordforrådet hadde noe å si for elevenes forståelse. Dersom en elev streket under mange ord kunne det indikere at eleven hadde svakere ordforråd som igjen kunne antas å påvirke leseforståelsen (jf. 2.5.3), og sannsynligvis også hans/hennes gjøring av inferens.

Etter brifingen fikk eleven utdelt den første teksten, et utdrag fra *Født med ski på beina* (jf. vedlegg 1). Informanten leste teksten og streket under ord han/hun ikke forstod. Da teksten var ferdig lest spurte jeg først hva teksten handlet om. Jeg baserte mitt inntrykk på elevenes leseforståelse av de ulike tekstene på gjenfortellingene deres. Ifølge Oakhill et al. (2015:35) gir en gjenfortelling også innsyn i om en elev har gjort inferenser underveis i lesingen. Det er fordi en gjenfortelling gjerne vil inkludere inferenser som har vært nødvendige for en leser for å få forståelse av en tekst. Etter informantene hadde gjenfortalt tekst 1 (skiteksten), stilte jeg de inferenskrevene spørsmålene jeg hadde utformet. Inferensspørsmålene jeg stilte krevde at informantene gjorde enten brobyggende eller utfyllende inferenser (jf. 2.6). Denne prosedyren ble fulgt til alle tekstene var lest og inferensspørsmålene var besvart, eller til tiden var ute. To av informantene rakk ikke lese den siste teksten.

På grunn av den begrensede tiden vi hadde til rådighet, fikk informantene kun lese tekstene én gang. I skolesammenheng får gjerne elevene tid til å se over teksten før de leser, se på overskrift, uthevet skrift eller lese sammendrag. Dette er former for lesestrategier. Poenget med undersøkelsen var ikke å undersøke lesestrategier, men det kan ha noe å si for leseforståelsen, derfor vil jeg påpeke at de ikke fikk tid til dette. Likevel går det frem av

intervjuene at et par av informantene har lest passasjer i tekstene igjen, dersom det var noe de ikke forstod. Dette var ikke noe jeg spurte om, men det kom frem i noen av intervjuene, som vil bli lagt frem i kapittel 4.4 og 4.5.

Etter intervjuet var gjennomført svarte informantene på spørreskjemaet om bakgrunnsinformasjon og lesevaner (jf. vedlegg 18) jeg hadde med. To av informantene fylte ut spørreskjemaet selv, mens de andre informantene svarte muntlig mens jeg noterte ned svarene deres.

3.6 Behandling av materialet

Etter at alle intervjuene var gjennomført ble lydfilene transkribert av meg. Dette gjorde jeg for å få oversikt over materialet og for å kunne notere ned tanker jeg gjorde meg rundt intervjuet umiddelbart, slik at det skulle bli lettere å analysere i ettertid (Kvale og Brinkmann, 2010:188). Ifølge Kvale og Brinkmann (2010:189–190) finnes det ingen universell form eller kode for hvordan man skal transkribere intervjuer, men den som transkriberer må ta noen valg når det gjelder hva som skal med i transkripsjonen. Dette avhenger av hva transkripsjonen skal brukes til. Jeg har transkribert intervjuene grovt. Det vil si at alt som blir sagt av informanten og meg er blitt transkribert ordrett, med unntak av mine bekræftende «mhm»-lyder, med mindre de har noe å si for informanten. Dersom informanten trengte et bekræftende «mhm» eller «ja» for å fortsette å snakke, er det blitt transkribert. Dersom det bare er små «mhm» underveis mens informanten snakker er ikke dette blitt tatt med. Dette valget ble tatt av den årsak at det ikke er viktig i analysen, og at det var tidsbesparende i den lange og krevende prosessen transkripsjonsarbeidet var. I tillegg er pauser, tenkelyder og noen intonasjonsmessige understrekninger tatt med (jf. vedlegg 5).

Etter transkripsjonsarbeidet gikk jeg gjennom hvert intervju. Til å begynne med så jeg på informantenes gjenfortelling av tekstene. Dette gjorde jeg for å prøve å få et inntrykk av leseforståelsen deres. For eksempel til tekst 1, som handler om en skitur, noterte jeg meg om elevene i det hele tatt nevnte at det var en skitur som ble skildret. Deretter gikk jeg gjennom elevenes svar på inferensspørsmålene. Jeg sammenlignet da svarene deres med punktene jeg hadde satt opp med forventet svar (jf. 4.2.2). Jeg vurdere svarene til informantene som adekvat, delvis adekvat eller ikke-adekvat. Dette ga dem henholdsvis ett poeng, et halvt poeng og ingen poeng. Jeg vil påpeke at svarene jeg forventet at elevene ga ikke var fastsatt før

intervjuene. I de tilfellene hvor informantenes svar i stor grad samsvarte med hverandre, justerte jeg mitt forventede svar til å passe deres forståelse. Dette fordi jeg som forsker også har tolket teksten, og fordi det ikke finnes noen absolutt fasit.

Etter jeg hadde gått gjennom hver enkelt informants svar, sammenlignet jeg svarene til alle, både når det gjaldt om de hadde samme forståelse av hva teksten handlet om, og poengsummene de hadde oppnådd ut fra svarene de ga på de inferenskrevende spørsmålene.

3.6.1 Tolking av resultater fra leseforståelsetest

Oakhill et al. (ibid:37) hevder at en testskår fra en lesetest sjeldent er informativ i seg selv. Det generelle problemet er at det ikke er klart hvordan man skal definere en høy skår eller en lav skår. Det kan sammenlignes med bruk av termometer. For å bedømme om et rom er kaldt eller ikke kan en bruke et termometer til å måle temperaturen. Men termometeret sier ingenting om når det er for kaldt, det er en beslutning som må tas av personene som leser av termometeret. På samme måte må testresultatene fra en forståelsetest tolkes. For å kunne undersøke om noen har god eller svak leseforståelse blir derfor testresultatene gjerne sammenlignet med noe. Det kan for eksempel sammenlignes på aldersnivå eller klassenivå. I denne studien har jeg sammenlignet informantenes testresultater med hverandre. Informantene går på samme skoletrinn, følger samme læreplan og kan, utfra hva Oakhill et al. (2015) skriver, derfor sammenlignes.

Kulbrandstad (2018:302) påpeker at det er viktig å reflektere over hva en prøve måler og hva den ikke måler. Resultatene fra lesetester må brukes med forsiktighet. I min undersøkelse vil ikke resultatene si noe om informantenes generelle leseforståelse og inferensferdighet. Men de vil si noe om leseforståelsen av tekstene de fikk utdelt av meg og hvordan informantene gjorde inferenser, i testsituasjonen. Jeg kan likevel ikke konkludere med at gjøring av inferens, alene, er årsaken til god eller svak leseforståelse.

3.7 Undersøkelsens kvalitet

Reliabilitet og validitet er innenfor kvantitativ forskning kriterier for kvalitet (Johannessen et al., 2010:229). Guba og Lincoln (gjengitt i Johannessen et al. 2010) mener at kvalitative undersøkelser må vurderes på en annen måte, enn kvantitative undersøkelser. De bruker begreper som pålitelighet og troverdighet som mål på kvalitet i kvalitative studier. Krumsvik

(2014:152) legger også til begrepet bekreftbarhet som mål på kvaliteten i en kvalitativ studie. Disse tre begrepene vil jeg forholde meg til videre.

Pålitelighet

Ifølge Krumsvik (2014:158) omfatter reliabilitetsbegrepet i kvantitative studier særlig etterprøvnbarhet, noe som ikke er like lett å få til i en kvalitativ undersøkelse. I en kvalitativ undersøkelse vil det heller være vektleggingen av transparens, altså vise hva en har gjort gjennom hele studien. Påliteligheten styrkes ved at forskeren gir en tydelig beskrivelse av konteksten og fremgangsmåten for forskningsprosjektet (ibid.:158). Leseren vil da få innsikt i hva forskeren har tenkt og begrunnelser for valg som er tatt. Åpenhet rundt alle delene i undersøkelsen er noe jeg har etterstrebet.

Troverdighet

Ifølge Johannessen et al. (2010:230) dreier troverdigheten seg om «[...] i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten». I min undersøkelse testes leseforståelse med fokus på inferens, noe som kan være vanskelig da leseforståelse i seg selv er problematisk å måle. Dette fordi det er flere komponenter som påvirker leseforståelsen (jf. 2.5). En avgrensning til leseforståelse med fokus på inferens kan tenkes å kunne gi en svekket troverdighet, da det er flere faktorer som spiller inn på leseforståelsen som ikke blir inkludert. For å forsterke troverdigheten på dette området har elevene derfor streket under ord de ikke forstår, slik at ordforrådet også kommer frem som en faktor for forståelsen av tekstene som blir lest. Å bruke ulike metoder, såkalt metodetriangulering, er ifølge Johannessen et al. (2010:230) en måte å styrke troverdigheten på.

Da teksttolking er preget av leserens sosiale og kulturelle bakgrunn (jf. 2.5.2), er det viktig å understreke at testtekstene jeg har brukt i denne undersøkelsen også er lest og tolket av meg, som selvfølgelig også er preget av min sosiale og kulturelle bakgrunn. Dette kan være med på å svekke troverdigheten i undersøkelsen. At tekstene er blitt tolket av meg vil bli tatt hensyn til i vurderingen av informantenes gjøring av inferens og i drøftingen.

Som nevnt ovenfor er det problematisk å måle gjøring av inferens da det i dag ikke finnes et adekvat kartleggingsverktøy for dette. I denne undersøkelsen er gjøring av inferens blitt vurdert utfra åpne spørsmål og svar knyttet til tekstene elevene leser, noe Oakhill et al. (2015:35) mener er en måte å undersøke inferens på. Jeg, alene, har ved de fleste spørsmålene avgjort om informantene har svart adekvat eller ei på spørsmålene, noe som kan svekke troverdigheten. En mulighet for å styrke troverdigheten slik Johannesen et al. (2010:230) definerer det, kunne vært å få en medstudent eller en lærer å analysere informantenes svar for å se om de kom frem til samme fortolkning. På de spørsmålene hvor jeg har vært i tvil på hva jeg skulle gi i poeng til informantene, har jeg forhørt meg med veilederen min. Før intervjuene med informantene testet jeg også opplegget mitt på fire personer. Disse personene svarte omtrent det samme på spørsmålene, derfor ligger deres svar, i tillegg til mine tolkninger, til grunn i mine forventede svar og poenggivning.

Når det gjelder utvalget av informanter er det som nevnt, både elever som har norsk som morsmål og elever som har et annet morsmål enn norsk. Informantene som har et annet morsmål enn norsk har ulike botid i Norge, og de kommer fra ulike deler av verden. Dette, mener jeg, er med på å styrke troverdigheten, da informantene kan representere elever vi møter i skolen i dag.

Bekreftbarhet

Johannesen et al., (2010:231) skriver at bekreftbarhet skal sikre at resultatet fra en undersøkelse er et resultat av forskningen, og ikke et resultat av forskerens subjektive holdninger. For å sikre dette er det viktig å legge vekt på beskrivelser av alle beslutninger i forskningsprosessen for at leseren skal kunne følge og vurdere valgene som er tatt. I tillegg peker Johannesen et al. (ibid.) på at det er viktig å være selvkritisk til gjennomføringen av prosjektet og kommentere avvik, oppfatninger eller skjevheter som kan påvirke fortolkningen av prosjektet. Jeg tar utgangspunkt i litteratur og tidligere forskning som er gjort rede for i kapittel 2, likevel er det ikke til å komme forbi at det, som nevnt ovenfor, vil være tolkninger involvert i den kategoriseringen jeg har gjort av svarene til informantene.

3.8 Etiske hensyn

Når en studie innhenter personopplysninger, må forskeren informere og innhente samtykke fra deltakerne. NESH (2016:14) understreker at «samtykket må være fritt, informert og uttrykkelig». Det vil si at deltakerne ikke skal føle noe press til å delta i undersøkelsen, de skal få riktig og tilstrekkelig informasjon om hva det vil innebære å delta i undersøkelsen. At samtykket er uttrykkelig vil si at deltakerne tydelig gir uttrykk for at de er innforstått med hva det vil si å delta i undersøkelsen. De skal også vite at de når som helst kan avbryte deltakelsen uten at det får noen negative konsekvenser. Informantene i denne undersøkelsen fikk god informasjon, både av meg og læreren sin. De fikk også telefonnummeret mitt og mailen min slik at de kunne kontakte meg dersom de hadde spørsmål eller av en eller annen grunn, de selvfølgelig ikke trengte å oppgi, ønsket å trekke seg. Det var det ingen som gjorde.

Videre er det viktig at informantenes identitet ikke blir lekket i en forskning hvor de skal være anonyme. I min undersøkelse ble intervjuene tatt opp på en lydopptaker og lastet inn på datamaskinen. Gjennom masterarbeidet har datamaskinen med lydopptakene hatt brukernavn og passord, mens minnebrikken lydopptakene ble lagret på har vært innelåst i et skap.

4.0 Analyse og funn

4.1. Innledning

I dette kapittelet vil tekstene, informantene og funnene bli presentert og analysert. Til å begynne med vil jeg gjøre rede for tekstene som er brukt i undersøkelsen, samt inferensspørsmålene som er stilt til tekstene. Deretter vil jeg presentere informantene og deres resultater fra undersøkelsen. Avslutningsvis vil jeg sammenligne og analysere informantenes gjøring av inferens.

Presentasjonene av funnene fra hver enkelt informant vil ikke være en fullstendig representasjon av intervjuene, men deler som synes relevante for oppgavens formål, samt en tolkning av informantenes svar. Det er lagt vekt på de elementene i intervjuene som kan være med å kaste lys over forskningsspørsmålene og formålet med undersøkelsen: Å sammenligne minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående sin leseforståelse av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster, med fokus på inferens.

4.2. Analyse av tekstene

Nedenfor vil jeg presentere de fire tekstene som ble brukt i undersøkelsen. Jeg vil også presentere inferensspørsmålene som ble stilt og hvilke svar elevene måtte gi for at jeg skulle anse deres svar som adekvat. Men først vil jeg gjøre greie for mine observasjoner på skjønnlitterære og sakprosaeteksters krav på inferens.

4.2.1 Analyse av skjønnlitterære og sakprosaeteksters krav på inferens

Arbeidet med å finne gode tekster for å kunne undersøke inferens var, som sagt, utfordrende, men klarnet også opp i en del ting. Jeg fant blant annet ut at læreboktekstene er skrevet på en eksplisitt måte, som ikke bestandig krever at den som leser må gjøre inferenser så ofte – spesielt ikke når det var snakk om kortere tekster. Likevel var det nødvendig å gjøre inferenser under lesing av alle tekstene, men ikke i like stor grad som jeg til å begynne med antok.

Videre kan det se ut til at sakprosaetekstene krever et større ordforråd enn de skjønnlitterære tekstene i lærebøkene. Når en leser sakprosaetekster, spesielt i historiefaget, er det nødvendig å ha et godt ordforråd da en god del ord forekommer sjeldent i det daglige vokabularet til

ungdom. Eksempler på slike ord kan være *industrialisering*, *kolonisering*, *rasjonering*, *ideologier* og så videre. Dersom en tekst inneholdt for mange slike ord, så jeg på den som lite hensiktsmessig for undersøkelsen, for jeg var redd informantenes gjøring av inferens og leseforståelse ville blitt svekket, da ordforråd har betydning for leseforståelse (jf. 2.5.3).

Når det gjelder gjøring av inferens kan det se ut til at sakprosa og skjønnlitterære tekster krever ulike typer av inferens. I sakprosaetekster er det høy forekomst av brobyggende inferens, mens i skjønnlitterære tekster er det en god blanding av brobyggende og utfyllende inferens. Sakprosaetekstene som krever at leseren må gjøre flere utfyllende inferenser er, så vidt jeg kan se, tekster som beskriver konkrete ting – slik som i jernbaneteksten (tekst 3) jeg har brukt i undersøkelsen. Når det gjelder læreboktekster om ulike perioder, som antikken, den industrielle revolusjon og verdenskrigene, kan det se ut til at forståelsen av disse ikke alltid forutsetter utfyllende inferens. Dette fordi tekstene er skrevet på en utfyllende måte i seg selv. De krever derimot at leseren gjør brobyggende inferenser. Et eksempel på dette, fra en av tekstene elevene leste, er i tekstutdraget *Inn i oljealderen* hvor det står «Oljealderen har gjort Norge til et av verdens rikeste land.» Her må elevene koble sammen at Oljealderen beskriver tiden det ble fortalt om i avsnittene over – tiden da det ble funnet olje i Nordsjøen og frem til i dag.

Det er store forskjeller mellom tekster når det gjelder hvilken grad en må gjøre inferenser for å få en god leseforståelse. I skjønnlitterære tekster trengs det ikke leses lengre avsnitt før det kreves at man gjør inferenser, i sakprosaetekster kan det derimot se ut til at man kan lese lengre avsnitt uten at det kreves inferensgjøring. Dette kan kanskje være årsaken til at de som har forsket på inferens tidligere ikke har brukt autentiske tekster, men har konstruert setninger og avsnitt selv for å kunne teste gjøring av inferens på best mulig måte (jf. 2.6.1).

4.2.2 Tekstene

I det følgende vil jeg presentere tekstene informantene leste, samt punktene jeg har satt opp som viser hva som må inngå i en besvarelse for at elevenes svar ble regnet som adekvat.

4.2.2.1 Tekst 1: Skiteksten

Tekst 1 (jf. vedlegg 1) er hentet fra boken *Født med ski på beina. En håndbok i kunsten å gå sakte på ski* av Tom Stalsberg (2012). Teksten er skildret fra en førstepersonssynsvinkel og

den skildrer en skitur. I teksten står det ikke eksplisitt at personene går på skitur, men den gir flere hint til at de går på ski, som for eksempel «løypene er godt preppet», «pulk», «en liten gutt uten staver». Vi vet også at det er flere mennesker med på skituren, fordi det står eksplisitt at det går noen foran fortellerstemmen og en mann bak, samt at de går i kø. For å få en forståelse av denne teksten må man selv ha gått på skitur eller i det minste kunne noe om ski. For elever som ikke er oppvokst i Norge, og som kanskje ikke har gått på ski kan dette tekstutdraget være utfordrende.

Til tekst 1 fikk elevene åtte spørsmål (jf. tabell 5). Fem av spørsmålene krevde at elevene gjorde brobyggende inferenser, mens tre av spørsmålene krevde at elevene gjorde utfyllende inferenser.

Inferens	Spørsmål	Forventet svar
Brobyggende inferens	Hvilken årstid er det?	Vinter.
Brobyggende inferens	Er det tungt å gå?	Nei. Terrenget er passe kupert. Det er med barn. Et barn går uten staver.
Brobyggende inferens	Hvorfor går de sakte?	De går i kø.
Brobyggende inferens	Hvor i rekken går de?	I midten et sted.
Brobyggende inferens	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja, det gjør ingenting.
Utfyllende inferens	Skal de gå langt?	Antageligvis ikke, fordi de har med barn. I tillegg er sekken pakket lett.
Utfyllende inferens	Hvordan er føret?	Bra. Løypene er preppet.
Utfyllende inferens	Hvordan er landskapet/hvor går de?	De går ved et vann, i alle fall.

Tabell 5: Forventet svar til tekst 1.

4.2.2.2 Tekst 2: Afghanistanteksten

Tekst 2 (jf. vedlegg 2) er et utdrag hentet fra norsk boken *Grip teksten vg3* (2014). Utdraget er fra Helga Flatland sin skjønnlitterære tekst med tittelen *Bli hvis du kan*. Teksten blir skildret fra hovedpersonen, Bjørn, sin synsvinkel. Han har vært i Afghanistan og sannsynligvis mistet tre av kompisene sine der. I teksten får vi vite at det er to år siden kompisene hans døde og at moren til Bjørn foreslår at de skal markere det ved å dra på kirkegården. Selv er han ikke så interessert i det, men han sier han vil dra, men mest for morens skyld. Han bor fortsatt hjemme hos foreldrene sine, i en alder av 23 år. Hver gang en leilighet er blitt ledig som er aktuell for ham, finner han på en unnskyldning for å ikke flytte. Det kan virke som han sliter med å være alene etter oppholdet i Afghanistan. Videre kommer det tydelig frem at Bjørn og

guttene som døde har vært nære venner og at de har kjent hverandre siden de gikk på skolen. Tekstutdraget avsluttes med «tre mot en er feigt», noe jeg tolker som at han synes kompisene plager han i minnene, og det kan virke som han synes det er vondt å sitte igjen som den eneste i live av kompisgjengen på fire.

Jeg stilte elevene ni spørsmål til denne teksten. Det siste spørsmålet til denne teksten var *Hva mener Bjørn når han sier at «tre mot en er feigt»?* Til dette spørsmålet måtte elevene gjøre utfyllende inferens. Jeg har valgt å ikke gi poeng til dette spørsmålet fordi det var store sprik i informantenes svar, både blant de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige. Heller ikke min tolkning samsvarte med informantenes. Derfor var det vanskelig å vite hva som egentlig mentes med «tre mot en er feigt». Noen svar virket mer adekvate enn andre, men det var likevel ingen svar som samsvarte og jeg mente det derfor ville blitt feil å gi poeng. Derfor var det kun åtte av spørsmålene til denne teksten informantene kunne få poeng for.

Eksempler på spørsmål informantene må svare på fra denne teksten er hva Bjørn sine tanker om å besøke kirkegården er, og hvordan kompisene hans døde. Det første spørsmålet krever at informantene gjør brobyggende inferens, da det står i teksten at han drar på kirkegården i hovedsak fordi moren ønsker det. Det andre spørsmålet krever at elevene gjør utfyllende inferens. Det er vanskeligere å avgjøre hvordan guttene egentlig døde, men mye tyder på at de døde i Afghanistan, så dersom informantene svarer noe som handler om krig eller Afghanistan anså jeg det som adekvat. Dersom de hadde svart at de for eksempel «døde i en bilulykke» vil det også kunne være adekvat eller delvis adekvat, da det ikke står eksplisitt at de døde i krig. Hvorvidt jeg anser svaret deres som adekvat eller delvis adekvat, avhenger av begrunnelsen de legger til svaret.

Til tekst 2 fikk elevene åtte spørsmål (jf. tabell 6) de kunne få poeng til. Fire av spørsmålene krevde at elevene gjorde brobyggende inferenser, mens fire av spørsmålene krevde at elevene gjorde utfyllende inferenser.

Inferens	Spørsmål	Forventet svar
Brobyggende inferens	Hvilken hendelse skal markeres?	Det er 2 år siden kompisene døde.
Brobyggende inferens	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Han har ikke så veldig lyst. Han gjør det mest for moren sin skyld.
Brobyggende inferens	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	De var gode venner.
Brobyggende inferens	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Dra på kirkegården, tenne lys og legg ned blomster.
Utfyllende inferens	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Fordi han sliter med å være alene etter å ha vært i Afghanistan. Traumer kanskje.
Utfyllende inferens	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Han er 23 år, og burde kanskje derfor ha flyttet hjemmefra.
Utfyllende inferens	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Antageligvis i krig i Afghanistan. Kan ha dødd i en annen ulykke, for eksempel en bilulykke.
Utfyllende inferens	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Hatt mareritt og svettet. Eller vært sliten og derfor kastet klærne på gulvet når han la seg for å sove.

Tabell 6: Forventet svar til tekst 2

4.2.2.3 Tekst 3: Oljeteksten

Det tredje tekstutdraget (jf. vedlegg 3) er en sakprosatext, hentet fra en lærebok i historie som heter *Alle tiders historie* (2014). Teksten heter *Inn i oljealderen* og den forteller om tiden når Norge fant olje og hva oljen har betydd for Norge.

Denne sakprosatexten vurderte jeg og min veileder i utgangspunktet til å kunne være noe utfordrende for elevene. Årsaken var at teksten har en passiv skriveform, samt at den syntes å ha et mer avansert språk enn de andre læreboktekstene jeg hadde gått gjennom. Teksten var heller ikke like forklarende som jeg syntes de andre tekstene var. I tillegg gikk jeg ut fra at leserne måtte være interesserte i temaet, for å få god forståelse av teksten, noe jeg kan ha tatt utgangspunkt i fordi jeg selv har lite kunnskap om olje. Likevel valgte jeg å bruke denne teksten, da jeg fant det var flere inferensspørsmål som kunne stilles. Teksten er hentet fra en lærebok for elever i videregående skole, derfor bør den i utgangspunktet ikke være for vanskelig for informantene.

Til denne teksten fikk elevene syv spørsmål, hvor fire av spørsmålene krevde brobyggende inferenser og tre av spørsmålene krevde utfyllende inferenser (jf. tabell 7). Det ene spørsmålet som krevde brobyggende inferens var også språklig markert. Dette spørsmålet var «Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?». I teksten står det:

*Like fullt har den norske staten, i motsetning til mange andre land, tilgang på penge reserver. Dette gir økonomisk trygghet og forutsigbarhet. Vi er derfor bedre skjermet enn de fleste mot svingninger i den internasjonale økonomien.*⁴

Inferensens språklige markering er ordet *derfor*.

Inferens	Spørsmål	Forventet svar
Brobyggende inferens	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Olje
Brobyggende inferens	Hva menes med oljealderen?	Fra 1969 til i dag/ 1969 til vi ikke lengre utnytter oljen.
Brobyggende inferens	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Staten/de som styrer i Norge.
Brobyggende inferens, med språklig markert inferens.	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Fordi vi har så god økonomi på grunn av oljen.
Utfyllende inferens	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Norge er blitt et rikt land. Økonomisk sett har det betydd mye.
Utfyllende inferens	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Fordi olje og gass henger sammen. Der vi finner olje er det også gass.
Utfyllende inferens	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Statens pensjonsfond, skoler, sykehus, veier. Alle får noe ut av det.

Tabell 7: Forventet svar til tekst 3

4.2.2.4 Tekst 4: Jernbaneteksten

Tekst 4 (jf vedlegg 4) er også en sakprosaetekst. Den er hentet fra en lærebok i historie som heter *Alle tiders historie: fra de eldste tider til våre dager. Vg3 – påbygging* (2014). Den handler om utbyggingen av den første jernbanestrekningen i England under den industrielle revolusjon, hvorfor den ble bygd og hva den i hovedsak skulle brukes til.

⁴ Min understreking

Elevene fikk syv spørsmål til denne teksten også. For å besvare tre av spørsmålene måtte elevene gjøre brobyggende inferenser, mens fire av spørsmålene krevde at de gjorde utfyllende inferenser (jf. tabell 8). Også her inneholdt det ene spørsmålet språklig markert inferens. I teksten står det:

En av flaskehalsene i industriproduksjonen var for liten og ustabil tilgang på råvarer, samtidig som det var komplisert å få de ferdige produktene ut til markedene. I mange år hadde fabrikkene derfor etterlyst bedre transporttilgang.⁵

Spørsmålet informantene skulle svare på til dette var «Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?» Den språklige markeringen er ordet *derfor*. To av de utfyllende inferensene krevde også at informantene forstod metaforer. Dette var «flaskehalsene» i industriproduksjonen og «motoren» i den industrielle revolusjon.

Inferens	Spørsmål	Forventet svar
Brobyggende inferens, med språklig markert inferens	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	For å få sendt ut varer på en enklere måte.
Brobyggende inferens	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Til å frakte varer.
Brobyggende inferens	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi 400 000 passasjerer kjørte med toget det første året.
Utfyllende inferens, med metafor	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Dampteknologien var en vesentlig faktor som fikk det hele i gang. Eller satt fart på utviklingen i den industrielle revolusjon.
Utfyllende inferens	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Vi som lever i dag som er vant til at togene kjører mye raskere enn 45 km/t.
Utfyllende inferens	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	England.
Utfyllende inferens, med metafor	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Noe som var vanskelig i industriproduksjonen. Noe som gjorde at det stoppet opp litt.

Tabell 8: Forventet svar til tekst 4

⁵ Min understreking

4.3 Ord i tekstene informantene ikke forstod

Informantene fikk beskjed om å streke under ord eller begreper de ikke forstod med en markeringspenn. Som kom frem av kapittel 2.5.3, kan en tekst være uforståelig for en leser dersom for mange ord er ukjente. Hvis mange ord i en tekst ble markert, kan det ha vært årsaken til svak leseforståelse. Nedenfor følger en tabell som viser hvor mange ord hver informant streket under til de ulike tekstene.

Informant	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11
Tekst 1 (skitur)	2	4	8	0	7	2	2	0	0	2	0
Tekst 2 (Afghanistan)	0	0	4	0	2	1	0	0	0	0	0
Tekst 3 (Olje)	2	2	5	0	2	1	2	1	0	1	0
Tekst 4 (Jernbane)	2	1	-*	2	2	-*	3	0	0	0	0

Tabell 9: Informantenes understrekinger av vanskelig ord

*- : Rakk ikke lese teksten

Informantene med norsk som andrespråk

Med unntak av Sanaa (I-4), streket informantene med norsk som andrespråk under flere ord enn informantene med norsk som førstespråk. Som tabell 9 viser, var det flest understrekinger i tekst 1 og færrest i tekst 2, men som tabellen også viser, er det individuelle forskjeller.

Informanter med norsk som førstespråk

To av informantene med norsk som morsmål møtte på ord de ikke forstod. Julie (I-10) streket under to ord fra tekst 1 (skiteksten) og ett ord fra tekst 3 (oljeteksten). Mari (I-8) streket under et ord som stod i tekst 3 (oljeteksten). De to andre informantene streket ikke under noen ord.

4.4 Intervju med informantene som har et annet morsmål enn norsk

I det følgende vil jeg presentere informantene med norsk som andrespråk og deres resultater fra leseundersøkelsene. Hver enkelt informant vil bli presentert med bakgrunnsinformasjon som kom frem av spørreskjemaene, før informantenes gjenfortellinger av tekstene blir vurdert

og deres gjøring av inferens blir lagt frem og kommentert. Informantenes gjenfortellinger av tekstene ble, som sagt (jf. 3.5), brukt som en pekepinn på deres forståelse av tekstene.

4.4.1 Informant 1 (Mehran)

Mehran er 17 år, har dari som morsmål og har bodd 9 år i Norge. Han oppgir at han leser best på engelsk og norsk. Mehran oppgir at han snakker morsmålet sitt med familien sin og vennene sine som også snakker dari, ellers snakker han norsk. Han synes sakprosaetekster er enklest å lese fordi han synes tolkning er vanskelig og han mener det er mer tolkning i skjønnlitterære tekster enn i sakprosaetekster. Videre sier han at han egentlig er glad i å lese skjønnlitterære tekster også. Han sier at han leser romaner, faktabøker og aviser på fritiden.

Tekst 1 (skitur)

På spørsmål om hva teksten handlet om svarte Mehran:

Eh.. Jeg tror den handler om studenter da, eller elever, som er på vei et sted. Det er vinter. Ehh... så... De er på en måte en gjeng som går sammen. Så hører de en hund bak som bjeffer og en fyr som spør om isen er trygg. Og en familie på fem som går med pulk, men det vet jeg ikke hva er.

Informanten nevnte ikke skitur, og jeg fikk heller ikke inntrykk av at han forstod at det var skitur de var på. Ordene «Jeg tror [...]» og nølingen signaliserte at han var usikker på hva teksten egentlig handlet om. Jeg fikk inntrykk av at Mehran bruker egne erfaringer da han snakket om denne teksten, fordi han sa det var studenter eller elever som var på vei et sted, at det var en gjeng som gikk sammen. Dette er i tråd med skjemateori hvor det vi leser vekker minner om noe vi har erfart tidligere (jf. 2.5.2).

Selv om Mehran svarte adekvat på en del av inferensspørsmålene som ble stilt, fikk jeg ikke inntrykk av at han virkelig forstod hva teksten dreide seg om, da han ikke nevnte ski eller skitur en eneste gang. Han påpekte selv at han ikke forstod hva «pulk» var, og dette er et av ordene i teksten som tydelig peker på at det er snakk om skitur. I tillegg hadde Mehran streket under ordet «kupert».

Han svarte mest adekvat på spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferenser. Spørsmålene som krevde at han gjorde utfyllende inferenser var for Mehran mer utfordrende. Et eksempel på det er da han fikk spørsmål om han trodde de skulle gå langt. Mehran svarte

da: «ehh, nei, jeg tror ikke det. Det står at de går sakte, og jeg tenker at hvis de skal gå en lang tur ville de ikke akkurat gått sakte». Det informantene egentlig kunne pekt på her var andre ting enn tempo, for eksempel at det var med små barn, at de gikk i kø eller at de hadde med seg sekk som var pakket lett. Likevel fikk han 0,5 poeng på dette spørsmålet, da han resonnererte seg frem til et svar som ikke nødvendigvis er helt feil, selv om det ikke helt samsvarte med mitt forventede svar.

Tekst 2 (Afghanistan)

Mehrans gjenfortelling av tekstutdrag nummer to lød som følgende:

Ehh.. Det handler om en gutt da, som, jeg regner med han har en afghansk mor. Eh. Så har han hatt noen venner som har dødd. Eh, også spør moren om han vil markere. På en eller annen måte. Ehh.. ååå... Så sier han da... Jeg vet ikke, jeg...

Gjenfortellingen var delvis preget at det som stod eksplisitt og delvis av egne tanker, noe som viste at han hadde gjort inferenser underveis. Likevel ble jeg ikke helt overbevist om at han hadde god leseforståelse av teksten, da han nølte mye og avsluttet gjenfortellingen med «jeg vet ikke, jeg...».

Informanten koblet ikke at det var vennene sin død som skulle markeres. På spørsmål om hva som skulle markeres svarte han «Ehhh... Gå på kirkegården står det her». Det virket som han ikke forstod at det var kompisene sin død som skulle markeres, noe som i grunn er hovedelementet i tekstutdraget. Eventuelt kan det være han ikke forstod ordet *markere*, i alle fall ikke som brukt denne sammenhengen. For å gå på kirkegården er en form for markering det også. Mehran sa han heller ikke hadde noen tanker om hvordan kompisene hadde dødd. Da han avslutningsvis fikk spørsmål om hva Bjørn mente med «tre mot en er feigt» svarte han:

Ehh.. Nå kom jeg kanskje på at de hadde en slåsskamp eller noe sånt da. Jeg føler det litt sånn. Fordi det var jo de tre guttene da, så var det han. Tre mot en. Så jeg tenker de kanskje hadde en slåsskamp eller noe sånt.

Det kan være det at det stod «tre mot en er feigt» gjorde Mehran usikker på hva teksten egentlig handlet om. Dette er det eneste stedet i teksten hvor vennskapet blir skildret negativt. Dette, og at Mehran ikke helt forstod at det var kompisene sin død som skulle markeres, ga meg inntrykk av at han ikke helt forstod hva teksten handlet om. Likevel gjorde han flere inferenser underveis. Det var heller ingen nevneverdig forskjell i svarene hans når det gjaldt

spørsmål som krever brobyggende og utfyllende inferenser. Han svarte adekvat på to spørsmål som krevde brobyggende inferens og to spørsmål som krevde utfyllende inferens, samt delvis adekvat på et spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferens.

Til denne teksten streket ikke Mehran under noen ord han ikke forstod.

Tekst 3 (olje)

Til tekst 3 hadde Mehran en kort, men presis gjenfortelling av hva han hadde lest. Han sa «Det handler om det norske oljeeventyret. Hvordan det startet og hvordan det har, jeg vet ikke, på en måte, påvirket Norge da. Ja, eh, hva mer skal jeg si?». Gjenfortellingen tydet på at han hadde en god forståelse av det han hadde lest.

Mehran svarte godt på spørsmålene til denne teksten, både spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferens og utfyllende inferens. Han virket mer sikker og var mindre nølende da han svarte på spørsmålene til denne teksten, enn til de to foregående tekstene.

Til denne teksten streket han under to ord, «milepæl» og «forutsigbarhet», men det så ikke ut til at de hadde noen betydning for leseforståelsen hans.

Tekst 4 (jernbane)

Mehrans gjenfortelling av den fjerde teksten var også presis:

Ehh.. Det handler om jernbanens historie. Og det første jernbanestrekningen, hvor den ble startet. Og hvor mange passasjerer som blant annet dro fra Liverpool til Manchester det første året. Og hva jernbanen hadde å si da. For folket.

Også til denne teksten hadde Mehran en presis gjenfortelling som ikke var preget av gjentakelse av det som stod eksplisitt. Ut fra gjenfortellingen virket det som han hadde god leseforståelse av denne teksten også.

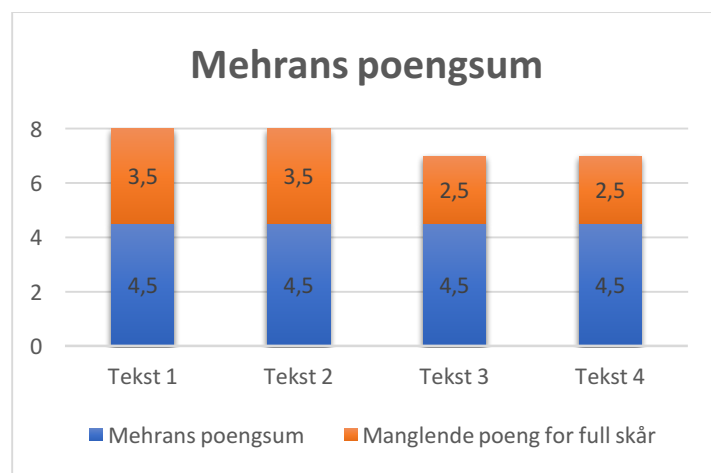
Som til de andre tekstene, svarte Mehran mye adekvat på spørsmålene til denne teksten. Det var to spørsmål han ikke greide å svare, det ene var «Hva menes med flaskehalsene i industriproduksjonen». Dette var et spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferens, men som også krevde at han forstod en metafor. På spørsmålet svarte Mehran «ehh... Nei, det vet jeg ikke». Det andre spørsmålet han ikke svarte rett på krevde at han gjorde brobyggende

inferens. Det var et spørsmål om hva togene på forhånd var ment å brukes til. Her svarte han at de «skulle frakte mennesker», men i teksten fremgår det at de først og fremst skulle frakte varer. Det var med andre ord ingen forskjell i hvilke typer inferenser han gjorde her.

Han streket under ordene «sensasjonen» og «sensasjonelt» i denne teksten, som ord han ikke forstod.

Oppsummering:

I figur 1 er det en fremstilling av Mehrans gjøring av inferens i de ulike tekstene.

Figur 1: Mehrans poeng til tekstene

Mehran svarte jevnt over godt på inferensspørsmålene til alle tekstene. Det var ingen tekst som skilte seg nevneverdig ut. Likevel fikk jeg inntrykk av at det var tekst 3 han hadde best forståelse av, antageligvis fordi han virket mest selvsikker da han besvarte inferensspørsmålene til den teksten. Han forklarte avslutningsvis i intervjuet at han hadde lært om olje tidligere, så han syntes ikke den teksten var særlig vanskelig. I tillegg sa han at temaet interesserte ham, noe som kan ha påvirkning på leseforståelse (jf. 2.5.2). Han syntes selv tekst 4 var den vanskeligste teksten, men han gjorde tilsvarende inferenser til denne teksten som til de tre andre. Han sa han synes sakprosaer generelt var lettere å lese enn skjønnlitterære tekster, men i denne undersøkelsen så det ikke ut til å være noen særlig forskjell i hvilken teksttype han forstod best. Han svarte litt bedre på spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferenser, enn utfyllende inferenser.

4.4.2. Informant 2 (Bishar)

Bishar er 16 år og har arabisk som morsmål. Han har bodd i Norge i 3 år og gått 2 år på skole her. I Syria har han gått 9 år på skole. Bishar sier at han at han leser best på arabisk. Han snakker morsmålet sitt med foreldrene sine og med venner som har samme morsmål, ellers snakker han norsk. Bishar sier han ikke er glad i å lese, men han synes sakprosaetekster er enklere enn skjønnlitterære tekster fordi tekstene gjerne kan handle om temaer han har hatt om i Syria, eller kan bygge på kunnskap han allerede har. Han påpeker at dette i større grad gjelder naturfagtekster og historietekster, enn for eksempel tekster han møter i norskfaget. Bishar synes nye ord er det vanskeligste ved lesing av både skjønnlitterære og sakprosaetekster.

Tekst 1 (skitur)

Bishar hadde en kort, men i mine øyne, presis gjenfortelling av det første tekstutdraget. «At det er en familie som er på skitur». Denne korte setningen ga meg et inntrykk av at han hadde forstått hva teksten handlet om.

Selv om jeg fikk en oppfatning av at Bishar hadde forstått teksten, svarte han kun adekvat på tre inferenskrevede spørsmål og delvis adekvat på ett. To av spørsmålene krevde at han gjorde brobyggende inferenser og ett spørsmål krevde at han gjorde utfyllende inferens. Spørsmålet han svarte delvis adekvat på krevde at han gjorde brobyggende inferens. Han svarte riktig på hvilken årstid det var, men han kunne ikke peke på hva som gjorde at han trodde det, utover at det snødde.

Bishar sa under intervjuet at «Det er så mange ord jeg ikke forstår. Det blir litt vanskelig da». Han hadde streket under fire ord; preppet, kupert, bikkje og bjeffer. De to første ordene er hint til en skitur, men at han ikke forstod ordene «bikkje» og «bjeffer» er ikke så sentralt for å forstå teksten. Jeg vil derfor ikke si at ordforrådet var et stort hinder for hans forståelse av denne teksten.

Tekst 2 (Afghanistan)

Bishars gjenfortelling av tekst 2 var, i likhet med gjenfortellingen av tekst 1, kort:

Det handler om... ehh.. En som reiser til Afghanistan på sånn militær greie. Og han mister vennene sine. Ehh... ja.

Min oppfatning av gjenfortellingen var at han ikke helt hadde forstått hva teksten i hovedsak handlet om, særlig fordi han var nølende. Det ene spørsmålet, som jeg anså som sentralt for forståelsen av teksten som helhet, var «hvilken hendelse skal markeres?». Dette spørsmålet ga Bishar et ikke-adekvat svar på. Han tenkte seg lenge om før han svarte «vondt kanskje». Han mente at hovedpersonen, Bjørn, hadde det vondt. Han hadde ikke streket under ordet «markere», så det kan tenkes at han forstod ordet, men ikke i den sammenhengen det ble brukt i teksten. Da jeg videre spurte om hvordan moren mener det er riktig å markere hendelsen svarte informanten «gå på kirkegården». Bishar svarte kort og greit på de andre spørsmålene, bortsett fra spørsmålet om hvorfor Bjørn synes det var flaut å bo hjemme. Til det svarte han «vet ikke.. Egne meninger.». Han svarte adekvat på to spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferenser og to spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferenser. I tillegg svarte han delvis adekvat på et par spørsmål. Til denne teksten streket han ikke under noen ord han ikke forstod.

Tekst 3 (olje)

Den tredje teksten Bishar leste, mente han selv var den enkleste teksten av de fire tekstene. Da han fikk spørsmål om hva teksten handlet om, svarte han:

Om at i 1969 at amerikanerne klarte å finne sånn olje i Nordsjøen. Og på slutten av 1970 Norge ble en av rikeste landene. En av de som produserer masse olje og selger til andre land.

Av gjenfortellingen syntes det tydelig for meg at Bishar hadde kunnskaper om olje samt god forståelse av teksten. På spørsmålene svarte Bishar mer selvsikkert enn til de to tidligere tekstene. Han sa han ikke visste hvorfor Norge var bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien, ellers svarte han adekvat eller delvis adekvat på de andre spørsmålene. Han svarte derfor mest adekvat på spørsmålene som krevde at han gjorde utfyllende inferenser.

Det var to ord i denne teksten han ikke forstod. Det var ordene «handlingsregelen» og «forutsigbarhet». Ordet «handlingsregelen» var i denne teksten ikke så viktig for leseforståelsen, men «forutsigbarhet» kan ha hatt innvirkning på svaret av spørsmålet om hvorfor Norge var bedre rustet mot svingninger i den internasjonale økonomien. Dette spørsmålet svarte ikke Bishar adekvat på.

Tekst 4 (Jernbane)

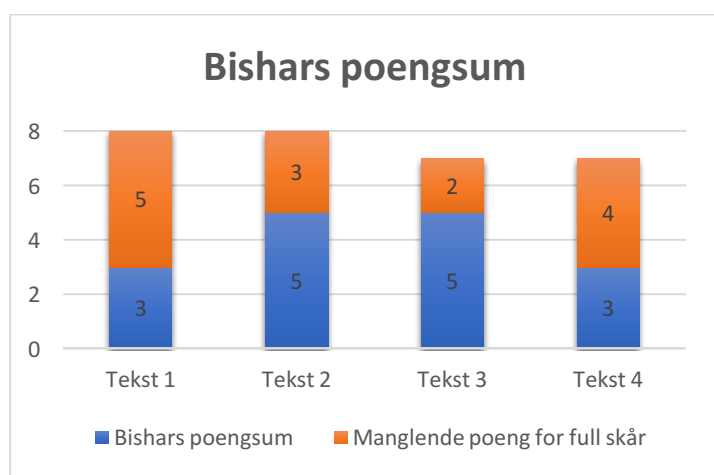
Da jeg spurte Bishar hva denne teksten handlet om svarte han

Det her var litt vanskelig fordi jeg ikke forstod sammenheng mellom damp og jernbane. Men jeg tror den handler om jernbane da.

Ordene «jeg tror» tydet på at han ikke var sikker på hva teksten egentlig handler om. Videre spurte jeg «[...] lokomotivet kom opp i en fart på rundt 45 km/t, som for vår standard er lav. Hvem sin standard er det snakk om da, tror du?» Dette kunne han ikke svare på, fordi han ikke visste hva lokomotiv var. Dette ordet var det eneste han hadde streket under i teksten. Da jeg sa lokomotiv og tog var det samme, kunne han fortsatt ikke svare. På spørsmålet om hvilket land den første jernbanestrekningen var svarte han Tyskland. Dette fordi han tenkte Liverpool og Manchester lå i Tyskland. Videre sa Bishar at han ikke forstod hva som mentes med «flaskehalsene i industriproduksjonen», som krevde at han forstod en metafor. Til denne teksten svarte Bishar adekvat på to spørsmål, som krevde at han gjorde brobyggende inferens og han svarte delvis adekvat på to spørsmål, som begge krevde han gjorde utfyllende inferens. Leseforståelsen til Bishar av denne teksten virket svakere enn til de foregående tekstene.

Oppsummering

Figur 2 fremviser Bishars gjøring av inferens til de fire tekstene.

Figur 2: Bishars poeng til tekstene

Bishar gjorde flest inferenser til tekst 2 (afghanistanteksten) og 3 (oljeteksten). Selv syntes han tekst 3 var den enkleste å lese. Han sa han var interessert i olje og hadde hatt om temaet på skolen i Syria. Interesse er noe som har innvirkning på leseforståelse, dette kan også ses i

sammenheng med skjemateori (jf. 2.5.2). Han synes tekst 4 (jernbaneteksten) var den vanskeligste, og det var en av tekstene han gjorde færrest inferenser til (ved siden av tekst 1). Bishar sa selv han ikke var interessert i dette temaet og at det var nytt for han. Han forstod blant annet ikke hvilket land det var snakk om, noe som kan være på grunn av at han er vokst opp i en annen verdensdel som kanskje ikke har vært like påvirket av den industrielle revolusjon som Norge.

I denne undersøkelsen kan det virke som Bishar sine bakgrunnskunnskaper og interesser for temaene han leste om hadde mye å si for hans leseforståelse. Dette kan, som kom frem av kapittel 2.5.2, ha innvirkning på leseforståelse. Han sa han synes sakprosaetekster var enklere å lese enn skjønnlitterære tekster, likevel fant han tekst 4 mest utfordrende. Han har svart adekvat på like mange spørsmål som krevde brobyggende inferens, som utfyllende inferens.

4.4.3 Informant 3 (Antanas)

Antanas er 16 år og har litauisk som morsmål. Han har gått 6 år på skole i Litauen og 4 år i Norge. Antanas forteller at han snakker morsmålet sitt med familien sin, men stort sett norsk med venner. Dersom han ikke finner ordene på norsk, veksler han til engelsk. Han liker ikke å lese og synes lesing er det vanskeligste med norskfaget. Han sier at hvis han må velge, vil han si at sakprosaetekster er enklere å lese enn skjønnlitterære tekster, fordi han leser det oftere. Han synes nye ord er det vanskeligste med å lese både skjønnlitterære og sakprosaetekster.

Tekst 1 (skitur)

Da Antanas skulle gjenfortelle handlingen av den første teksten sa han først

Ehh... det er om en ehh... Det er litt vanskelig.. (ler). Ehh.. Det er om noen som går og hva de ser rundt. Jeg tror det.

Han hadde en upresis gjenfortelling med mye nøling, noe som ga meg inntrykk av at han ikke hadde særlig god leseforståelse av denne teksten. Han visste ikke hvilken årstid det var, men han trodde det var en kort tur, det begrunnet han med «Fordi det er sekken og fordi jeg tror det er fra eller... til skolen». I Antanas skjema synes det å virke som sekk er noe han forbinder med skole. Selv om svaret ikke samsvarte med mitt forventede svar til dette spørsmålet, fikk han et halvt poeng, da svaret hans ikke nødvendigvis trenger å være feil. Antanas svarte kun adekvat på spørsmålet, som krevde at han gjorde brobyggende inferens, om hvor i rekken de

som forteller går. Videre svarte han delvis adekvat på tre spørsmål, to som krevde han gjorde brobyggende inferenser og ett som krevde at han gjorde utfyllende inferens.

Han hadde streket under åtte ord han ikke forstod. Ordene som var streket under var alle ord som pekte på at teksten skildret en skitur. Derfor kan ordforrådet være årsaken til at han ikke hadde forståelse av at teksten nettopp handlet om en skitur.

Tekst 2 (Afghanistan)

Antanas fortalte at tekst 2 handlet om «ehh.. om noen som har dødd?» og «og... de vil markere det.» Da han svarte ved å stille meg et spørsmål virket det for meg tydelig at han ikke hadde god forståelse av denne teksten. Etter han hadde sagt at den handlet om at noen hadde dødd trengte han et bekreftende «mm», før han fortsatte med at de ville markere det. På spørsmålene svarte han ganske kort. Likevel svarte han adekvat på fem spørsmål til teksten. Han svarte at han trodde guttene hadde et godt forhold til hverandre, men han kunne ikke fortelle hva som fikk han til å tenke det, bortsett fra at Bjørn ønsket å markere døden deres. Videre hadde han ingen tanker om hvordan guttene døde eller hva som mentes med at «tre mot en er feigt». Han svarte mest adekvat på spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferens. Til denne teksten streket Antanas under ordene «dørkarmen», «frykt», «dyna» og «mane».

Tekst 3 (olje)

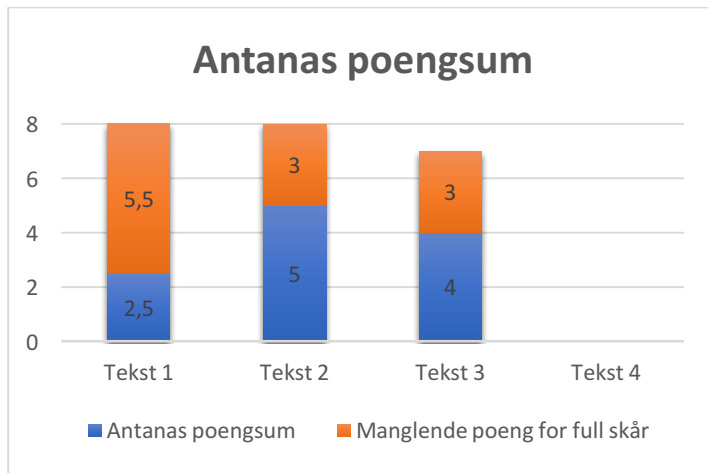
Da Antanas skulle fortelle hva tekst 3 handlet om sa han «om olje og Norge». Han kunne gjerne sagt mer, som for eksempel at den handlet om tiden Norge fant olje og hva oljen har betydd for Norge, men jeg fikk inntrykk av at han hadde forstått teksten da han svarte på de inferenskrevene spørsmålene videre. Antanas svarte adekvat, eller delvis adekvat på de aller fleste spørsmålene.. Han hadde streket under fem ord i denne teksten, blant annet «forutsigbarhet» og «skjermet», to ord som er sentrale for å svare adekvat på hvorfor Norge er godt skjermet mot svingninger i den internasjonale økonomien. Dette spørsmålet var ett av to inferensspørsmål Antanas ikke svarte adekvat på, begge spørsmålene krevde at han gjorde brobyggende inferens.

Tekst 4 (jernbane)

Tidsrammen på 30 minutter gjorde at Antanas ikke rakk å lese den siste teksten.

Oppsummering

I figur 3 fremvises Antanas gjøring av inferens til tekstene han rakk å lese.

Figur 3: Antanas poengs til tekstene

Antanas gjorde færrest inferenser til tekst 1 (skiteksten) og flest inferenser til tekst 2 (afghanistanteksten). Han mente selv tekst 3 (oljeteksten) var den han forstod best, noe jeg også fikk inntrykk av under intervjuet og besvarelsen på inferensspørsmålene. Selv om det kom frem av spørreskjemaet at han ikke likte å lese, sa han at sakprosa var det han synes var enklest, noe som samstemte med hvilken tekst han syntes å ha best forståelse av i denne undersøkelsen. Til tekst 1 (skiteksten), som Antanas hadde svakest leseforståelse av, streket Antanas under åtte ord, hvilket kan derfor være årsaken til at han ikke forstod teksten (jf. 2.5.3). Han svarte litt bedre på spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferenser, enn spørsmålene som krevde at han gjorde utfyllende inferenser.

Antanas rakk ikke lese den siste teksten fordi han brukte lang tid på å lese de tre første tekstene. Han kommenterte selv at han leste sakte for å få med seg alt som stod.

4.4.4 Informant 4 (Sanaa)

Sanaa er 16 år og har swahili som morsmål. Hun har bodd i Norge i 12 år og har derfor gått alle skoleårene sine her. Hun sier selv hun leser best på norsk, noe som vil si at det er det språket hun får mest informasjon ut av når hun leser. Sanaa er den eneste av informantene, som oppgir norsk som sitt andrespråk, men likevel sier hun snakker norsk med foreldrene sine. Når hun snakker med venner veksler hun mellom norsk og morsmålet sitt, avhengig av hvem hun snakker med. Sanaa synes skjønnlitterære tekster er enklest å lese fordi hun føler

hun får med seg mer når hun leser skjønnlitteratur, enn sakprosa tekster. Dette begrunner hun med at hun synes sakprosa tekster ofte inneholder vanskelige fagord og begreper. Sanaa sier hun ikke er så interessert i å lese, så hun leser aldri på fritiden.

Tekst 1 (skitur)

Sanaas gjenfortelling av tekst 1 var:

Det er noen som går tur tror jeg. De har sekk og sånt. Så er det folk som er foran, nei, eller jeg tror det er bak, jeg er litt usikker. Og de går tur dem å.

I gjenfortellingen var Sanaa opptatt av hva som stod eksplisitt i teksten. Dette, i tillegg til at hun sa «[...] tror jeg», tydet på at hun ikke hadde særlig god forståelse av teksten. Hun nevnte ikke at det var en skitur som ble skildret, jeg var heller ikke sikker på om hun egentlig forstod det. Hun omtalte teksten i ettertid som «teksten med de som går». Hun svarte adekvat på tre spørsmål som krevde at hun gjorde brobyggende inferens. Det var spørsmål om årstid, hvorfor de gikk sakte og om de var tilfreds med å gå sakte. Sanaa svarte kun adekvat på ett spørsmål som krevde at hun gjorde utfyllende inferens, det var spørsmålet om hvor de gikk. Hun streket ikke under noen ord i denne teksten hun ikke forstod.

Tekst 2 (Afghanistan)

Sanaas gjenfortelling av tekst 2 var:

Det handler om... Han forteller atte ehh... Det er tre stykker som har dødd. Og han forteller om det med... Også forteller han også om at på en måte ikke vet hvorfor han, fordi han bor hjemme hos foreldrene sine. Og han er.. Han vet ikke hvorfor han ikke tør å bo alene, for han synes det er flaut å være så gammel som han er, 23 år, for å... liksom... 23 år, å da kan han... Og hvis det er ledig og sånt så vil han ikke ta sjansen. Han vet ikke hvorfor han er redd liksom, for å flytte hjemme fra.

I likhet med gjenfortellingen av tekst 1, fokuserte Sanaa på det som står eksplisitt også i denne gjenfortellingen. Hun nevnte at tre stykker hadde dødd, men gikk ikke mer inn på hvordan eller at det skulle markeres. Jeg var usikker på om hun hadde god forståelse av teksten eller ei.

Sanaa svarte godt på spørsmålene som krevde at hun gjorde brobyggende inferenser, hvor hun svarte adekvat på tre av spørsmålene, og delvis adekvat på det siste. Dette spørsmålet var om

hvilket forhold Bjørn hadde til guttene som var død, hvor hun svarte at hun tenkte de var brødre. Jeg ble usikker på om hun omtaler kompiser som brødre, eller om hun mente at de virkelig var brødre, derfor ga jeg et halvt poeng på dette spørsmålet. Hun svarte ikke like godt på spørsmålene som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser, hun svarte adekvat på ett og delvis adekvat på to. Hun streket ikke under noen ord til denne teksten.

Tekst 3 (olje)

Da Sanaa fortalte hva tekst 3 handlet om sa hun «Den handler om olje og sånt. Fra starten til hvordan vi fant oljen og hvordan vi liksom... Og hva oljen har gjort med Norge».

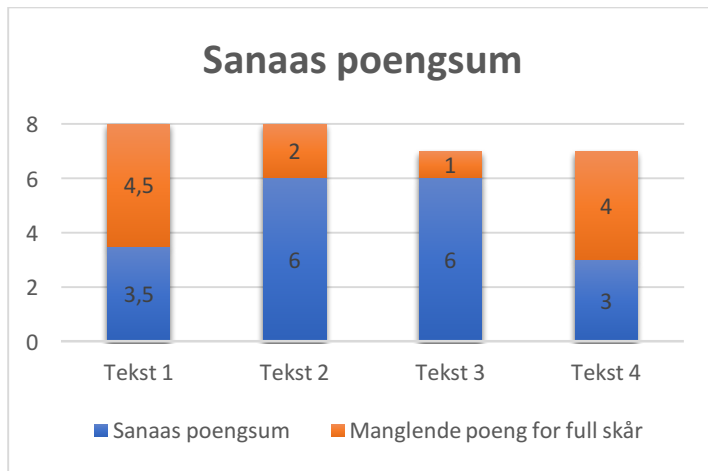
Gjenfortellingen er kort, men ga meg en oppfatning av at hun hadde forstått teksten. Hennes svar på de inferenskrevene spørsmålene bekreftet at hun hadde god leseforståelse av denne teksten, da det kun var et spørsmål hun ikke svarte adekvat på (hvorfor Norge er godt skjermet mot svingninger i den internasjonale økonomien). Sanaa streket ikke under noen ord til denne teksten heller.

Tekst 4 (jernbane)

Sanaas gjenfortelling av den siste teksten var: «Den handler om... Jernbaner og sånn damp. Ehh.. det der med damp – jeg husker ikke... Dampteknologien, ja». Hun virket litt tvilende i gjenfortellingen, noe som gjorde at jeg ble usikker på om hun hadde god forståelse av denne teksten eller om hun fant den litt vanskelig. Spørsmålene som inneholdt metaforer greide ikke Sanaa å svare adekvat på. Hun svarte adekvat på to spørsmål som krevde utfyllende inferens, og delvis adekvat på to spørsmål som krevde brobyggende inferens. I denne teksten hadde Sanaa streket under to ord: «ingeniøren» og «investorene».

Oppsummering

Figur 4 viser Sanaas gjøring av inferens under lesing av de fire tekstene.

Figur 4: Sanaas poeng til tekstene

Sanaa gjorde flest inferenser til tekst 2 (afghanistanteksten) og tekst 3 (oljeteksten). I gjenfortellingen av de skjønnlitterære tekstutdragene fokuserte hun mye på det som stod eksplisitt, likevel gjorde hun mange inferenser til tekst 2. Etter Sanaa hadde svart på inferensspørsmålene var min oppfattelse at hun hadde forstått tekstene. Aller best synes hennes forståelse av tekst 3 (oljeteksten), hvor hun svarte godt på alle inferensspørsmålene, med unntak av ett. Gjenfortellingen hennes av denne teksten var også den tydeligste, da hun ikke gjentok det som stod eksplisitt i teksten, men brukte sine egne ord. Funnene tyder på at hun synes tekst 4 (jernbane) var den vanskeligste, noe hun bekreftet i slutten av intervjuet. Sammenlagt gjorde Sanaa mange inferenser, aller flest brobyggende, men også mange utfyllende.

4.4.5 Informant 5 (Paul)

Paul er 17 år og kommer fra Tyskland, hvor han har gått på skole i 9 år. I Norge har han gått på skole i 2 år. Han oppgir at han leser best på er tysk og at han snakker tysk med foreldrene sine. Når han snakker med venner veksler han mellom tysk, norsk og engelsk, avhengig av hvem han snakker med. Han synes det er vanskelig å si om han synes sakprosa eller skjønnlitterære tekster er enklest å lese, men han heller mot sakprosa, så lenge det ikke er for mange vanskelige ord i tekstene. På fritiden leser ikke Paul så mye, men de gangene han leser er det gjerne faktabøker om personer.

Tekst 1 (skitur)

På spørsmålet «hva handler teksten om?», svarte Paul:

Ja, godt spørsmål. De går.. Det handler om en.. Det er så mye i teksten, jeg vet ikke... Kanskje... En.. En historie om en morgen. Fordi han sier sekken er pakket lett, det snødde i natt. Ehm... kanskje han går til skolen.

Gjenfortellingen til Paul var ikke særlig presis og han virket nølende. Da han sa «ja, godt spørsmål» og «[...] jeg vet ikke... kanskje...» virket det som han ikke helt forstod hva teksten handlet om. Han brukte antageligvis egne erfaringer i sin tolking av teksten. Paul leste ordet «sekk» og har fått med seg at noen går. Det kan virke som at dette er noe han i sitt kulturelle skjema forbinder med å gå til skolen. Det virket ikke som Paul forstod at teksten skildret en skitur. På spørsmål om han tror de skulle gå en lang tur svarte Paul, etter å ha sett på teksten på nytt, at han ikke trodde det fordi «Jeg vet ikke akkurat, fordi han sier ingenting om det». På spørsmål om hvor de går svarer han «i skogen». Hans begrunnelse av dette svaret er at det er ei bikkje med, så han tenker det er en mann som lufter hunden sin i skogen. Dette kan også være noe han bygger på egne erfaringer. Han svarte kun adekvat på ett spørsmål, samt delvis adekvat på ett, begge krevde at han gjorde brobyggende inferens. Det var henholdsvis på spørsmålet om hvilken årstid det var og hvorfor de går sakte. Paul streket under syv ord i denne teksten, blant annet ordet «løypene», hvilket er et av punktene som beskriver at de går på ski. Ordforrådet kan derfor være en årsak til at Paul gjorde få inferenser, og til at han syntes å ikke ha god forståelse av tekstutdraget som helhet.

Tekst 2 (Afghanistan)

Pauls gjenfortelling av tekst to var:

Ehm.. Så mye..eh.. Det jeg har lest er tre gutter som har dødd. Jeg vet ikke drept, kanskje drept. Ehm.. Og noen med foreldrene hans. Noen ting med Afghanistan. Han skal dra til Afghanistan. Ja... Og han gå til kirkegården og legge ned blomster, kanskje for de tre gutter. Ja.

Det kommer frem i gjenfortellingen til Paul at han har gjort noen inferenser underveis i lesingen. Han sier at guttene kan ha blitt drept og at han skal til kirkegården og legge ned blomster for de tre guttene, noe som er svar på noen av inferensspørsmålene til teksten. På spørsmål om hvordan moren mener det er riktig å markere klarte ikke Paul å svare. Han koblet ikke at det å gå på kirkegården og legge ned blomster er en måte å markere på. Han

streket ikke under ordet *markere*, men det kan være han ikke har forstått ordet i den sammenheng det er brukt i teksten. «Å markere» kan brukes om flere ting, ikke bare til å markere hendelser. Han svarte adekvat på fire spørsmål, hvor tre av dem krevde at han gjorde brobyggende inferenser, mens ett krevde at han gjorde utfyllende inferens. I tillegg svarte han delvis adekvat på et spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferens. Han streket under to ord i denne teksten, ordene «lener» og «prikker». Disse ordene har jeg vurdert som ikke avgjørende for å få en god leseforståelse av teksten.

Tekst 3 (olje)

På spørsmål om hva tekst 3 handlet om svarte Paul «Om olje... Hvordan norsk bli.. kjent med olje. Olje. Nei, ikke kjent. Jo». Gjenfortellingen sa ikke så mye om han hadde forstått teksten eller ei. Han pekte kun på det mest åpenbare, at teksten handlet om olje. Han svarte riktig på tre av fire spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferenser, og ett spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferens. Det var spørsmålet som handlet om hva funnet av olje har betydd for Norge. I denne teksten streket han under to ord han ikke forstod, det var «milepæl» og «forutsigbarhet».

Tekst 4 (jernbane)

Paul syntes teksten om jernbane var den enkleste. Gjenfortelling av denne teksten var:

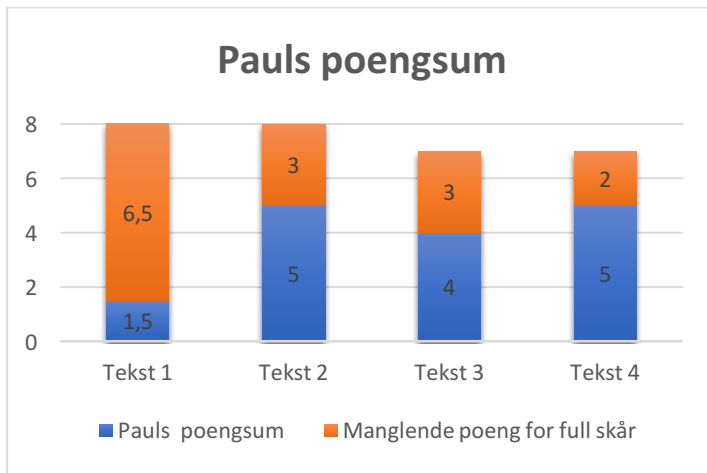
Om jernbane. Om den første jernbanen. Og motoren. Ja. Og. Det var en stor.. You can make much money of it, of transporting people to cities with train. It was a good investment.

Av gjenfortellingen fikk jeg inntrykk av at Paul hadde forstått teksten. Han gjenfortalte deler av teksten på engelsk, noe som tydet på at han forstod mer av teksten enn han greide å forklare på norsk.

Til denne teksten var det kun to inferensspørsmål han ikke svarte adekvat på. Det var om hvem sin standard det var snakk om når det stod «vår standard», og hva togene på forhånd var ment å brukes til. Han svarte adekvat på to spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferenser og tre spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferenser, inkludert spørsmålene som inneholdt metaforer. Paul streket han under to ord han ikke forstod i denne teksten, det var «huldrevne» og «skinner».

Oppsummering:

I figur 5 fremvises Pauls gjøring av inferens til tekstene.

Figur 5: Pauls poeng til tekstene

Paul gjorde flest inferenser til tekst 4 (jernbaneteksten), og han syntes å ha forstått denne teksten godt. Han synes selv denne teksten var den enkleste også. Han fortalte at han hadde lært om den industrielle revolusjon tidligere. Paul svarte av og til på engelsk, dette var i tilfeller hvor han ikke fant ordene på norsk. Dette viste at han hadde forstått mer enn han greide å forklare på norsk. Leseforståelsen til Paul syntes dårligst av tekst 1 (skiteksten). Det var i denne teksten han hadde streket under flest ord han ikke forstod, noe som kan være en årsak til at hans leseforståelse av denne teksten virket svak (jf. 2.5.3). Spørsmålene som krevde at han gjorde brobyggende inferenser svarte han i større grad adekvat på, enn spørsmålene som krevde at han gjorde utfyllende inferenser.

4.4.6 Informant 6 (Yemane)

Yemane kommer fra Eritrea hvor han har gått på skole i 7 år. Han oppgir at han leser best på tigrinja. Han har bodd i Norge i 5 år og gått på skole her like lenge. Han snakker morsmålet sitt med foreldrene sine og med venner som har samme morsmål som han. Ellers snakker han norsk. Han synes ikke det er noen særlig forskjell på å lese skjønnlitterære tekster og sakprosa tekster. Han sier han ikke tenker over hva slags type tekst han leser. Yemane sier han ikke er særlig glad i å lese. Han hevder at den eneste lesingen han gjør på fritiden er undertekst på film og TV-serier.

Tekst 1 (skitur)

Yemane spurte om tekst 1 handlet om «Er de var på tur?», da han fikk dette bekreftet sa han videre «ja, de var på tur også, ja.. De går sakte». Da han spurte om de var på tur fikk jeg inntrykk av at han ikke helt hadde forstått teksten. På en annen side forstod at de var på tur, men dette med at de gikk sakte er noe som stod eksplisitt i begynnelsen av teksten. Han påpekte ikke at de gikk på skitur, og jeg tror heller ikke han forstod at det var det som ble skildret. Videre sa Yemane at han trodde det var vinter, men etter dette svarte han ikke-adekvat på resten av spørsmålene han ble stilt. Svarene hans var preget av mye opplesning fra teksten. Han har kun streket under to ord han ikke forstod, det var ordene «preppet» og «suser».

Tekst 2 (Afghanistan)

Informantens gjenfortelling av tekst 2 var «Det er.. Det er en tekst som jeg personen som forteller en tekst. Kanskje det er en... Er det en drøm?». Videre sa han «Fordi ehh... Okei... Det handler egentlig ei jente som forteller om hennes familie liksom». Gjenfortellingen fikk meg til å tenke at Yemane ikke hadde helt forstått hva tekstutdraget handlet om. Også til denne teksten stilte han spørsmål i gjenfortellingen, noe som tydet på usikkerhet. Inferensspørsmålene til denne teksten virket særlig krevende for Yemane å svare på. Det er kun et spørsmål han svarte adekvat på og det var på spørsmålet om hva som skulle markeres, et spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferens. Han streket kun under ordet «hogger» i denne teksten.

Tekst 3 (olje)

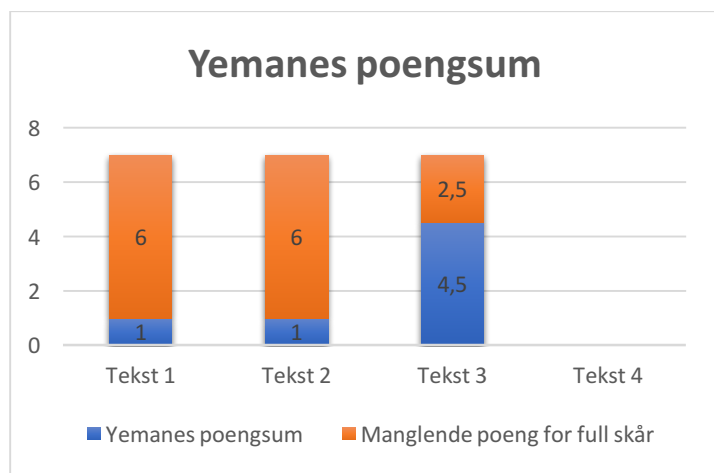
I gjenfortellingen av tekst 3 hadde Yemane med to viktige punkt, både Norge og økonomi: «hmm... Det handler om.... Indirekte det handler om Norge og økonomi liksom». Indirekte kan en jo si at teksten handler om Norge og økonomi. Likevel savnet jeg at han nevnte at teksten handlet om olje. Han forstod ikke at julegaven det norske folket fikk i 1969 var funnet av olje. Han forstod at oljealderen var fra 1969 og at olje og gass er noe som hører sammen. Til denne teksten svarte han adekvat på ett spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferens og tre spørsmål som krevde at han gjorde utfyllende inferenser. I tillegg svarte han delvis adekvat på ett spørsmål som krevde at han gjorde brobyggende inferens. Han streket under ordet «milepæl» i denne teksten.

Tekst 4 (jernbane)

Yemane rakk ikke lese tekst 4.

Oppsummering:

I figur 6 vises Yemanes gjøring av inferens under lesing av de fire tekstene.

Figur 6: Yemanes poeng til tekstene

Som kommer frem av figur 6, svarte Yemane adekvat på flest spørsmål til tekst 3 (oljeteksten). Selv synes han denne teksten var den enkleste å lese, noe jeg også fikk inntrykk av. Både gjenfortellingene og svarene til Yemane var preget av opplesning av tekstene. Han så mye ned i teksten, spesielt da han svarte på spørsmålene. Det virket som, for meg, at han svarte ved å lese rett fra teksten for å i det hele tatt kunne svare noe. Spørsmålene til tekst 1 (skiteksten) og tekst 2 (afghanistanteksten) svarte han stort sett ikke-adekvat på, med unntak av ett spørsmål til hver tekst. Det var ikke store forskjellen mellom hans gjøring av brobyggende og utfyllende inferens.

Det var ett inferensspørsmål til tekst 1 og ett til tekst 2 som ikke ble stilt Yemane (jf. vedlegg 11). Dette var antageligvis fordi han svarte mye som ikke passet spørsmålene han fikk, derfor falt jeg ut av spørsmålene underveis.

4.4.7 Informant 7 (Sakrina)

Sakrina kommer fra Palestina, hvor hun gikk på skole i 1 år, før hun flyttet til Norge for 12 år siden. Hun sier at hun leser best på arabisk. Sakrina sier hun snakker morsmålet sitt med familien, men stort sett norsk med venner. Hun liker best å lese skjønnlitterære tekster,

spesielt liker hun noveller, og synes derfor det er enklere enn å lese sakprosa tekster. Hun liker godt at hun kan bruke fantasien når hun leser skjønnlitteratur.

Tekst 1 (skitur)

Sakrina sin gjenfortelling av den første teksten var preget av det som stod eksplisitt i teksten:

Det handler om... en hund da, eller... Nå er det litt.. Det er to ord jeg ikke skjønte da. Men.. Det handler om en familie som er på tur med en hund. Og det er snø. Og det er is. Og jeg tror de går over sånn hav eller noe da, siden de spør om isen er trygg. Så tenker jeg på en måte at de, at de er redde for at de skal falle ned i havet eller noe.

Gjenfortellingen til Sakrina viste at hun hadde gjort noen inferenser, men hun pekte ikke på at teksten handlet om en skitur. Jeg ble derfor usikker på om hun hadde forstått teksten eller ei. Hun kom likevel inn på «ski» da hun besvarte inferensspørsmålene. Da hun skulle svare på hvorfor hun trodde det var vinter svarte hun «Fordi det er jo is, så er det sånn staver. Tror det var noe med ski tror jeg. Tenkte jeg da». Hun svarer adekvat eller delvis adekvat på alle spørsmålene til denne teksten. Hun streket under ordene «kupert» og «pulk», men det har nok ikke hatt innvirkning på leseforståelsen hennes.

Tekst 2 (Afghanistan)

Sakrinas gjenfortelling av tekst to var:

Ehh.. Det handler da om en person som er fra Afghanistan. Og han var da på.. Eller han hadde reist, og kom tilbake. Ehh.. Og da finner han ut at – at det var jo, jeg vet ikke om det var søsken eller venner da – jeg tror det er venner, altså Tarjei, Kristian og Trygve, som nå er døde. Og han vil egentlig hjem fra familien sin, men allikevel så vet han ikke hvordan det er eller ... han vet ikke hvordan han skal oppføre seg da når han er alene. Eller hvordan han for eksempel skal lage mat selv og så videre. Og han... Han trenger da hjelp for å prøve å markere dagen da. Til vennene hans som døde.

Ut ifra gjenfortellingen fikk jeg inntrykk av at Sakrina hadde god forståelse av teksten, og det kom frem at hun hadde gjort inferenser underveis i lesingen. Jeg fant det interessant at hun tolket teksten litt annerledes enn de andre informantene. Hun tenkte at Bjørn var fra Afghanistan, og svarene på spørsmålene som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser var preget av dette. På spørsmål om hvorfor Bjørn bor hjemme hos foreldrene sine har hun svart:

Han bor jo hjemme hos foreldrene sine fordi.. Han sier jo sånn i teksten ehh... Skal bare finne det (leser). En slags frykt hver gang jeg tenker på det, å skulle bo alene. Så han tenker på en måte, ja... Det er sikkert krig eller noe da, i landet, som gjør at han er redd og ikke vil bo alene.

Da hun tolker teksten som at Bjørn bor i et land hvor det er krig er forklaringen hennes logisk, og hun har fått skår som adekvat. Men det står i teksten «[...] rommet mitt, som fremdeles står slik det stod da jeg reiste til Afghanistan for mange år siden nå». Dette tyder på at han reiste fra rommet sitt. Sakrina svarte adekvat på tre spørsmål som krevde at hun gjorde brobyggende inferenser og tre spørsmål som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser. Hun har ikke streket under noen ord i denne teksten.

Tekst 3 (olje)

Sakrinas gjenfortelling av tekst 3 var:

Det handler på en måte om oljen og hvordan den på en måte... Hvordan den var for lenge siden. Med ehh.. for eksempel det amerikanske oljeselskapet da. Og Ekofisk. Hvordan de samarbeidet før.

Hun fokuserte her på hva som stod eksplisitt i teksten. Det var derfor vanskelig å si om hun hadde god leseforståelse teksten. Det samme gjorde hun da hun besvarte inferensspørsmålene. Hun svarte delvis adekvat på to spørsmål som krevde at hun gjorde brobyggende inferenser og adekvat på to spørsmål som krevde utfyllende inferenser. Hun gjorde med andre ord betydelig færre inferenser under lesingen av denne teksten enn under lesingen av de to foregående tekstene. I denne teksten streket hun under ordene «sektoren» og «velferdsstaten». Disse ordene alene synes ikke å ha påvirket hennes leseforståelse av teksten.

Tekst 4 (jernbane)

Da Sakrina skulle fortelle hva tekst 4 handlet om sa hun:

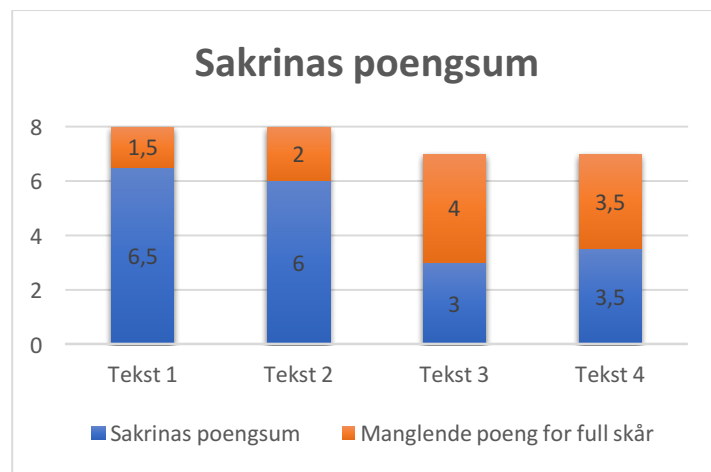
Det handler om produksjon.. produksjon sier jeg.. å danne jernbane. Og da det var det jo Georg Stephensen da, som ehh... Hadde på 1800-tallet laget damskipper. Og i 1829 så kom det da The Rocket, som var et motiv på 45 km/t som kunne hjelpe – som kunne da sette en høyere fart på tog, tenker jeg da. Og da var det jo jernbane. Da ble det åpnet en strekning mellom Manchester og Liverpool da.

Også i denne gjenfortellingen fokuserte Sakrina på det som stod eksplisitt i teksten, noe som gjorde meg usikker på om hun hadde god leseforståelse eller ei. På spørsmålene som krevde

at hun gjorde brobyggende inferenser svarte hun adekvat på to spørsmål og delvis adekvat på ett spørsmål. På spørsmålene som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser, svarte hun adekvat på ett og delvis adekvat på et annet spørsmål. Hun svarte ikke adekvat på spørsmålet om «hva som mentes med flaskehalsene i industriproduksjonen», som inneholdt metafor. Sakrina streket under tre ord som hun ikke forstod til denne teksten: «lokomotiv», «sensasjonelt» og «investorene». Denne teksten pekte Sakrina ut «jernbaneteksten» som den vanskeligste.

Oppsummering:

I figur 7 fremvises Sakrinas gjøring av inferens til de fire tekstene.

Figur 7: Sakrinas poeng til tekstene

Fra figur 7 ser vi at Sakrina gjorde flest inferenser under lesing av de skjønnlitterære tekstene. Både gjenfortellingene og svarene på spørsmålene til sakprosa tekstene var preget av mer gjentakelse av det som var eksplisitt fortalt, enn hva gjenfortellingene og svarene til de skjønnlitterære tekstene. Det kan være hun støttet seg til tekstene når hun var usikker. Hun svarte litt mer adekvat på spørsmål som krevde at hun gjorde brobyggende inferenser, men forskjellen er liten. Hun sa hun likte å lese skjønnlitterære tekster, og det virket som hun hadde best leseforståelse av disse tekstene også. Selv syntes hun tekst 1 var den enkleste og tekst 4 den vanskeligste å lese.

4.5 Intervju med informantene med norsk som morsmål

Jeg vil i det følgende presentere informantene med norsk som morsmål og deres resultater fra leseundersøkelsen. Før jeg går inn på deres gjenfortellinger og svar til hver enkelt tekst, vil

jeg gjengi noe av det som kom frem av spørreskjemaene om bakgrunnsinformasjon. Alle informantene med norsk som morsmål snakker norsk hjemme og har gått alle skoleårene sine i Norge.

4.5.1 Informant 8 (Mari)

Mari synes skjønnlitterære tekster er enklest å lese fordi hun da kan tolke og bygge opp sin egen virkelighet i tekstene. Mari liker godt å lese teatermanus og synes tolkning av karakterer er spennende – også i romaner. Men hun synes også at skjønnlitterære tekster kan være vanskelige, spesielt hvis tekstene blir for lange og har mange detaljer. Hun synes det vanskeligste med sakprosaer er avanserte ord som fagbegreper, i tillegg synes hun det ofte er krevende å holde styr på personer og årstall.

Tekst 1 (skitur)

Mari hadde et kort og presist svar til spørsmålet om hva teksten handlet om: «Ehh.. en skitur... De snakker om løyper som er preppet og det snakkes om en pulk og en gutt uten staver. Og at de går på rekke». Hun svarte adekvat på alle spørsmålene med unntak av ett, hvor hun svarte delvis adekvat. Mari forklarer underveis hvorfor hun svarer som hun gjør. For eksempel på spørsmål om hvor i rekken de som forteller går svarer Mari «Midt i. Fordi de forteller om en familie som går foran og også er det fortsatt folk bak». Mari streket ikke under noen ord til denne teksten, og det virket som hun forstod teksten godt.

Tekst 2 (Afghanistan)

Maris gjenfortelling av tekst 2 var

Det handler om Bjørn og han har vært i Afghanistan, i militæret vil jeg tro. Og... Men jeg er litt usikker på de vennene hans, om de døde i Afghanistan eller ikke. For jeg skjønnte ikke helt dette med mopeden og sånt. Om det var en ulykke der... Jo også, han er i 20-åra og bor hjemme, men det synes han er litt flaut, men han har ikke noe lyst til å flytte heller.

Jeg fikk inntrykk av at hun hadde god leseforståelse av denne teksten. Mari påpekte selv hva hun var usikker på, hvilket ga meg inntrykk av at hun overvåket egen lesing (jf. 2.5.1). På spørsmålet om hvordan hun trodde vennene døde svarte Mari «Jeg trodde først at de døde i krigen i Afghanistan, men så var det noe snakk om en moped på vei til skolen... ja... Så jeg lurer på om det var en ulykke da». Da det ikke står eksplisitt i teksten hvordan vennene til Bjørn døde, synes jeg svaret var adekvat da hun viste at det kunne være flere muligheter. Det

står i teksten at guttene har kjørt moped sammen, og for noen kan det virke usannsynlig at fire barndomsvenner får dra sammen til Afghanistan. Mari svarte utfyllende og adekvat på alle inferensspørsmålene til denne teksten. Hun har ikke streket under noen ord hun ikke forstod.

Tekst 3 (olje)

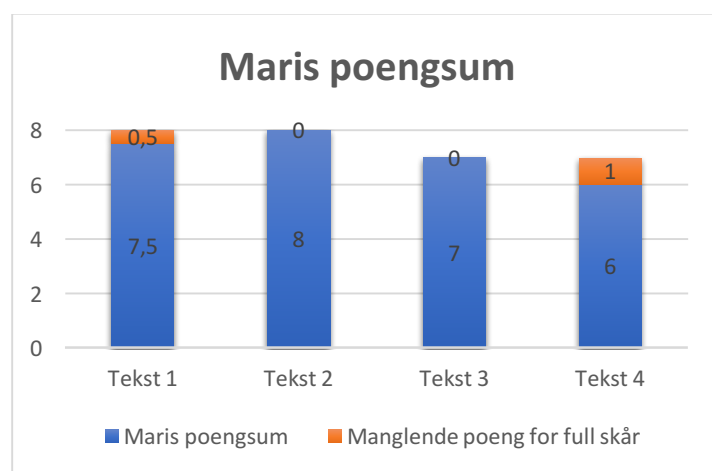
Maris gjenfortelling av tekst 3 var kort og presis: «Oljen i Norge, og utvinning av olje». På spørsmål om hva julegaven det norske folket fikk i 1969 svarte Mari «oljen», etterfulgt av latter. Hun syntes svaret sa seg selv. Hun svarte kort, men adekvat på alle spørsmålene til denne teksten også. Hun hadde streket under ordet «havrettskonvensjonen» i denne teksten, men det hadde ingen innvirkning på leseforståelsen av denne teksten.

Tekst 4 (jernbane)

Mari sin gjenfortelling av denne teksten var i likhet med tekst 1 og 3, kort. Hun sa at teksten handlet om «jernbanen og tog». Til denne teksten var det et spørsmål hun ikke svarte adekvat på, og det var spørsmålet om hva som mentes med flaskehalsene i industriproduksjonen, altså et av spørsmålene som inneholdt en metafor. Til det spørsmålet svarte Mari «Jeg vet ikke. Jeg tenkte på det, så prøvde jeg å lese det flere ganger, men... jeg vet ikke helt». Selv om hun ikke svarte adekvat på dette spørsmålet, viste hun at hun hadde brukt en lesestrategi som er at en leser en del av en tekst om igjen dersom det er noe man ikke forstår (jf. 2.5.1).

Oppsummering

I figur 8 fremvises Maris gjøring av inferens under lesing av tekstene.

Figur 8: Maris poeng til tekstene

Som vi ser av figur 8, svarte Mari adekvat på nesten alle inferensspørsmålene. Hun svarte delvis adekvat på ett spørsmål og ikke-adekvat på et annet. Da begge disse spørsmålene krevde at hun gjorde utfyllende inferens, har hun svart mer adekvat på spørsmålene som krevde at hun gjorde brobyggende inferenser. I tillegg til å gjøre de aller fleste inferensene, virket det ut fra gjenfortellingen som at hun hadde god leseforståelse. Hun viste også at hun brukte lesestrategier når hun leste (jf. 2.5.1). Hun synes ikke noen av tekstene var vanskelig, men dersom hun måtte velge én pekte hun på tekst 3 (oljeteksten).

4.5.2 Informant 9 (Jørgen)

Jørgen oppgir i spørreskjemaet om bakgrunnsinformasjon at han vet ikke hva han synes er enklest å lese av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster. Han synes skjønnlitteratur generelt er spennende og sakprosaetekster ofte er interessante. Likevel mener han at skjønnlitterære tekster ofte kan være lange og derfor vanskelig å få med seg alle detaljene. Det er også detaljene i sakprosaetekster han trekker frem som vanskelig i sakprosaetekster. På fritiden leser han mest aviser, men han liker å lese romaner av og til.

Tekst 1 (skitur)

Jørgen svarte adekvat på alle spørsmålene til tekst 1. Da han skulle fortelle hva teksten handlet om svarte han «Noen som går på ski, på fjellet. I gruppe da». Jørgen sine svar på spørsmålene var begrunnet, som da han svarte på spørsmål om hvilken årstid det var sa han at det var vinter «siden det er snø og sånn». På spørsmål om hvorfor de går sakte, svarte Jørgen blant annet «[...] fordi det er unger foran». Han streket ikke under noen ord han ikke forstod i denne teksten.

Tekst 2 (Afghanistan)

Jørgens gjenfortelling av tekst 2 var:

Det handler om en som har mistet tre av kameratene sine, og det har gått en god tid nå, men han tenker fortsatt mye på det. Og moren hans som kommer inn på rommet, når han har våknet akkurat, vil at han skal gå til kirkegården og tenne noen lys eller noe sånt fordi det er dagen de døde.

Gjenfortellingen ga meg inntrykk av at han hadde god forståelse av teksten. Han svarte også adekvat på alle inferensspørsmålene, og dessuten var svarene på de inferenskrevende

spørsmålene detaljerte. For eksempel på spørsmål om hvorfor Bjørn fortsatt bor hjemme hos foreldrene sine svarte Jørgen:

Jeg vil tro det har noe med det som skjedde for to år siden. Og at han sliter psykisk og at han synes det er fint å få hjelp, og han greier ikke rive seg ut av den hjelpen han får av moren sin. Og hvor deilig det er da, å ha noen som passer på han.

Videre, på spørsmål om hvordan kompisene døde, svarte han «Jeg tror de er blitt drept i en krig da, siden de har reist til Afghanistan. At de har blitt med i militæret og at det har vært en bilbombe eller at de har blitt skutt eller noe sånt». Denne teksten virket ikke utfordrende for Jørgen. Han streket heller ikke under noen ord han ikke forstod.

Tekst 3 (olje)

På spørsmål om hva tekst 3 handlet om svarte Jørgen:

Det handler om funnet av olje i norsk kyst. Og hva slags muligheter dette gir med trygghet i fremtidige år. At vi sparer de og at dette skaper arbeidsplasser og at... ja.

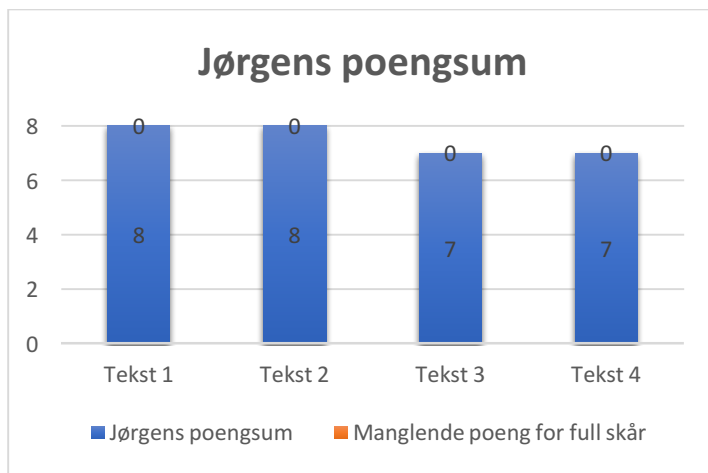
Jeg oppfattet at han hadde god leseforståelse av denne teksten. Gjenfortellingen viste også at han hadde gjort noen inferenser underveis i lesingen. Til likhet med de to andre tekstene svarer han adekvat på alle inferensspørsmålene og han streket ikke under noen ord.

Tekst 4 (jernbane)

Jørgens gjenfortelling av tekst 4 var: «Det handler om tog og når dette kom og hva dette bragte med seg». Han hadde god leseforståelse av denne teksten også. Ingen av de inferenskrevene spørsmålene virket vanskelige for Jørgen, da han svarte adekvat på samtlige. Han streket ikke under noen ord han synes var vanskelig til denne teksten.

Oppsummering

Figur 9 viser Jørgens gjøring av inferens under lesing av tekstene.

Figur 9: Jørgens poeng til tekstene

Jørgen svarte adekvat på alle spørsmålene til alle tekstene. Det er derfor ikke noe skille i hvilken inferenstype han svarte mest adekvat til. Gjenfortellingene hans var presise og det virket som han hadde god forståelse av alle tekstene. Han sa han synes tekst 2 kanskje var den vanskeligste, men han syntes egentlig ikke noen av tekstene var særlig vanskelige. Han streket heller ikke under noen ord til noen av tekstene.

4.5.3 Informant 10 (Julie)

Julie skriver i spørreskjemaet, at hun synes det er enklere å lese skjønnlitterære tekster enn sakprosa, og at hun liker å lese romaner på fritiden. Det hun finner mest utfordrende med å lese skjønnlitterære tekster er alle detaljene. Når det gjelder sakprosa tekster synes hun ord og definisjoner kan være vanskelig.

Tekst 1 (skitur)

Julies gjenfortelling av tekst 1 var:

Det er om en som går liksom, er på en, det viker som de er på fjellet eller noe. I alle fall et sted der det er snø. Og det er løyper å sånt... Også er det is der, som jeg vil si, skøyteis. Også er det sånn... Det er en familie på fem der, og det er en liten gutt. Jeg husker egentlig ikke. Det er en familie på fem i alle fall og det er en mann med en bikkje som spør om isen er trygg.

Selv om Julie ikke nevnte at teksten handler om en skitur, fikk jeg inntrykk av at hun forstod det, da hun pekte på snø og løyper. Hun svarte senere på spørsmål hvor hun nevnte «preppa løyper», «det er mange i løypa» og «det er noen foran som går sakte». Når jeg spurte avslutningsvis om hvilken tekst som var enklest og vanskeligst, omtalte hun tekst 1 som «skiteksten». Julie svarte adekvat på alle spørsmålene som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser. Det var ett spørsmål hun svarte ikke-adekvat på og det var om de var tilfreds med å gå sakte. Der svarte Julie at hun kanskje trodde de ble litt irriterte for å gå sakte. Hun hadde streket under ordene «preppet» og «kupert», likevel sa hun at hun trodde føret var bra «[...]fordi løypene er godt preppet».

Tekst 2 (Afghanistan)

Da Julie skulle fortelle hva tekst 2 handlet om sa hun:

Det er om en 23 åring, som... Har vært i Afghanistan, kjempet i krig eller noe. Og mistet tre av sine beste venner der. Og i denne teksten her er det tre, tre år siden, nei, jeg husker ikke helt, tre år siden han mistet de. Vennene sine. Og moren har liksom lyst til å få han ut til kirkegården på gravene dems for å liksom legge blomster og tenne lys og sånt.

Gjenfortellingen til Julie viste at hun hadde gjort noen inferenser allerede, og det tydet på at hun hadde god forståelse av teksten. Hun svarte riktig på alle spørsmålene, med unntak av ett, hvor hun svarte delvis adekvat. Det var spørsmålet om hvorfor hun trodde Bjørn fortsatt bodde hjemme hos foreldrene sine. Der svarer hun at «[...] jeg tror kanskje han finner på unnskyldninger fordi han kanskje ikke føler han er klar for å flytte ut». Hun hadde ikke streket under noen ord til denne teksten.

Tekst 3 (olje)

Julies gjenfortelling av tekst 3 var:

Den handler om oljehistorien i Norge og liksom hvordan... Tiden de fant det og hvordan Norge ble da.. Nei, eller jo, hvordan Norge ble da og liksom hvordan situasjonen i Norge ble da og utfordringene etter på da.

Hun virket litt nølende i gjenfortellingen, men jeg syntes hun pekte på hva teksten handlet om likevel. Det var kun et inferensspørsmål hun ikke svarte adekvat på til denne teksten, spørsmålet krevde at hun gjorde utfyllende inferens. Det spørsmålet var om hvorfor gass-

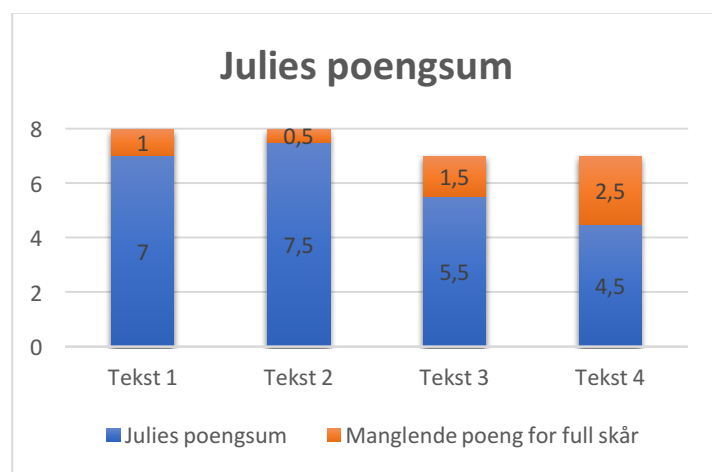
eksport og gass-produksjon ble nevnt når teksten handler om olje. Til dette svarte Julie at hun ikke visste. Hun hadde streket under ordet «milepæl» i denne teksten.

Tekst 4 (jernbane)

Da Julie skulle fortelle hva tekst 4 handlet om, sa hun: «Jernbaner. Og de første som ble lagd og hvordan de lksom, ja...». En kort gjenfortelling, som ikke ga meg noe inntrykk av om hun hadde forstått teksten eller ei. På spørsmålene til denne teksten svarte ikke informanten like utfyllende som hun hadde gjort til de tidligere tekstene. Jeg tror kanskje hun var litt stresset for å rekke neste time, da hun stadig spurte etter klokken. Hun svarte adekvat på to spørsmål og delvis adekvat på ett spørsmål som krevde at hun hadde gjort brobyggende inferenser. Videre svarte hun adekvat på tre spørsmål som krevde at hun gjorde utfyllende inferenser. Spørsmålet hun svarte ikke-adekvat på var hva som mentes med «flaskehalsene» i industriproduksjon. Til dette svarte hun at hun ikke visste, og hun virket heller ikke interessert i å prøve å tenke det ut. Hun hadde ikke streket under noen ord i denne teksten.

Oppsummering

Figur 10 viser Julies gjøring av inferens under lesing av de fire tekstene.

Figur 10: Julies poeng til tekstene

Av figur 10 kan vi se at Julie har svart mye adekvat på inferensspørsmålene. Det er ingen stor forskjell i hvilken inferenstype hun svarte mest adekvat på. Ut ifra gjenfortellingene fikk jeg inntrykk av at Julie hadde god leseforståelse av tekstene. Hun synes det var vanskelig å peke på hvilken tekst som var enklest å lese, men hun syntes tekst 4 var den vanskeligste. Den teksten leste hun raskest og hun virket stresset under lesingen, så det kan være hun ikke leste

den teksten like nøye som de andre, men det kan ikke sies med sikkerhet. Likevel vil jeg ikke påstå at tekst 4 var særlig utfordrende for Julie.

4.5.4 Informant 11 (Synne)

Synne oppgir i spørreskjemaet at hun liker å lese romaner på fritiden, men hun kan også lese sakprosa hvis hun kom over temaer hun synes er spennende. Synne synes skjønnlitteratur er enklere å lese enn sakprosattekster. Dette begrunner hun med at hun synes det ofte er mer interessante tekster og føler derfor hun får mer ut av å lese det. Det hun synes kan være vanskelig med skjønnlitterære tekster er at de ofte er lange og at hun derfor ikke alltid får med seg med seg alt. Når det gjelder sakprosattekster synes Synne det vanskeligste er nye begreper og kompliserte forklaringer.

Tekst 1 (skitur)

Da Synne fortalte hva tekst 1 handlet om, sa hun:

Ehm... En skoleklasse kanskje, som går på skitur. Men jeg tenker at de kanskje går over et vann der det er... På grunn av han som spør om isen er trygg. Da tenker jeg at det er på et vann.

Synne syntes å ha god leseforståelse av denne teksten. Det ble enda tydeligere da hun svarte adekvat på alle spørsmålene til denne teksten. Hun svarte også utfyllende og forklarte hva hun tenkte underveis. For eksempel på spørsmålet om hun tror det er en tung tur, svarte hun «Nei, jeg tror ikke det noe særlig ehh.. tung tur. De går i kø og... Den familien på fem som går foran dem og.. Tyder jo på at de ikke går så, så veldig fort, da. Så ja.» Teksten virket ikke utfordrende for Synne, hun streket heller ikke under noen ord hun ikke forstod.

Tekst 2 (Afghanistan)

Synnes gjenfortelling av tekst 2 var:

Det er en 23-åring, en.. ehm.. gutt som bor... som fortsatt bor hjemme. Og det er jo på en måte en merkedag, for det er to år siden de tre vennene hans døde. Og moren hans.. Det er morgen, og moren hans spør om han ikke har tenkt til å markere det på noen måte. Det hadde han ikke egentlig tenkt så mye på selv. Selv om han tenker mye på disse vennene sine, han tenker på de hele tiden. Moren mener han burde markere det på en måte ved å dra på kirkegården for eksempel.

Det virket som Synne hadde god forståelse av tekstutdraget. Hun svarte adekvat og utfyllende på alle spørsmålene til teksten. Som på spørsmålet om hva Bjørn tenkte om å besøke kirkegården, hvor hun svarte:

Han sier at "vi kan jo godt gjøre det", men at han gjør det mest for hennes skyld. Ikke.. Kanskje det er litt vanskelig for han, da.. Det er sikkert det ikke er fordi det ikke betyr noe for han, men fordi det er veldig vanskelig å tenke på disse døde vennene. At det er veldig vanskelig.

Hun så ikke mye ned i teksten da hun svarte, så det virket som hun husket godt hva hun hadde lest. Dette kan tyde på at teksten ikke var særlig utfordrende for henne. Det var ingen ord hun ikke forstod til denne teksten heller.

Tekst 3 (olje)

Synne sin gjenfortelling av tekst 3 viste tydelig at hun hadde gjort flere inferenser underveis i lesingen:

Det handler jo om det norske oljeeventyret og utvinning av olje i Norge og eksport til andre land. Og atte – på grunn av dette, oljen, så er jo Norge et av verdens rikeste land. Men atte olje er jo en ikkefornybar energikilde, så det er jo ikke ubegrensa mengde med det, så den rikdommen kommer jo ikke til å vare for evig, så vi må ikke bruke opp, vi har jo oljepengene og oljefondet, og vi må ikke bruke opp de pengene med en gang fordi da er vi ikke, da kommer vi ikke til å være verdens rikeste land.

Ut fra gjenfortellingen syntes Synne å ha god forståelse av denne teksten. På inferensspørsmålene til denne teksten svarte hun adekvat på alle sammen, slik som til de andre tekstene hun hadde lest. Hun hadde heller ikke streket under noen ord.

Tekst 4 (jernbane)

Også til tekst 4 viste Synne i gjenfortellingen at hun hadde gjort mange inferenser og hadde god leseforståelse.

Den handler jo om jernbanen. Når vi... når den industrielle revolusjon da det ble utviklet hjuldrevne dampmaskiner og slik at man kunne lage lokomotiv som kunne frakte – først så tenkte de jo at de kunne være mest å frakte produkter mellom de store byene og industriområder og havner, men så etter hvert så fant de også ut at man kunne – at det var mange mennesker som interessert i dette da.

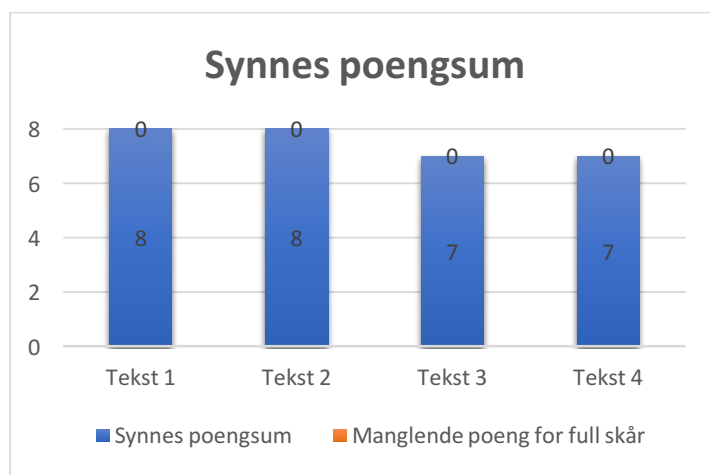
Hun svarte, som på spørsmålene til de andre tekstene, adekvat og utfyllende. Hun viste også at hun brukte lesestrategier underveis i lesingen sin. På spørsmålet om hva som mentes med flaskehalsene i industriproduksjonen svarte Synne:

Ja, det der leste jeg faktisk to ganger, synes den setningen var litt vanskelig. Menne... En av flaskehalsene... At det er noe.. En negativ. Med flaskehalsene så tenker jeg at det er ganske smal.. noe som er vanskelig da, med industriproduksjonen. Tilgangen på råvarer og at det var vanskelig å få disse produktene ut til markedene da.

Lesestrategier hjelper leseren å få bedre forståelse av en tekst (jf. 2.5.1), noe vi ser et eksempel på her. Det var ingen ord hun ikke forstod til denne teksten.

Oppsummering/drøfting:

I figur 11 fremvises Synnes gjøring av inferens under lesing av tekstene.

Figur 11: Synnes poeng til tekstene.

Fra figur 11 kan vi se at Synne svarte adekvat på alle spørsmålene. Hun gjorde altså alle 30 inferensene og det var derfor ingen skiller i hvilken inferenstype hun svarte mest adekvat til. Ut ifra gjenfortellingene hennes fikk jeg inntrykk av at hun forstod samtlige av tekstene godt. Hun synes tekst 3 var den vanskeligste, men kunne ikke si hvilken tekst hun synes var enklest. Hun syntes egentlig ingen av tekstene var særlig utfordrende.

4.6 Oppsummering av alle informantene

Det er individuelle forskjeller når det gjelder hvilke tekster informantene fant enklest å lese, hvor mange inferenser de gjorde til hver tekst, hva slags type inferenser de gjorde og hvor

mange inferenser de fikk sammenlagt. Likevel finner jeg noen interessante tendenser. Jeg vil i det kommende oppsummere og sammenligne funnene til informantene.

4.6.1 Informantenes poengsummer til tekstene

Det var store variasjoner i informantenes poengsummer. Det gjelder ikke bare informantene sammenlignet med hverandre, men også for hver enkelt informant til de ulike tekstene. Tabell 10 viser de individuelle forskjellene på informantenes gjøring av inferenser til de ulike tekstene.

Informant	I-1	I-2	I-3	I-4	I-5	I-6	I-7	I-8	I-9	I-10	I-11
Tekst 1 (Skitur)	4,5	3	2,5	3,5	1,5	1	6,5	7,5	8	7	8
Tekst 2 (Afghanistan)	4,5	5	5	6	5	1	6	8	8	7,5	8
Tekst 3 (Olje)	4,5	5	4	6	4	4	3	7	7	5,5	7
Tekst 4 (Jernbane)	4,5	3	-*	3	5	-*	3,5	6	7	4,5	7

Tabell 10: Informantenes poengsummer.⁶ Tekst 1 og 2 er de skjønnlitterære tekstene, høyeste mulig poengsum er 8 poeng. Tekst 3 og 4 er sakprosa tekstene, høyeste mulig poengsum er 7 poeng.

*-: Informant rakk ikke lese denne teksten

Fra poengsummene til tekst 1 (skiteksten) kan vi se at flere av informantene har gjort ganske få inferenser. For flere av deltakerne i undersøkelsen var dette teksten de gjorde færrest inferenser til. Det gjelder Bishar (I-2), Antanas (I-3), Paul (I-5) og Yemane (I-6). Videre kan vi se av tabellen at informantene, sett på poengsummen, svarte ganske likt hverandre på inferensspørsmålene til tekst 2 (afghanistanteksten), sett bort i fra Yemane (I-6) som skåret betydelig svakere enn de andre informantene til denne teksten. Informantene svarte også ganske likt til tekst 3 (oljeteksten). Poengene viser større forskjeller til tekst 4 (jernbaneteksten), men poengene er ikke like varierende til denne teksten som til tekst 1 (skiteksten).

⁶ I-1: Mehran, I-2: Bishar, I-3: Antanas, I-4: Sanaa, I-5: Paul, I-6: Yemane, I-7: Sakrina, I-8: Mari, I-9: Jørgen, I-10: Julie, I-11: Synne

Videre kan vi enkelt se fra tabell 10 om informantene har gjort flere inferenser til en bestemt teksttype. Ser vi for eksempel på Yemane (I-6), har han gjort flere inferenser til sakprosa teksten han rakk å lese (oljeteksten), sammenlignet med de skjønnlitterære tekstene. For Sakrina (I-7) og Julie (I-10) sin del var det motsatt. De gjorde flere inferenser under lesing av de skjønnlitterære tekstene, enn hva de gjorde til sakprosa tekstene. Bishar (I-2) og Sanaa (I-4) har begge gjort like mange inferenser under lesing av tekst 2 og tekst 3, mens de har gjort færre inferenser til tekst 1 og tekst 4. Ut ifra denne tabellen synes det ikke at det finnes noe generelt mønster til hvilke teksttyper informantene gjorde flest inferenser til.

Ut ifra tabellen kan vi også se hvor varierende hver informant har gjort inferens under lesing av de fire tekstene. Ser vi for eksempel på Mehran (I-1), Mari (I-8), Jørgen (I-9) og Synne (I-11), ser vi at de har gjort omtrent like mange inferenser til hver tekst. For Antanas (I-3), Paul (I-5) og Yemane (I-6) er det én tekst som skiller seg ut. Antanas (I-3) og Paul (I-5) har gjort færre inferenser under lesing av tekst 1, enn til de andre tekstene. Mens Yemane har gjort flere inferenser under lesing av tekst 3, enn under lesing av tekst 1 og tekst 2.

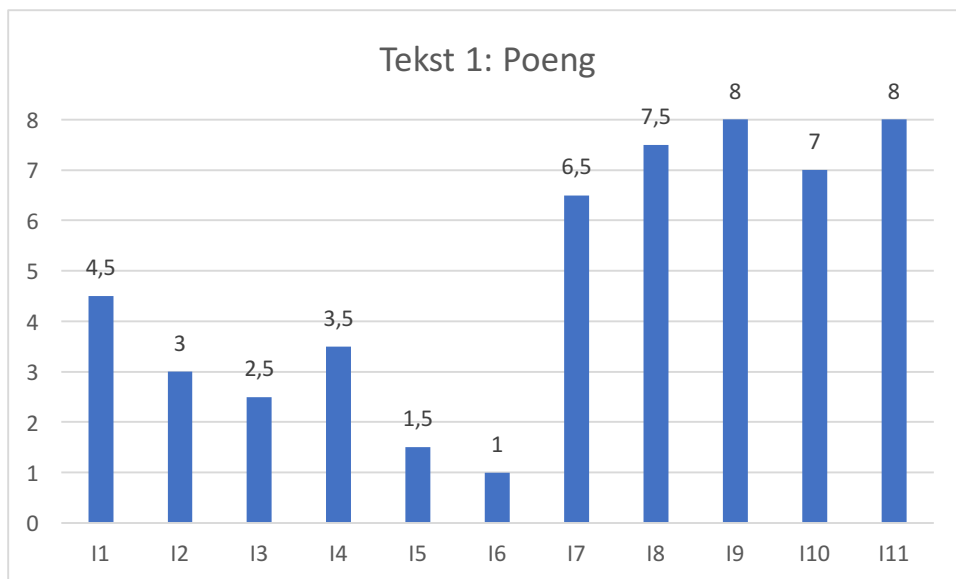
Som vi ser ovenfor er det både intra- og interindividuell variasjon. I kapittel 4.7 vil jeg gå mer i dybden på hvordan informantene har svart til hver tekst sammenlignet med hverandre. Der vil det komme tydeligere frem at det utkrystalliserer seg et mønster av forskjeller mellom de minoritetsspråklige og majoritetsspråklige informantenes gjøring av inferens (jf. figur 12–19).

4.7 Analyse av informantenes svar til tekstene

I denne delen vil informantenes svar til hver tekst bli sammenlignet og analysert. Jeg vil gjøre dette ved å se informantenes poengsummer mot hverandre og i lys av teori som ble presentert i kapittel 2.

4.7.1 Tekst 1: Skiteksten

Tekst 1 er en skjønnlitterær tekst, som ikke ble hentet fra en lærebok. Som sagt vurderte jeg teksten på forhånd til å være passende for denne undersøkelsen (jf. 4.2.2.1). Til denne teksten fikk informantene åtte inferensspørsmål. Høyeste mulig poengsum var derfor 8 poeng.

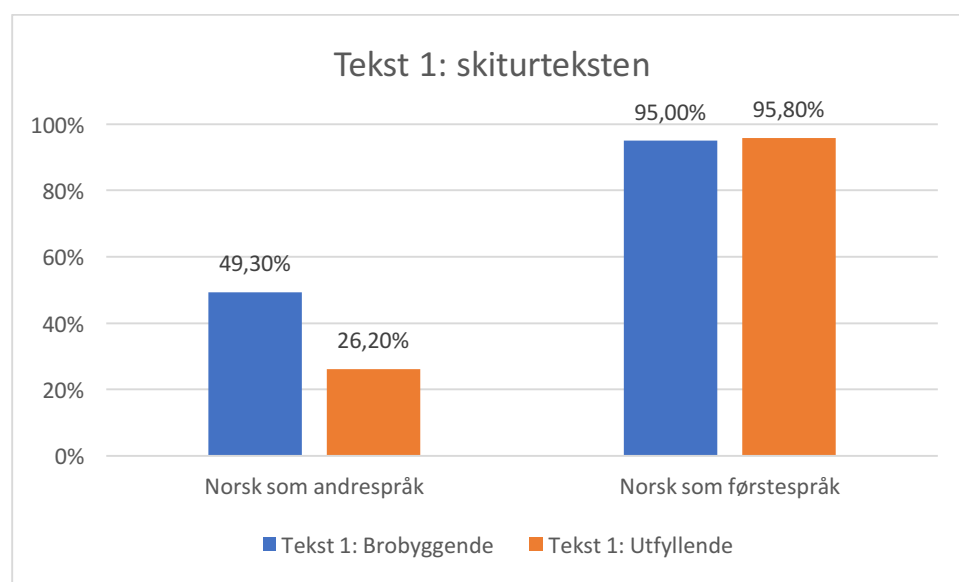

Figur 12: Informantenes poeng til tekst 1.

Ut ifra tabellen kan vi se at det er et stort gap mellom informantene som gjorde mange inferenser, og informantene som gjorde få inferenser. Jørgen (I-9) og Synne (I-11) svarte adekvat på alle spørsmålene. Yemane (I-6), derimot, svarte kun adekvat på ett spørsmål. Det var spørsmålet om hvilken årstid det var. Fem av informantene, Bishar (I-2), Antanas (I-3), Sanaa (I-4), Paul (I-5) og Yemane (I-6) svarte adekvat på under halvparten av inferensspørsmålene de fikk til denne teksten. Informantene med norsk som morsmål (I-8 – I-11) og Sakrina (I-7) svarte adekvat på betydelig flere inferensspørsmål til denne teksten, enn hva de seks andre informantene gjorde.

Tekst 1 var teksten som tydeligst krevde kulturell bakgrunnskunnskap eller erfaring. Kulturell bakgrunnskunnskap kan ha påvirkning på leseforståelse (jf. 2.5.2). Denne teksten skildret, som sagt, noe som de fleste personer som er født og oppvokst i Norge kjenner godt til, en skitur. Hverken Mehran (I-1), Antanas (I-3), Sanaa (I-4), Paul (I-5) eller Yemane (I-6) nevnte at det var snakk om en skitur. De ga meg heller ikke inntrykk av at de forstod at det var nettopp en skitur som ble skildret. Av de minoritetsspråklige informantene var det med andre ord kun Bishar (I-2) og Sakrina(I-7) som forstod at teksten skildret en skitur. En mulig forklaring på at flere av informantene gjorde få inferenser til denne teksten kan være at de ikke har de samme skjemaene til skitur, som informantene med norsk som morsmål har. Bakgrunnskunnskap er en faktor for leseforståelse og gjøring av inferens, derfor kan det være en årsak til at skillet mellom de minoritetsspråklige og majoritetsspråklige informantenes gjøring av inferens til denne teksten er så stort.

Til skiturteksten streket informantene sammenlagt under flest ord de ikke forstod (jf. tabell 9). Ordforråd er en faktor som påvirker leseforståelse (jf. 2.5.3). Det var kun fire informanter, Sanaa (I-4), Mari (I-8), Jørgen (I-9) og Synne (I-10), som *ikke* streket under ord til denne teksten. Antanas (I-3) og Paul (I-5) streket under henholdsvis åtte og syv ord. Ordene Antanas streket under (jf. 4.4.3), var ord som peket på at det var en skitur som ble skildret. Derfor er det sannsynlig at ordforrådet satte en stopper for hans forståelse av teksten og hans gjøring av inferens. Paul streket under ord som ikke nødvendigvis var sentrale for å forstå at teksten handlet om en skitur, likevel er det mulig at ordforrådet gjorde at han hadde svak forståelse av denne teksten og gjorde få inferenser.

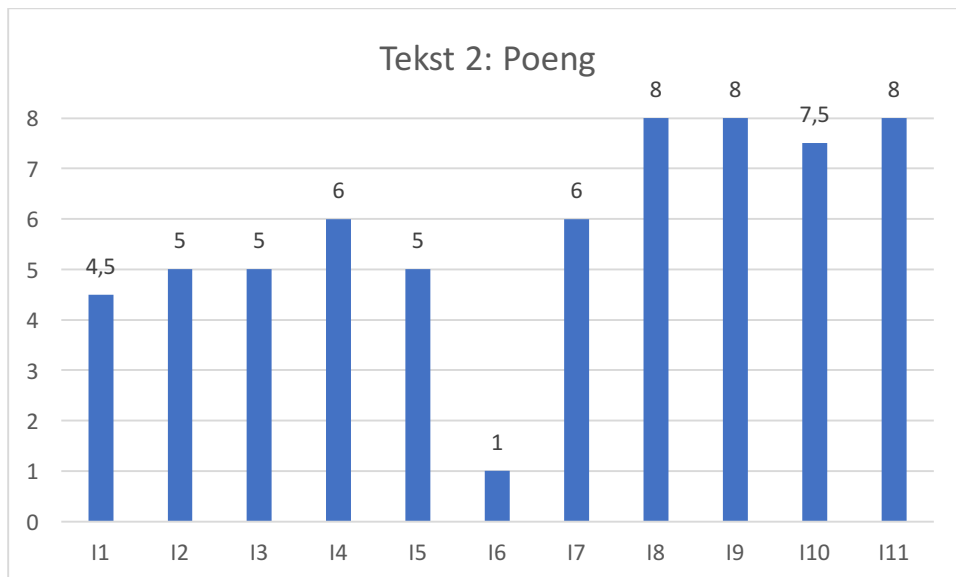
Figur 13: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 1, sett i prosent.

Selv om hensikten i denne oppgaven ikke er å trekke slutninger på grunnlag av informantene sett i to grupper, synes det interessant å se på gruppenes gjøring av de to ulike inferenstypene til tekst 1. Informantene med norsk som andrespråk har kun svart adekvat på 26,2% av spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferenser. Paul (I-5) og Yemane (I-6) svarte ikke adekvat på noen av spørsmålene til denne teksten, som krevde at de gjorde utfyllende inferenser. Kun Sakrina (I-7) svarte adekvat på over halvparten av disse spørsmålene. Av informantene med norsk som andrespråk var det kun Mehran (I-1) og Sakrina (I-7) som svarte adekvat på over halvparten av spørsmålene til denne teksten.

For informantene med norsk som førstespråk er ikke forskjellen mellom hvilke inferenstyper de gjorde like stor. Tvert i mot er det kun et halvt poeng som skiller, i favør av spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferenser. Dette var den eneste teksten de majoritetsspråklige informantene gjorde flere utfyllende inferenser enn brobyggende inferenser til.

4.7.2 Tekst 2: Afghanistanteksten

Tekst 2 var den andre skjønnlitterære teksten i undersøkelsen. I likhet med tekst 1, fikk informantene åtte inferensspørsmål til denne teksten også. Høyeste mulige poengsum var derfor 8 poeng.

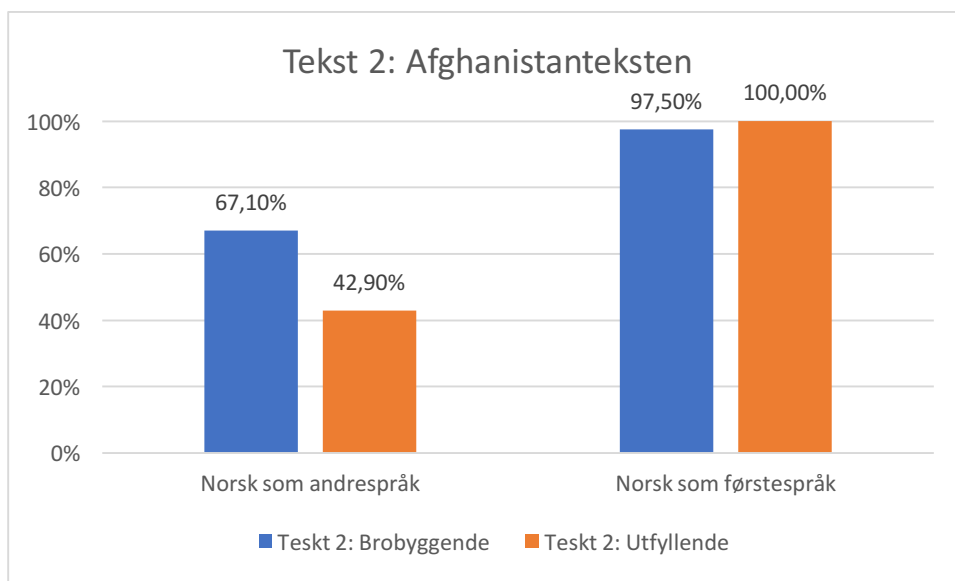

Figur 14: Informantenes poeng til tekst 2.

Til tekst 2 var skillet mellom informantenes gjøring av inferens mindre enn hva det var til tekst 1, med unntak av Yemane (I-6). Mehran (I-1) fikk 4,5 poeng, Bishar (I-2), Antanas (I-3) og Paul (I-5) fikk alle 5 poeng, mens Sanaa (I-4) og Sakrina (I-7) fikk 6 poeng. Julie (I-10) var den eneste av informantene med norsk som førstespråk som ikke svarte adekvat på alle inferensspørsmålene til denne teksten. Hun fikk 7,5 poeng. I likhet med tekst 1 (skiteksten), svarte Yemane (I6) kun adekvat på ett inferensspørsmål til denne teksten.

Som vi ser av figur 14 svarte informantene, med unntak av Yemane, ganske jevnt til afghanistanteksten. Likevel har informantene med norsk som førstespråk svart mer adekvat enn hva informantene med norsk som andrespråk har gjort. Som Erten og Razi (2009:61)

peker på, kan en tekst være lettere å forstå av en leser med samme kulturelle bakgrunn som forfatteren av teksten (jf. 2.5.2). Dette kan være en mulig årsak til at informantene med norsk som førstespråk skåret litt bedre til denne teksten, enn de minoritetsspråklige informantene. Av informantene med norsk som andrespråk er det Sanaa (I-4) og Sakrina (I-7) som har svart mest adekvat. De har begge bodd i Norge i 12 år, og har kanskje noen skjemaer som ligger nærmere forfatterens, enn hva de andre minoritetsspråklige informantene har.

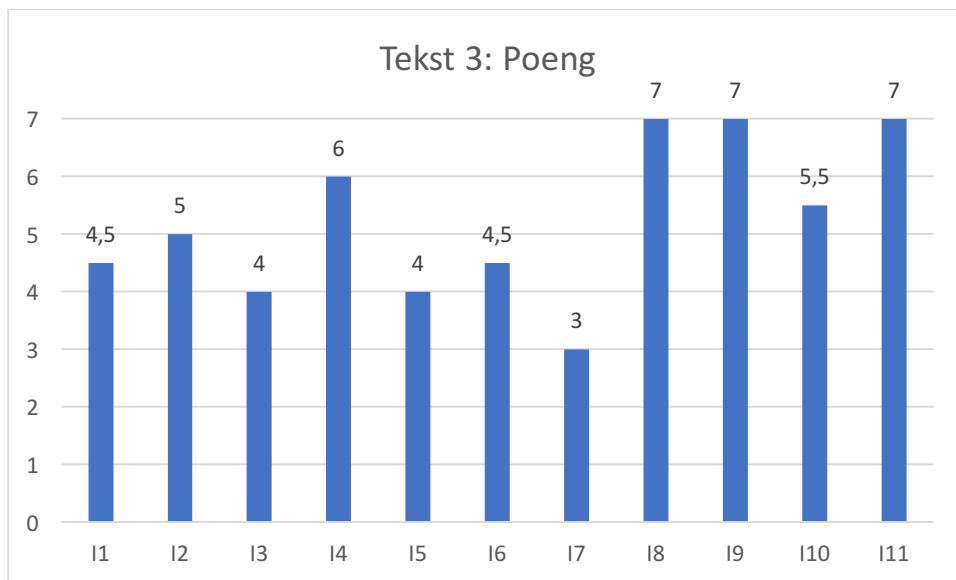

Figur 15: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 2, sett i prosent

Til denne teksten har informantene, sett i to grupper, gjort flere inferenser sammenlagt enn hva de gjorde til tekst 1 (skiteksten). Dette gjelder både informantene med norsk som andrespråk og informantene med norsk som førstespråk. De minoritetsspråklige informantene har svart mest adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde brobyggende inferenser under lesing av denne teksten, mens de majoritetsspråklige informantene har svart mest adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferenser. Selv om de minoritetsspråklige informantene har gjort betydelig flere utfyllende inferenser til denne teksten enn til tekst 1, har de fortsatt svart adekvat på under halvparten av inferensspørsmålene som krevde gjøring av utfyllende inferens. Forskjellen mellom de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige er stor når det gjelder gjøring av inferens, også til denne teksten.

4.7.3 Tekst 3: Oljeteksten

Tekst 3 var den første sakprosateteksten i undersøkelsen. Til denne teksten fikk informantene syv spørsmål. Høyeste mulig poengskår er derfor 7 poeng. Oljeteksten var, som sagt (jf. 4.2.2.3), teksten jeg på forhånd tenkte ville være den mest krevende for informantene, men resultatene viser at jeg tok feil i min antagelse.

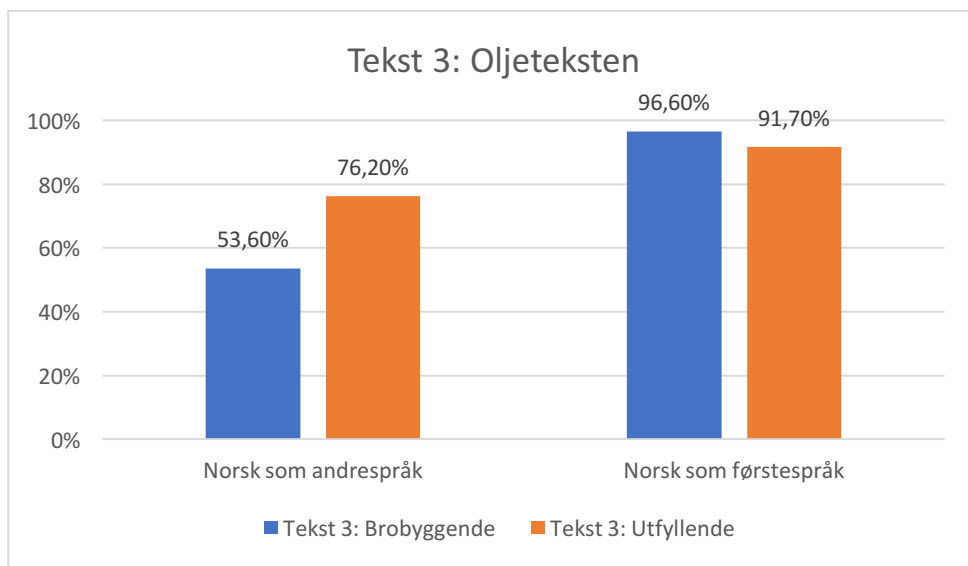
Figur 16: Informantenes poeng til tekst 3

Ut ifra figur 16 kan vi se at informantene jevnt over skåret bra på denne teksten. Særlig interessant synes jeg det er å se på Yemane (I-6) og Sakrina (I-7) sin poengsum her. Yemane svarte kun adekvat på ett spørsmål til hver av de to foregående tekstene. Sakrina skåret betydelig svakere til denne teksten enn til tekst 1 og tekst 2. Det kan være at Yemane hadde mer bakgrunnskunnskaper om oljetemaet enn hva han hadde om temaene i de to andre tekstene. For Sakrina sin del kan det være motsatt, at hun ikke hadde så mye bakgrunnskunnskaper om olje. Yemane synes denne teksten var den enkleste av de tre han rakk å lese. Han sa han hadde lært litt om olje tidligere, i tillegg synes han det var et spennende tema.

Yemane var ikke alene om å syntes tekst 3 var den enkleste å lese. Både Mehran (I-1), Bishar (I-2), Antanas (I-3) og Sanaa (I-4) syntes også de forstod denne teksten best. Bishar fortalte at han hadde lært om olje på skolen i Syria. Han hadde derfor noe bakgrunnskunnskap om temaet, i likhet med hva Yemane hadde. Det kan være dette også er tilfellet for Mehran, Antanas og Sanaa.

Fem av informantene med norsk som andrespråk, synes tekst 3 var den enkleste. Av informantene med norsk som morsmål syntes ingen at denne teksten var lettest å lese. Tvert imot synes både Mari (I-8) og Synne (I-11) at tekst 3 var den vanskeligste teksten, selv om begge svarte adekvat på alle spørsmålene. Ingen av dem kunne peke på hvorfor de mente denne teksten var vanskeligst, men det kan være av de samme årsakene som gjorde at min veileder og jeg vurderte teksten for å være vanskelig (jf. 4.2.2.3).

Det var ett inferensspørsmål som var språklig markert i tekst 2. Det var spørsmålet om hvorfor Norge er bedre skjermet enn de fleste andre land mot svingninger i den internasjonale økonomien. Dette spørsmålet svarte samtlige av informantene, med unntak av Yemane, adekvat på.

Figur 17: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 2, sett i prosent

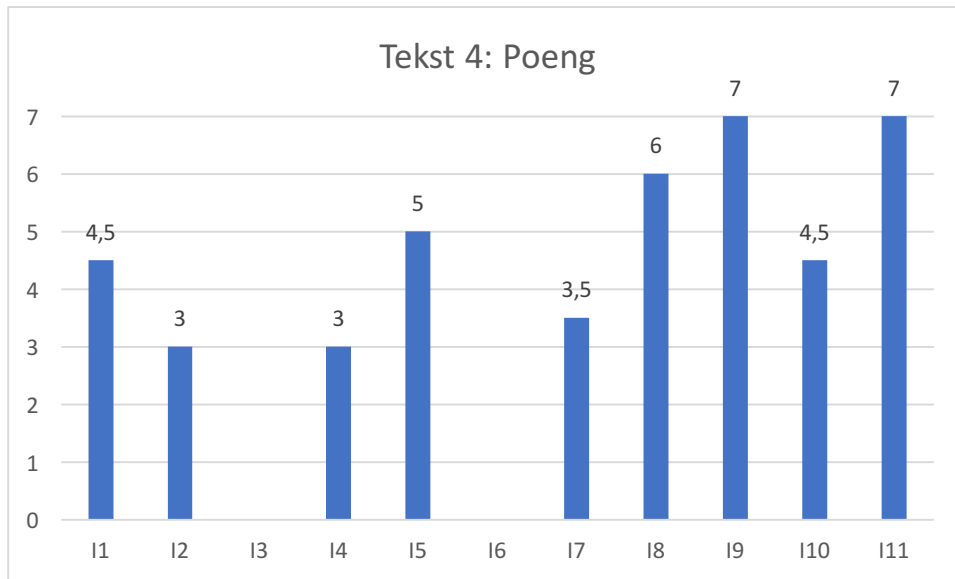
Til denne teksten har informantene med norsk som andrespråk, som vi ser ut av figur 17, svart mer adekvat på spørsmålene som krevde utfyllende inferens, enn brobyggende inferens. Dette er den eneste teksten informantene leste, hvor de minoritetsspråklige informantene, sett i gruppe, gjorde flere utfyllende inferenser, enn brobyggende inferenser.

For informantene med norsk som førstespråk, har de gjort flere brobyggende inferenser, enn utfyllende inferenser. Til denne teksten er ikke forskjellen mellom de minoritetsspråklige

informantene og de majoritetsspråklige informantenes gjøring av inferens like stor som til de andre tekstene.

7.4.4 Tekst 4: Jernbaneteksten

Tekst 4 var den andre sakprosa teksten i undersøkelsen. Informantene fikk syv inferensspørsmål til denne teksten og høyeste mulig poengsum er derfor 7 poeng.

Figur 18: Informantenes poeng til tekst 4.⁷

Ut ifra figur 18 kan vi se at informantene i ulik grad har svart adekvat på spørsmålene til denne teksten. Antanas (I-3) og Yemane (I-6) rakk ikke lese denne teksten. Antanas påpekte selv i intervjuet at han leste langsomt for å få med seg alt i tekstene. Ifølge Kulbrandstad (2018:291), er et vanlig funn i forskning av minoritetsspråklige og lesing, at de leser noe mer langsomt enn majoritetsspråklige elever på samme alder (jf. 2.4.1). På en annen side kan det være en lesestrategi Antanas bruker for å bedre leseforståelsen (jf. 2.5.1).

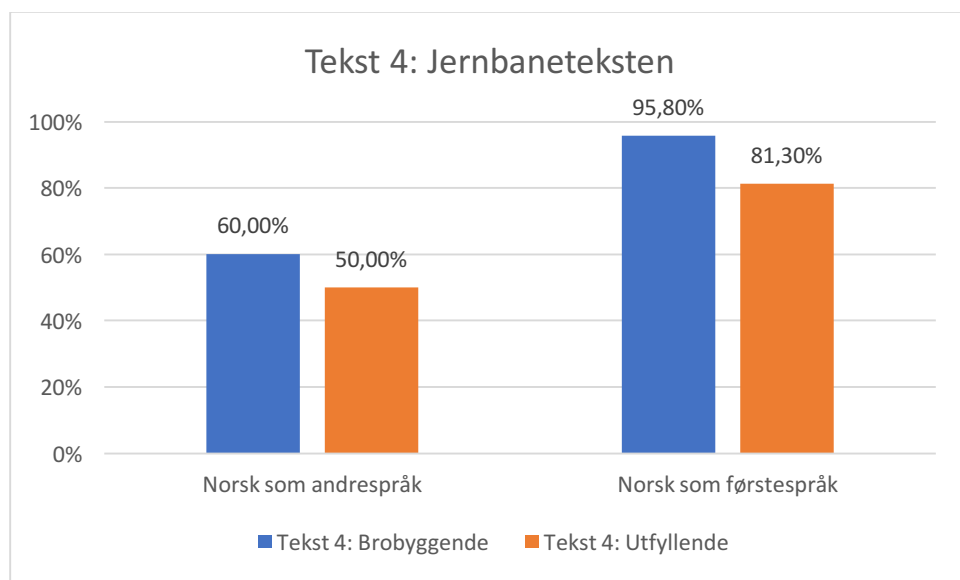
Jeg synes det er særlig interessant å se på poengsummen til Mehran (I-1), som har norsk som andrespråk, og Julie (I-10), som har norsk som morsmål, til denne teksten, fordi de har fått like mange poeng. Til de andre tekstene har Julie svart adekvat på flere spørsmål enn Mehran. Julie virket stresset mot slutten av intervjuet (jf. 4.5.3), noe jeg tror kan ha vært en årsak til at hun skåret litt svakere til denne teksten, enn hva hun gjorde til de tre andre. For Mehran sin

⁷ Antanas (I3) og Yemane (I6) rakk ikke lese denne teksten.

del, fikk han samme poengsum til alle tekstene. Begge informantene synes tekst 4 var den vanskeligste.

Til tekst 4 (jernbaneteksten) var det ett inferensspørsmål som var språklig markert. Det var spørsmålet om hvorfor trafikkeierne hadde etterlyst bedre transporttilgang. Til dette spørsmålet svarte samtlige av informantene adekvat, med unntak av Paul (I5), som svarte delvis adekvat.

To av inferensspørsmålene til tekst 4 inneholdt en metafor. Det ene spørsmålet var «hva menes med at dampteknologien var motoren i den industrielle revolusjon?», det andre var «hva menes med flaskehalsene i industriproduksjonen?». På spørsmålet om *motoren* svarte flere av informantene adekvat eller delvis adekvat. Det var kun Sanna (I-4) og Julie (I-10) som svarte ikke-adekvat. Hva som mentes med flaskehalsene, syntes mer utfordrende for flere av informantene. Det var kun Paul (I-5), Jørgen (I-9) og Synne (I-11) som svarte adekvat på dette spørsmålet. Synne klarte til å begynne med ikke å svare, men hun greide å resonnerer seg frem til svaret etter hvert. Både hun og Mari (I-8) sa de leste passasjen hvor det stod om «flaskehalsene» to ganger. Dette kan sies å være en lesestrategi, som er en faktor som kan bedre leseforståelsen (jf. 2.5.1).

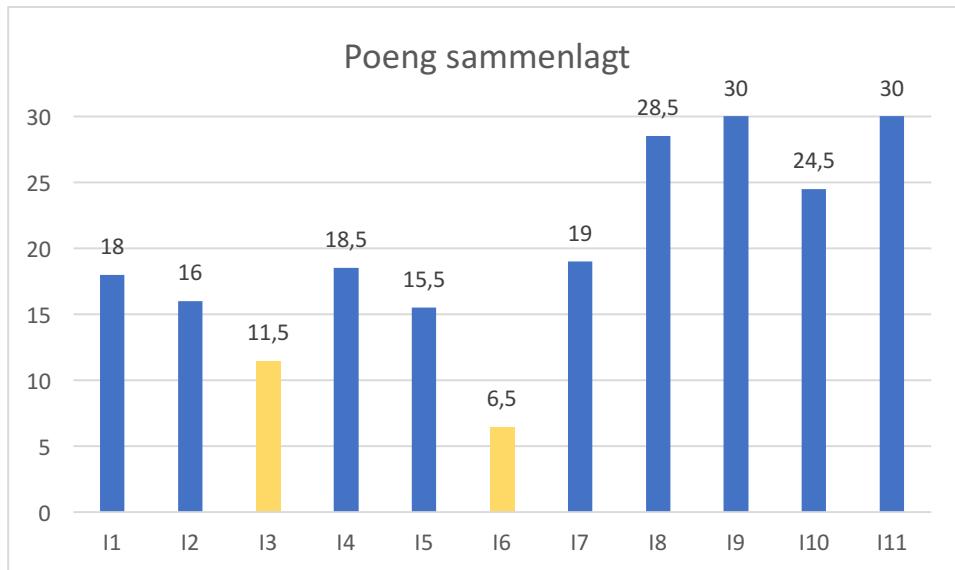

Figur 19: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til tekst 4, sett i prosent

Som vi kan lese av figur 19, har de minoritetsspråklige informantene svart adekvat på flere inferensspørsmål som krevde brobyggende inferens, enn utfyllende inferens, men forskjellen

mellom de to inferenstypene er mindre til denne teksten enn til de foregående. For informantene med norsk som førstespråk er forskjellen mellom gjøringen av brobyggende og utfyllendeinferens større til lesingen av denne teksten, enn til de andre tre tekstene. Dette var for dem, sett som en gruppe, teksten de gjorde færrest inferenser til.

7.4.5 Alle tekstene

Figur 20: Poeng sammenlagt. Antanas (I3) og Yemane (I6) rakk ikke lese tekst 4 (jernbaneteksten), derfor er deres poengsum misvisende sammenlignet med de andre.

Alle tekstene sett under ett, kan vi se at informantene med norsk som førstespråk har gjort flest inferenser. Aller flest har Jørgen (I9) og Synne (I11) gjort, som svarte adekvat på alle inferensspørsmålene. Informantene som svarte mest adekvat sammenlagt av informantene med norsk som andrespråk er Mehran (I1), Sanaa (I4) og Sakrina (I7). De er informantene med lengst botid i Norge av informantene med norsk som andrespråk. Mehran har bodd her i 9 år, mens både Sanaa og Sakrina har bodd her i 12 år. Forskjellene blant informantene med norsk som andrespråk er ikke så store. Antanas (I3) og Yemane (I6) skiller seg litt ut, men de rakk kun å lese tre av tekstene.

Sammenlagt fikk informantene med norsk som andrespråk 196 inferensspørsmål. De kunne derfor sammenlagt få 196 poeng. Informantene med norsk som morsmål fikk 120 spørsmål, deres høyeste poengsum kunne blitt 120 poeng. Tabell 11 viser en oversikt over antall

spørsmål gruppene fikk, hvor mange spørsmål de svarte adekvat på og gruppenes adekvate svar i prosent:

	Norsk som andrespråk	Norsk som førstespråk
Antall inferenskrevede spørsmål	196	120
Antall adekvate svar	105	113
Adekvate svar i prosent	54,12%	94,16%

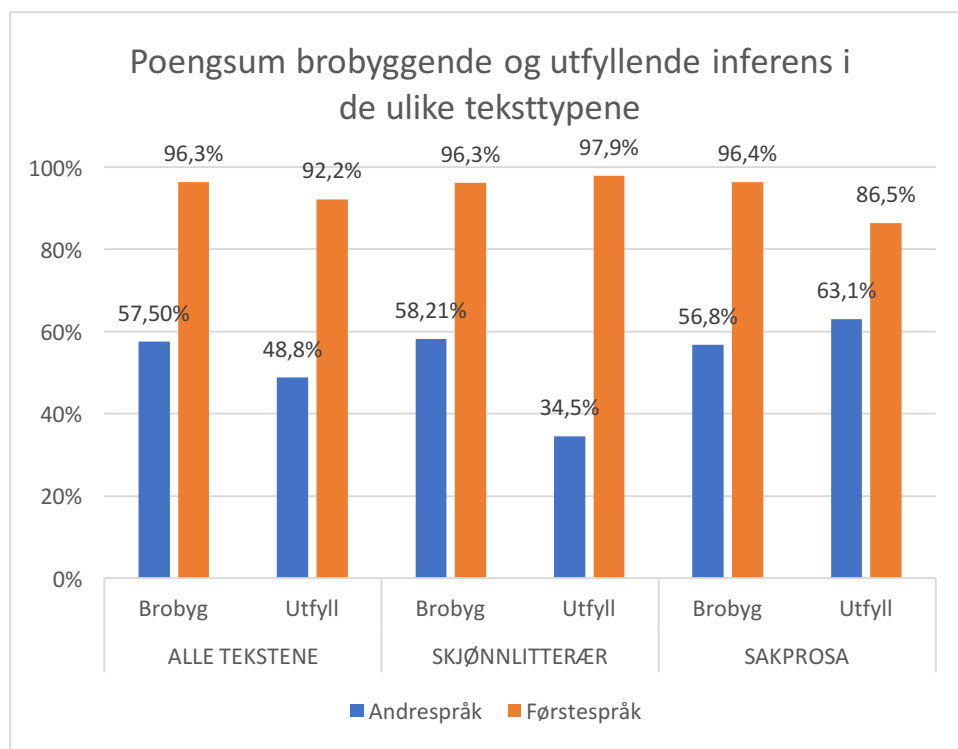
Tabell 11: Oversikt over antall inferenskrevede spørsmål og adekvate svar.

Ut ifra tabell 11 ser vi at informantene med norsk som førstespråk har svart betydelig mer adekvat på inferensspørsmålene enn informantene med norsk som andrespråk.

4.8 Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens

I denne undersøkelsen er det individuelle forskjeller i hvilken inferenstype informantene gjorde flest av. Informantene fikk 16 spørsmål som krevde at de gjorde brobyggende inferens og 14 spørsmål som krevde at de gjorde utfyllende inferens. Mehran (I-1), Sanaa (I-4), Paul (I-5), Sakrina (I-7), Mari (I-8) og Julie (I-10) svarte mest adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde brobyggende inferens, mens Antanas (I-3) og Yemane (I-6) svarte mest adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferens. Bishar (I-2), Jørgen (I-9) og Synne (I-11) gjorde like mange inferenser til begge inferenstypene.

Som sagt, er ikke hensikten med denne oppgaven å plassere informantene i grupper og generalisere. Likevel finner jeg noen forskjeller mellom de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige informantene jeg ønsker å rette fokus mot.

Figur 21: Informantenes gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til de ulike teksttypene.

Ut ifra figur 21 kan vi se at informantene, samlet sett, har svart mest adekvat på spørsmålene som krever at de gjorde brobyggende inferenser. For elevene med norsk som andrespråk gjelder dette også under lesing av de skjønnlitterære tekstene. Til sakprosa tekstene svarte derimot informantene med norsk som andrespråk mer adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferenser. Informantene med norsk som morsmål svarte motsatt, de svarte mest adekvat på inferensspørsmålene som krevde at de gjorde brobyggende inferenser til sakprosa tekstene, mens de gjorde flest utfyllende inferenser til de skjønnlitterære tekstene. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.3.

Selv om det er store individuelle forskjeller, er det et tydelig skille mellom de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige informantene når det gjelder gjøring av utfyllende inferenser i de skjønnlitterære tekstene. Det kan se ut til at det har vært noe i disse tekstene som har vært utfordrende for informantene med norsk som andrespråk. Ut fra figur 12, ser vi at flere av de minoritetsspråklige informantene skåret lavt på tekst 1 (skiteksten). Det er denne teksten som er utslagsgivende på den lave skåren til de minoritetsspråklige informantene når det gjelder gjøring av utfyllende inferens. Jeg vil igjen understreke, at det er store individuelle forskjeller, for eksempel svarte Sakrina (I-7) adekvat på nesten alle

spørsmålene til tekst 1 (skiteksten), mens Yemane (I-6) svarte kun adekvat på ett spørsmål til samme tekst.

4.9 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet har jeg presentert informantene og funnene som har kommet frem av intervjuene med dem. Det er individuelle forskjeller blant informantene når det gjelder leseforståelse og gjøring av inferenser til de ulike tekstene, men hver enkelt informant har også ulik forståelse til de forskjellige tekstene. Analysedelen indikerer at det er forskjeller mellom gruppenes leseforståelse og gjøring av inferens. De majoritetsspråklige informantene har gjort flere inferenser enn de minoritetsspråklige informantene, men, som sagt, er det individuelle forskjeller.

5.0 Drøfting

5.1. Innledning

Formålet med oppgaven er å sammenligne minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever på videregående trinn sin leseforståelse av skjønnlitterære og sakprosaetekster, med fokus på gjøring av inferenser. I kapittel 1.2 presenterte jeg oppgavens overordnede problemstilling, som er:

Hvordan er leseforståelsen og inferensferdighetene til elever med norsk som andrespråk i videregående skole sammenlignet med jevnaldrende elever med norsk som morsmål?

Jeg vil i dette kapittelet besvare dette spørsmålet ved å drøfte funnene som er kommet frem i kapittel 4 utfra teorien som er presentert i kapittel 2. Til å begynne med vil jeg diskutere hvert av forskningsspørsmålene som ble presentert i kapittel 1.2 i lys av funnene, deretter vil jeg diskutere andre funn som bidrar til å kaste lys over problemstillingen.

5.2 Forskningsspørsmålene

5.2.1 Forskningsspørsmål 1

Er det sammenheng mellom elevenes gjøring av inferens og deres leseforståelse av tekstene?

Som kom frem av kapittel 2, har ulike undersøkelser vist at inferensferdigheter er en viktig komponent for leseforståelse (f.eks: McKoon og Radcliff, 1992; Oakhill et al. 2015; Daugaard, 2015; Kintch og Rawson, 2005). I denne studien har jeg basert meg på informantenes gjenfortellinger for å få innsikt i deres leseforståelse av tekstene (jf. 3.5). Når informantene var selvsikre og hadde presise gjenfortellinger, svarte de også gjerne adekvat på de fleste inferenskrevende spørsmålene. For eksempel hadde Jørgen (I-9) og Synne (I-11) presise gjenfortellinger, og de svarte adekvat på alle inferensspørsmålene. Når informantene derimot var nølende og gjenfortellingen var preget av det som stod ordrett i tekstene, gjorde de gjerne færre inferenser. Eksempler på dette er Sakrinas (I-7) gjenfortelling av tekst 3 (oljeteksten) og Yemanes (I-6) gjenfortelling av tekst 1 (skiteksten). Dette tyder på at det er sammenheng mellom gjøring av inferens og god leseforståelse av både skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster.

I denne undersøkelsen ser det ut til at gjøring av inferens korrelerer godt med leseforståelse. Leseforståelsen til informantene er, som sagt, vurdert ut fra gjenfortellingene deres, og når jeg knytter gjøring av inferens opp mot leseforståelsen, er det inferensspørsmålene jeg har formulert som ligger til grunn. I denne studien er det tre tilfeller hvor gjøringen av inferens og gjenfortellingen ikke samsvarer. De to første tilfellene er i tekst 1 (skiteksten) hvor Mehran (I-1) gjorde flere inferenser enn hva Bishar (I-2) gjorde. Likevel virket det som Bishar hadde bedre leseforståelse, da han forstod at teksten handlet om en skitur, mens Mehran ikke forstod at det var en skitur som ble skildret. I disse to tilfellene ser det derfor ikke ut til at informantenes inferensgjøring, sett ut fra mine inferensspørsmål, er årsaken til god leseforståelse. Det tredje tilfellet er Antanas gjenfortelling og gjøring av inferens i tekst 2 (afghanistateksten). Han virket nølende og var lite presis i sin gjenfortelling, noe som ga meg inntrykk av at han hadde svak forståelse av teksten. Likevel svarte han adekvat på flere inferenskrevenne spørsmål. Ut ifra disse tre tilfellene kan det se ut til at mine inferenskrevenne spørsmål kanskje ikke var dekkende for alle nødvendige inferenser i teksten. Men det kan også være andre faktorer som har influert på leseforståelsen (jf. 5.2.2).

5.2.2 Forskningsspørsmål 2

Hvilken rolle synes bakgrunnskunnskap å ha for informantenes inferensgjøring?

Ut ifra funnene i denne studien er det mye som tyder på at bakgrunnskunnskap står sentralt når informantene gjør inferenser. Det kan se ut til at de to ulike teksttypene gjør krav på ulike typer bakgrunnskunnskaper; til de skjønnlitterære tekstene synes kulturell bakgrunnskunnskap å påvirke informantenes gjøring av inferens, mens til sakprosaetekstene synes informantenes gjøring av inferens å henge tett sammen med deres emnespesifikke kunnskaper.

I min studie synes kulturell bakgrunnskunnskap å stå sentralt under gjøringen av inferens under lesing av de skjønnlitterære tekstene, særlig tekst 1 (skiteksten). Flere av informantene med norsk som andrespråk forstod ikke at teksten skildret en skitur, mens to av informantene med norsk som førstespråk fant denne teksten så lett at de lo litt da de fikk spørsmål om hva teksten handlet om. Årsaken til denne forskjellen kan være at de minoritetsspråklige informantene ikke har de kulturelle bakgrunnskunnskapene som er nødvendig for leseforståelsen av teksten. Dette er i tråd med hva Lie et al. (2001) påpeker, nemlig at

personer med en annen kulturell bakgrunn kan få en mangelfull forståelse av tekster de leser, da de ikke har skjemaene som kreves for å forstå en tekst (jf. 2.5.2).

Sakrina (I-7) er den eneste av informantene med norsk som andrespråk, som svarte adekvat på over halvparten av inferensspørsmålene til tekst 1, og som samtidig forstod at teksten skildret en skitur. Hun har bodd i Norge i 12 år, og det kan tenkes at botid spiller en rolle for gjøring av inferens til denne teksten, da kulturelle skjemaer synes å være sentralt for forståelsen. På en annen side skåret Sanaa (I-4), som også har bodd i Norge i 12 år, svakt til denne teksten (jf. 4.4.4). Det virket heller ikke som hun forstod at teksten handlet om en skitur. Derfor kan ikke botid alene være avgjørende for det kulturelle skjemaet som var nødvendig for god leseforståelse av denne teksten. Det kan være at Sakrina rett og slett har mer erfaring med skiturer enn hva Sanaa har. Det kan i så tilfellet være årsaken til at også Bishar (I-2), som har bodd i Norge i 3 år, forstod at teksten handlet om en skitur, enda han ikke gjorde mange inferenser under lesing av teksten.

Til den andre skjønnlitterære teksten, tekst 2 (afghanistateksten), var ikke skillet mellom de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige informantenes forståelse like stor, som til tekst 1. Men sett i lys av Roe (2014), som fremhever at det er større muligheter for individuelle tolkninger under lesing av skjønnlitterære tekster, er det interessant at Sakrina (I-7) hadde en litt annen tolkning av teksten enn de andre informantene. Hun mente at teksten utspilte seg i Afghanistan – altså at teksten skildret en gutt som bodde i et land med krig. Jeg kan ikke med sikkerhet si at dette er ikke-adekvat svar, men alle de andre informantene forstod teksten slik at Bjørn var kommet tilbake fra Afghanistan. Dette funnet er i tråd med hva som kom frem av kapittel 2.5.2, nemlig at leserens sosiale og kulturelle bakgrunn preger tolkningen av tekstens innhold. Skal vi følge Aambø (1998:23) (jf. 2.7), så vil derfor den siste tolkningen være mer adekvat, da en større gruppe forstod teksten noenlunde likt.

Når det gjelder sakprosaetekstene syntes det i denne undersøkelsen at gjøringen av inferens er preget av informantenes emnespesifikke kunnskaper. Ifølge Kulbrandstad (1998) kan det for minoritetsspråklige elever være vanskelig å lese læreboktekster på norsk, da de aktuelle bakgrunnskunnskapene som kreves for å forstå en tekst kan mangle (jf. 2.5.2). Dette stemmer ikke overens med funnene i min studie. Flere av informantene med et annet morsmål enn norsk svarte adekvat på flere inferensspørsmål til tekst 3 (oljeteksten), og syntes å ha god leseforståelse av teksten. Noen fortalte at de hadde lært om olje tidligere og at de ikke syntes

denne teksten var særlig vanskelig. Det samme gjelder tekst 4 (jernbaneteksten), hvor Paul (I-5) hadde en mer presis gjenfortelling enn til de andre tekstene, og han svarte adekvat på mange inferensspørsmål. Han fortalte at han kunne litt om den industrielle revolusjon fra før. Ifølge Rydland (2009) har forskning på leseforståelse ofte brukt tester som er designet for å eliminere effekten av temakunnskaper. Derfor er det få studier som belyser hvilken rolle elevenes bakgrunnskunnskaper om et tema spiller inn på selve leseforståelsen (jf. 2.5.2). Jeg mener min undersøkelse har noe å bidra med i denne sammenheng, da to av tekstene som er brukt tydelig syntes å gjøre krav på emnespesifikk bakgrunnskunnskap.

I denne undersøkelsen synes bakgrunnskunnskap å spille en sentral rolle for informantenes gjøring av inferens. Særlig synes kulturell bakgrunnskunnskap sentralt for forståelsen av skjønnlitterære tekster og emnespesifikk kunnskap sentralt for forståelsen av sakprosaetekster. Dette samsvarer både med Daugaards (2015) funn, som viste at emnespesifikk kunnskap er mer viktig for leseforståelsen av fagtekster, enn skjønnlitterære tekster, og hva Roe (2014) hevder, nemlig at tolkning av skjønnlitterære tekster gjerne er preget av den kulturelle bakgrunnen leseren har.

5.2.3 Forskningsspørsmål 3

Er det forskjell i hvilken inferenstype elevene gjør under lesing av skjønnlitterære og sakprosaetekster? Og hva sier dette om leseforståelsen?

I denne undersøkelsen er det individuell variasjon blant informantene når det gjelder hvilke inferenser de har gjort flest av til de ulike teksttypene. Av informantene med norsk som andrespråk har samtlige, med unntak av Bishar (I-2), svart mest adekvat på inferensspørsmålene som krevde at de gjorde brobyggende inferenser til de skjønnlitterære tekstene. Bishar har gjort like mange utfyllende inferenser som brobyggende inferenser. Av informantene med norsk som førstespråk ser bildet annerledes ut; alle fire informantene har svart adekvat på de aller fleste inferensspørsmålene til de skjønnlitterære tekstene (jf. figur 12 og figur 13). Det er derfor ikke store forskjellen mellom hvilken inferenstype de majoritetsspråklige informantene svarte mest adekvat på.

Når det gjelder sakprosaetekstene ser resultatet litt annerledes ut. Hvilken inferenstype informantene gjorde flest av, varierer i mye større grad enn hva de gjorde til de skjønnlitterære tekstene. Fire av informantene svarte mest adekvat på spørsmålene som

krevde at de gjorde brobyggende inferens, fire av informantene svarte mest adekvat på spørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferens, mens tre av informantene svarte adekvat på like mange spørsmål. Det synes derfor ikke å være noe mønster i hvilken inferenstype informantene gjorde til de ulike teksttypene.

Ser vi på informantene med norsk som andrespråk som en gruppe, svarte de mest adekvat på de brobyggende spørsmålene til de skjønnlitterære tekstene, og mest adekvat på spørsmålene som krevde utfyllende inferens til sakprosa tekstene. Informantene med norsk som morsmål svarte motsatt. De svarte mest adekvat på inferensspørsmålene som krevde at de gjorde utfyllende inferens til de skjønnlitterære tekstene og mest adekvat på spørsmålene som krevde brobyggende inferens til sakprosa tekstene. Men forskjellen på gjøring av brobyggende og utfyllende inferens til de skjønnlitterære tekstene var for de majoritetsspråklige informantene minimale (jf. figur 21).

Sett på tekstene hver for seg, er det interessant å se at informantene med norsk som andrespråk gjorde flere utfyllende inferenser enn brobyggende inferenser til tekst 3 (oljeteksten). Til de tre andre tekstene svarte de mer adekvat på inferensspørsmålene som krevde at de gjorde brobyggende inferens. Det som videre syntes interessant er at flere av de minoritetsspråklige informantene syntes tekst 3 (oljeteksten) var den enkleste å lese og den teksten de følte de fikk mest ut av. Denne teksten hadde jeg på forhånd vurdert til å være den vanskeligste teksten å forstå (jf. 4.2.2.3). Som kom frem av kapittel 5.2.2, er antageligvis de emnespesifikke bakgrunnskunnskapene til informantene årsaken til deres forståelse av denne teksten. Ingen av informantene med norsk som morsmål fant tekst 3 enklest å lese. De synes derimot at tekst 1 (skiteksten), som flere av informantene med norsk som andrespråk hadde svak leseforståelse av, var den enkleste. Til den teksten svarte informantene med norsk som førstespråk mer adekvat på spørsmålene som krevde utfyllende inferens. Da tekstene informantene gjorde flest utfyllende inferenser til synes å være tekstene informantene fant enklest, kan det tyde på at de utfyllende inferensene skaper en dypere forståelse av teksten (jf. 2.6).

I tekst 3 (oljeteksten) og tekst 4 (jernbaneteksten) var det to brobyggende inferenser informantene kunne gjøre som var språklig markert (jf. 4.2.2.3 og 4.2.2.4). Ut i fra funnene, synes disse inferenskrevede spørsmålene for de aller fleste informantene enkle å gjøre. Det var kun Yemane (I-6) som ikke svarte adekvat på spørsmålet fra tekst 3 og Paul (I-5) som

svarte delvis adekvat på spørsmålet fra tekst 4. De andre informantene svarte adekvat på begge inferensspørsmålene som var språklig markert. Det er ingen andre spørsmål i undersøkelsen som så mange av informantene, både de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige, har svart adekvat på, derfor kan det tenkes at inferenser som er språklig markert i teksten er enklere å gjøre for informantene, enn inferenser som ikke er språklig markert.

I denne studien var det ingen nevneverdig forskjell i hvilke inferenstyper informantene gjorde under lesingen av de to teksttypene. Men tekstene de gjorde flest utfyllende inferenser til, så ut til å være tekstene de forstod best. Dette er i grunnen ikke så overraskende, da de utfyllende inferensene blir gjort når leseren kobler bakgrunnskunnskap til teksten (jf. 2.6 og 5.2.2).

5.2.4 Forskningsspørsmål 4

Hvordan skiller de minoritetsspråklige og de majoritetsspråklige informantene seg på gjøring av inferens?

De majoritetsspråklige informantene gjorde flere inferenser enn de minoritetsspråklige informantene. Dette gjelder til alle tekstene. Sammenlagt har de majoritetsspråklige informantene svart adekvat på 94,16% av inferensspørsmålene, mens de minoritetsspråklige har svart adekvat på 54,12% (jf. tabell 22). Disse tallene viser at det er betydelig forskjell mellom gruppene. Men som analysen indikerer, er det individuelle forskjeller (jf. 4.7 og figur 20), så noen av de minoritetsspråklige har skåret bedre enn prosenten viser, og det er også noen informanter som har skåret enda svakere.

Samtlige av de majoritetsspråklige informantene har gjort flere inferenser enn informantene med norsk som andrespråk. Det er vanskelig å si hvorfor det er slik, men en mulig teori, særlig når det gjelder de skjønnlitterære tekstene, er at tekstene og inferensspørsmålene krever en bestemt kulturell bakgrunnskunnskap (jf. 5.2.2). Den største forskjellen mellom gruppene er gjøring av utfyllende inferens til skiteksten, hvor de minoritetsspråklige informantene svarte adekvat på 26,20% av inferensspørsmålene, mens de majoritetsspråklige svarte adekvat på 95,80% (jf. figur 13). Dette var teksten som tydeligst krevde et kulturelt skjema for forståelse og kan derfor være årsaken til den store forskjellen mellom informantgruppene.

To av informantene i denne undersøkelsen, Sanaa (I-4) og Sakrina (I-7), har oppgitt at de har et annet morsmål enn norsk, enda begge har bodd i Norge i 12 år og gått på skole her like lenge som de majoritetsspråklige informantene. Sakrina oppga at hun leste best på arabisk (jf. 4.4.7), mens Sanaa oppga at hun leste best på norsk (jf. 4.4.4). Likevel har begge informantene skåret svakere enn majoritetslevnene (jf. figur 20). Sakrina svarte svakest på sakprosatextene, hvilket kan henge sammen med hennes emnespesifikke kunnskaper om olje og jernbane. Sanaa svarte svakest på tekst 1 (skiteksten) og tekst 4 (jernbaneteksten). Selv om begge har skåret svakere enn majoritetslevnene, har de én tekst hver som skiller seg ut. Sakrina gjorde mange inferenser og syntes å ha god leseforståelse av tekst 1 (skiteksten), mens Sanaa gjorde mange inferenser og synes å ha god leseforståelse av tekst 3 (oljeteksten). Til tekst 3 gjorde Sanaa flere inferenser enn Julie (I-10), som ellers gjorde flere inferenser enn Sanaa. Det kan være vanskelig å si hvorfor det er slik, men det kan tenkes at Sanaa har mer bakgrunnskunnskaper om olje, enn hva Julie har.

Et annet avvik fra hovedtendensen er Mehrans (I-1) og Julies (I-10) gjøring av inferens til tekst 4 (jernbaneteksten), hvor begge har gjort like mange inferenser. Begge informantene vurderte denne teksten som den vanskeligste av de fire testtekstene. Julie virket som sagt stresset mot slutten av intervjuet, noe som kan ha vært årsaken til at hun gjorde færre inferenser under lesing av tekst 4, enn til de andre tekstene (jf.4.5.3). Mehran har gjort like mange inferenser under lesing av alle tekstene, så denne teksten skiller seg ikke ut for han. Til de andre tekstene har Julie skåret bedre enn Mehran. Også Paul (I-5) gjorde flere inferenser enn Julie til denne teksten. Dette var teksten han syntes å ha best leseforståelse av og gjorde flest inferenser til. Han sa han kunne litt om den industrielle revolusjon fra før av, noe som kan være årsaken til at han hadde god leseforståelse av den teksten.

5.3 Videre drøfting

Jeg har nå gjort rede for og besvart de 4 forskningsspørsmålene som ble presentert innledningsvis i oppgaven. Videre er det noen funn jeg ønsker å kommentere, som synes interessante for oppgavens problemstilling.

5.3.1 Inferensspørsmålenes relevans for informantenes leseforståelse

Som nevnt ligger inferensspørsmålene jeg har formulert til grunn når jeg i denne oppgaven har undersøkt informantenes leseforståelse med fokus på inferens (jf. 4.2.2). Under arbeidet

med oppgaven har det gått opp for meg hvor sentrale inferensspørsmålene jeg stilte var for å få belyst hvilke inferenser som ligger til grunn for elevenes leseforståelse. Jeg vil påstå at noen inferenser syntes å være mer sentrale for informantenes leseforståelse av tekstene enn andre. Mehran (I-1) gjorde flere inferenser enn Bishar (I-2) til tekst 1 (skiteksten), likevel syntes Bishar å ha bedre leseforståelse av teksten. Antanas (I-3) gjorde mange inferenser under lesing av tekst 2 (afghanistanteksten), men syntes ut fra gjenfortellingen å ha svak leseforståelse. Det kan være at ikke alle de inferenskrevene spørsmålene har truffet hva som har vært avgjørende for leseforståelsen av de fire tekstene. Et eksempel på en inferens jeg mente informantene måtte gjøre var til tekst 2 (afghanistanteksten), hvor jeg spurte hvorfor Bjørn hadde tråkket ut av klærne sine i løpet av natten. Dette spørsmålet syntes ikke særlig viktig for leseforståelsen, og informantene som ikke har svart adekvat på dette synes å ha god leseforståelse av teksten.

En hyppig distinksjon av inferenstyper er mellom nødvendige inferenser og tilleggsinferenser (jf. 2.6). Både brobyggende og utfyllende inferens regnes som nødvendige inferenser. Det kan være at det er mulig å gjøre flere inferenser underveis som ikke synes å være like nødvendige for leseforståelsen, selv om de i utgangspunktet går under nødvendige inferenser. I min studie synes det i alle fall å være inferensspørsmål som har vært viktigere for leseforståelsen enn andre. Likevel mener jeg at de fleste inferensspørsmålene jeg har stilt er sentrale for å få belyst hvilke inferenser som ligger til grunn for elevenes leseforståelse. Dette vil jeg begrunne med at poengsummene på de inferenskrevene spørsmålene og inntrykket av gjenfortellingene syntes å korrelere godt.

Da jeg mener at ikke alle inferensspørsmålene syntes like viktige for leseforståelsen, fant jeg det også interessant å se på viktigheten av å gjøre brobyggende og utfyllende inferenser. For å kunne lese teksten med forståelse syntes gjøring av brobyggende inferenser mer grunnleggende enn utfyllende inferenser. Med det mener jeg at det ikke så ut til at informantene greide å skape sammenheng i teksten hvis de ikke gjorde de brobyggende inferensene. På en annen side virker det som informantene som gjorde flere utfyllende inferenser hadde en dypere forståelse av tekstene.

Som sagt, synes emnespesifikke bakgrunnskunnskaper å spille en sentral rolle i informantenes gjøring av inferens til sakprosa tekstene. Jeg vil ikke utelukke at informantene kanskje kunne ha svart på noen av inferensspørsmålene uten å ha lest teksten. For eksempel til tekst 3

(oljeteksten), er det mulig at noen av informantene kunne svart på hva som menes med oljealderen, eller hva funnet av olje har betydd for Norge, uten at de hadde trengt å lese teksten. Selv om jeg ikke er sikker på det, kan det ikke utelukkes, da flere av informantene hadde lært om olje tidligere.

5.3.2 Gjøring av inferens og ordforråd

Det er flere komponenter som virker inn på leseforståelse, som for eksempel ordforråd (jf. 2.5). I denne studien streket informantene under ord de ikke forstod underveis i lesingen. Hensikten med dette var å få en pekepinn om manglende ordforståelse var en avgjørende faktor for leseforståelse. Fra intervjuene fikk jeg vite at informantene ikke bestandig streket under ord de ikke forstod, som for eksempel Bishar som sa «Det er så mange ord jeg ikke forstår. Det blir litt vanskelig da» til tekst 1 (skiteksten), likevel hadde han kun streket under fire ord. Det kan også være at informantene forstod ord, men ikke i den sammenhengen de ble brukt i tekstene. Når et ord som synes sentralt for gjøring av inferens blir forstått feil vil det kunne oppstå følgefeil. Paul (I-5) streket for eksempel ikke under ordet *markere*, likevel forstod han ikke at å legge ned blomster og tenne lys på kirkegården var en måte å markere på. Det kan være han kjenner til ordet *markere*, men ikke i sammenhengen det er brukt i tekst 2 (afghanistanteksten). Disse funnene støtter oppunder hva Daugaard (2015) kom frem til i sin doktoravhandling, at det er sammenheng mellom ordforråd og inferensferdigheter, da semantiske relasjoner delvis utgjør grunnlaget for at en inferens kan bli gjort.

Da jeg ble oppmerksom på at informantene ikke bestandig streket under alle ordene de ikke forstod, fikk det meg til å tenke at det selvfølgelig også kan gjelde informantene med norsk som førstespråk. Det kan være informantene ikke streket under ord de ikke forstod, fordi de forstod sammenhengen i teksten likevel (jf. 2.5.3). Det kan tenkes at dette også er en svakhet i andre studier som har fokusert på ordforråd og leseforståelse.

5.3.3 Gjøring av inferens og metakognisjon

Informantene som virket tvilende i sin gjenfortelling av en tekst og når de besvarte inferensspørsmålene, syntes å ha svak leseforståelse av den aktuelle teksten. Som nevnt (jf. 2.5.1) viser forskning at svake lesere kan tro de har forstått en tekst, selv om de egentlig ikke har gjort det. I denne undersøkelsen har ingen av informantene lesevansker (jf. 3.3.2 og 3.3.3), men det kan hende at informantene som til stadighet var i tvil i gjenfortellingene og da

de svarte på inferensspørsmålene, kan ha vært svake lesere og at de ofte pleier å være tvilende når de svarer på spørsmål til en tekst. Ifølge Kulbrandstad (jf. 2.5.1) vil ikke en leser som ikke er klar over at han/hun ikke har forstått en tekst, prøve å gjøre noen grep for å bedre forståelsen. Jeg kan ikke utelukke at noen av informantene i utgangspunktet er svakere lesere enn de andre.

5.4 Oppsummering

Så, hvordan kan min studie bidra til å kaste lys over den overordnede problemstillingen; Hvordan er leseforståelsen og inferensferdighetene til elever med norsk som andrespråk i videregående skole sammenlignet med jevnaldrende elever med norsk som morsmål? Funnene viser at de minoritetsspråklige elevene hadde større utfordringer knyttet til gjøring av inferens enn de majoritetsspråklige elevene. Da gjøring av inferens også synes å korrelere godt med leseforståelse i denne studien, kan det se ut til at de majoritetsspråklige elevene, som gruppe, har hatt bedre leseforståelse av de fire tekstene enn hva informantene med norsk som andrespråk har hatt. To av informantene med norsk som andrespråk har gått på skole i Norge i 12 år, likevel viser poengsummene (jf. tabell 11) at også de gjorde færre inferenser enn de majoritetsspråklige informantene.

6.0 Avslutning

Formålet med denne studien har vært å sammenligne minoritetsspråklige- og majoritetsspråklige elever i videregående skole sin leseforståelse av skjønnlitterære og sakprosattekster, med fokus på inferens. Gjennom funnene som ble presentert i kapittel 4 vises det at det er individuelle variasjoner når det gjelder gjøring av inferens, men at samtlige av informantene med norsk som førstespråk svarte sammenlagt mer adekvat på inferensspørsmålene enn informantene med norsk som andrespråk.

Denne studien har sine styrker og svakheter. Styrken med studien er at jeg, gjennom intervjuene, har kommet tett på informantene og derfor hatt mulighet til å få innsikt i leseforståelsen deres. Videre mener jeg det er en styrke i at jeg har undersøkt både minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående skoles leseforståelse med fokus på inferens, fordi det ikke er blitt sammenlignet tidligere. Tidligere studier av leseforståelse og inferens har undersøkt yngre elever og ikke sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige. Videre kan informantutvalget i oppgaven sies å speile elever vi kan møte i klasserommet i dag, med ulike kulturelle og språklige bakgrunner. En svakhet ved studien er at begrensningene som settes av rammene til et masterprosjekt innebærer at jeg ikke har kunne gått så grundig metodisk i dybden på *hvorfor* de minoritetsspråklige gjorde færre inferenser enn de majoritetsspråklige informantene.

PISA-undersøkelser vise blant annet at minoritetsspråklige elever generelt skårer dårligere på leseprøver enn majoritetsspråklige elever (jf. 2.2). Ettersom de minoritetsspråklige elevene i denne undersøkelsen har ulik landbakgrunn og ulik botid i Norge, kan dette sies å representere et utvalg fra det heterogene klasserommet som finnes i skolen i dag og som har deltatt i PISA-undersøkelser. Jeg vil likevel understreke at utvalget ikke er stort nok til å kunne generalisere og trekke generelle slutninger ut fra denne oppgavens resultater. Oppgaven har en kvalitativ metodisk tilnærming og har derfor hatt fokus på å gjøre et dypdykk i elevenes leseforståelse med fokus på inferens. Oppgaven kan derfor være med på å belyse ulike informanter sin leseforståelse med fokus på inferens, og kan slik sett vise til hvordan elever med ulike språklige og kulturelle forutsetninger forstår tekster de møter i skolen.

Hvis jeg skulle utvidet dette prosjektet, ville jeg undersøkt flere informanter og brukt lengre tekster. Jeg ville prøvd å finne tydeligere svar på hvorfor de minoritetsspråklige elevene

svarte mindre adekvat enn de majoritetsspråklige elevene. I tillegg ville jeg vurdert informantenes svar sammen med andre, slik at det ikke er jeg alene som «avgjør» om informantene har svart adekvat eller ei. Jeg tenker at dette er noe som ville ha vært interessant å undersøke nærmere.

Arbeidet med denne studien har gjort at jeg er blitt mer bevisst på mange faktorer som kan påvirke leseforståelse. I utgangspunktet tenkte jeg at jeg ville bli bevisst på betydningen av gjøring av inferens, noe jeg også er blitt. Men i like stor grad er jeg blitt bevisst på betydningen av elevenes bakgrunnskunnskaper; både de kulturelle og emnespesifikke, og at de kan slå ulikt ut på lesing av skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster. Elevenes ulike språklige og kulturelle referanser er varierende og har innvirkning på leseforståelse. Dette vil jeg ta med meg som kommende lærer i et klasserom med elever som har ulike språklige og kulturelle bakgrunner.

Litteraturliste

- Alver, Vigdis (2003) *Å lese tekster på andrespråket*. Cappelen NOA-nett. Nettsted for lærere i norsk som andrespråk. Tilgjengelig fra:
<http://noa.cappelendam.no/c120884/artikkel/vis.html?tid=271486>
- Alver, Vigdis (2013) *Metodisk veiledning, lese- og skriveopplæring*. Oslo: Kompetanse Norge. Tilgjengelig fra:
<https://www.kompetansenorge.no/contentassets/abc176d39fef4bb7908b4e8dba18f63c/kap1 lese skriveopplaering.pdf>
- Alver, Vigdis og Selj, Elisabeth (2008) «Å lese fagtekster på andrespråket». I Selj, E. Og Ryen, E. (red.): *Med språklige minoriteter i klassen. Språklige og faglige utfordringer*. Cappelen Akademiske Forlag.
- Anderson, Richard C. Og Pearson P. David. (1984) «A schema-teoretic view of basic processes in reading comprehension». I Pearson P. David (Red.) *Handbook of reading Research*. S. 255-291 New York: Longman
- Austad, Ingvold, Engen, Liv, Høien, Torleiv og Skaathun Astrid (1993) *Lese- og skrivevansker i videregående skole*. Oslo: Cappelen Damm
- Bowyer-Crane, Claudine, og Snowling, Margaret J. (2005) «Assessing children's inference generation: What do tests of reading comprehension measure?» I *British Journal of Educational Psychology* 75. S. 189-201.
- Bråten, Ivar (2008) «Leseforståelse – komponenter, vansker og tiltak». I Bråten, Ivar. (red.): *Leseforståelse: lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Buch-Iversen, Ida (2010). «Betydningen av inferens for leseforståelse: effekter av inferenstrening». Doktoravhandling, Universitetet i Stavanger, Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning, det humanistiske fakultet.
- Cain, Kate & Oakhill, Jane .V. (1999) «Inference making ability and its relation to comprehension failure in young children». I *Reading and writing: An interdisciplinary journal*. No: 11 S. 489–503. Nederland: Kluwer Academic.
- Dahl, Berit Helene, Engelstad, Arne, Engelstad, Ingelin, Hellne-Halvorsen, Ellen Beate, Jemterud, Ivar, Torp, Arne, Zandjani Cathrine (2016) *Grip teksten. Norsk vg2. Studieforberevende utdanningsprogram*. Skien: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).

- Daugaard, Hanne, T (2015) «Hvordan henger det sammen? Om spesifikke vanskeligheter med sprogforståelse i læsing og inferensfærdigheders betydning for læseforståelse». Doktoravhandling, Københavns Universitet. Det humanistiske fakultet.
- Ellingsen, Elisabeth (2015) «"Alle spiller. Jeg tror det er derfor det heter Et dukkehjem." Om litterær fortolkning i en andrespråkskontekst». I *Nordand: Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 10, (1) S. 29–51.
- Erten, Ismail H. og Razi, Salim (2009) «The effects of cultural familiarity on reading comprehension». I *Reading in a foreign Language*. April 2009, Vol. 21, No.1. S. 60–77.
- Flatland, Helga (2016) «Det finnes ingen helhet». I Dahl, Berit H., Engelstad, Arne, Engelstad, Ingelin, Hellne-Halvorsen, Ellen B., Jemterud, Ivar, Torp, Arne, Zandjani, Cathrine. *Grip teksten. Norsk Vg2*. Skien: H. Aschehoug & Co
- Frønes, Tove S. (2016) «Resultater i lesing». I Kjærnsli, Marit og Jensen, Fredrik (red.) *Stø kurs. Norske elevers kompetanse i naturfag, matematikk og lesing i PISA 2015*. S. 136–173 Oslo: Universitetsforlaget.
- Golden, Anne (1998) *Ordforråd, ordbruk og ordlæring i et andrespråksperspektiv*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Golden, Anne (2005) «Å gripe poenget. Forståelse av metaforiske uttrykk fra lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritets elever i ungdomsskolen». Doktoravhandling. Universitetet i Oslo. Det humanistiske fakultet.
- Golden, Anne og Kulbrandstad, Lise I. (2007) «Teksten som utgangspunkt for arbeid med lesing og ordforråd. Andrespråksdidaktiske utfordringer i videregående opplæring». I *NOA norsk som andrespråk*. Årgang 23. 2/2007. S.33–66.
- Greasser, Arthur C., Singer, Murray og Trabasso, Tom (1994) «Constructing inference During Narrative text comprehension». I *Psychological Review*, Vol. 101 (3). S. 371–395
- Grue, Jan (20.02.2018) «Metafor». *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/metafor>
- Grønmo, Sigmund (2010) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Hansen, Ane B., Killerud, Inger H., Madsen, Per, A., Roaldset, Hege og Sæther Eivind (2014) *Perspektiver. Historie. Påbygg*. Gyldendal Undervisning.
- Hoel, Mira O. (2009) «Altså jeg klarer meg jo, da. Lesekompetanse i norsk(faget) blant elever fra språklige minoriteter på Vg1» (Masteroppgave). Universitetet i Oslo. Det utdanningsvitenskapelige fakultet.

- Hoover, Wesley A. Og Gough, Philip B. (1990) «The simple View of Reading». I *Reading and Writing*, Vol. 2, Issue 2. S. 127-160. Tilgjengelig fra: <https://link-springer-com.pva.uib.no/content/pdf/10.1007%2FBF00401799.pdf>
- Hvistendahl, Rita E (2000). «"Så langt 'vår' diktning tenner sinn i brann..." En studie av fire minoritetsspråklige elevers arbeid med norsk litteratur fra perioden 1860-1900». Avhandling for dr.art. graden. Universitetet i Oslo. Oslo: Universitetsforlaget
- Hvistendahl, Rita (2008) «Unge lesere fra språklige minoriteter». I Ivar Bråten (red.) *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Hvistendahl, Rita og Roe, Astrid (2010) «Språklige minoriteters presentasjoner i naturfag og lesing i PISA 2000 og 2006 – en nordisk sammenlikning». I *Nordand. Nordisk tidsskrift for andrespråksforskning* 5, (1). S. 69–89
- Høien, Torlev og Lundberg, Ingvar (2012) *Dysleksi. Fra teori til praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Johannessen, Asbjørn, Tuft, Per Arne og Christoffersen Line. (2010) *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*.
- Kintsch, Walter og Rawson, Katherine A. (2005) «Comprehension». I Snowling, Margareth J. & Humle, Charles (Red.), *The science of reading: A Handbook*. Malden: Blackwell Publishing.
- Kjærnsli, Marit og Jensen, Fredrik (2016) *Stø kurs. Norske elevers kompetanse i naturfag, matematikk og lesing i PISA 2015*. Universitetsforlaget
- Krumsvik, Rune Johan (2014) *Forskningsdesign og kvalitativ metode. Ei innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kulbrandstad, Lars Anders og Kulbrandstad, Lise I. (2008) «Norsk som andrespråk ut av rekka gikk – norsk opplæring for minoritetsspråklige elever ved et veiskille». I Carlsen, Cecilie, Moe, Eli, Andersen, Reidun O. og Tenfjord, Kari (Red.) *Banebryter og brobygger i andrsrpåksfeltet. En samling artikler i anledning Jon Erik Hagens 60-årsdag*. Oslo: Novus forlag.
- Kulbrandstad, Lise I. (1998) «Lesing på andrespråk. En studie av fire innvandrerungdommers lesing av læreboktekster på norsk». Avhandling for dr.art. graden. Universitetet i Oslo. Oslo: Universitetsforlaget
- Kulbrandstad, Lise I. (2003) *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget

- Kulbrandstad, Lise I. (2018) *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*. Bergen: Fagbokforlaget
- Kvale, Steinar, Brinkmann, Svend (2012) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Lee, Ho Chung (2014) «Inferencing Behaviour of ESL Readers». I *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*. Vol. 11, No. 1, S. 21– 37.
- Lervåg Arne og Melby-Lervåg Monica (2009) «Muntlig språk, ordavkodning og leseforståelse hos tospråklige: En sammenfatning av empiriske studier». I *Norsk pedagogisk tidsskrift* (4), Vol. 93. S. 264–279
- Lie, Svein, Kjærnsli, Marit, Roe, Astrid og Turmo, Are. (2001) *Godt rustet for framtida? Norske 15-åringers kompetanse i lesing og realfag i et internasjonalt perspektiv*. Oslo: Acta Didactica.
- McKoon, Gail og Ratcliff Roger (1992) «Inference during reading». I *Psychological Review* (3), Vol. 99. S. 440–466
- Monsen, Marte og Randen Gunhild T. (2017) *Andrespråksdidaktikk – en innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Moum, Tommy, Heum, Trond, Teige, Ola og Martinsen, Kåre, D. (2014): *Alle tiders historie: fra de eldste tider til våre dager. Vg3 - påbygging*. Cappelen Damm
- NESH (2016) Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Tilgjengelig fra:
https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf
- Oakhill, Jane, Cain, Kate og Elbro Carsten (2015) *Understanding and teaching reading comprehension: A handbook*. New York: Routledge
- OECD (2015) Draft reading literacy framework. Tilgjengelig fra:
<https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/Draft%20PISA%202015%20Reading%20Framework%20.pdf>
- Olvegård, Lotta (2014) «Herravälde. Är det bara killar eller? Andraspråksläsare möter lärbokstexter i historia för gymnasieskolan». (Doktoravhandling). Göteborgs universitet. Humanistiska fakulteten.

- Personopplysningsloven (2000) *Lov om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven) av 14. Juli 2000 nr. 31*. Tilgjengelig fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>
- Rambøll (2016). *Evaluering av særskilt språkopplæring og innføringstilbud* (Sluttrapport). Tilgjengelig fra: <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/evaluering-av-sarskilt-sprakopplaring-2016.pdf>
- Roe, Astrid (2014) *Lesedidaktikk. Etter den første leseopplæringen*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rydland, Veslemøy (2009) «Betydningen av demografiske faktorer, lesing på fritiden og temakunnskaper for 5. Klassingers forståelse av fagtekster i naturfag. En sammenligning av minoritets- og majoritetsspråklige elever». I *Norsk pedagogisk tidsskrift* 4, Vol. 93. S. 280–293
- Skarstein, Dag (2005) «Litteraturundervisning i det fleirkulturelle klasserommet – om litteratur som ein reiskap for å strukturere forståinga av liv og røyndom». I Aase, Laila og Nicolaysen B.K (Red.). *Kultur møte i tekstar: Litteraturredidaktiske perspektiv*. Oslo: Samlaget.
- Stalsberg, Tom (2012) *Født med ski på beina. En håndbok i kunsten å gå sakte på ski*. Oslo: Pantagruel forlag AS
- Steffensen, Margaret, Joag-Dev, Chitra og Anderson Richard C. (1979) «A cross-cultural perspective on reading comprehension». I *Reading Research Quarterly*. Vol. 15, No 1 S.10–29.
- Strømsø, Helge I. (2007) «Høytlesing, hurtiglesing og leseforståelse – en historie om lesing og forskning om leseforståelse». I Bråten, Ivar. (red.): *Leseforståelse: lesing i kunnskapssamfunnet – teori og praksis*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Aambø, Reidun (1998) «Litterær resepsjon. Noen premisser for å forstå en litterær tekst i en annen kultur». I Aambø, Reidun (Red.) *Litteraturmøte*. Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) og Cappelen Akademisk Forlag as.
- Aase, Marthe B. (2014) «Læreren og læreboken er de viktigste hjelpemidlene vi har. En undersøkelse av hvilke utfordringer det knytter seg til å undervise etter den samme læreboken i et klasserom med en heterogen gruppe elever». (Masteroppgave). Universitetet i Bergen. Det humanetiske fakultetet.

Vedlegg

Vedlegg 1: Tekst 1: Utdrag fra tekst av Tom Stalsberg

Vi går sakte. Sekken er pakket lett. Det snødde i natt. Løypene er godt preppet. Terrenget passe kupert. Vi går i kø. Gjør ingenting. Bak oss hører vi ei bikkje som bjeffer og en fyr som spør om isen er trygg. Foran oss går en familie på fem: han med pulk, hun bak en liten gutt uten staver. De to andre ungene suser av gårde.

Vedlegg 2: Tekst 2: Utdrag fra tekst av Helga Flatland

(Skrevet om til bokmål)

Vil du ikke markere på en eller annen måte, da, Bjørn? Spør mamma og lener seg mot dørkarmen på rommet mitt, som fremdeles står slik det stod da jeg reiste til Afghanistan for mange år siden nå.

Det er 14. Juni 2009 og to år siden Tarjei, Kristian og Trygve døde. Jeg hadde glempt at det var i dag, våknet av at sola stekte inn vinduet, tenkte for tusende gang at jeg måtte komme meg ut og bort, få fart på sakene og flytte for meg selv. Det er flaut å være 23 år og fremdeles bo hjemme hos mamma og pappa, men hver gang det har blitt noe ledig, har jeg funnet unnskyldninger for å slippe. Jeg vet ikke hva det er, hva det er som gjør at det hogger i magen av en slags frykt hver gang jeg tenker på det, på å skulle bo alene, være alene.

-Hvordan markere? Spør jeg, gjesper, ser på klokka at den er ti over elleve på formiddagen.

- Nei, jeg vet ikke jeg. Gå på kirkegården, legg ned en blomst, tenne et lys, kanskje, sier mamma og biter seg i leppa. Hun har aldri vært god på å markere noe som helst, vet liksom aldri hva som passer seg, men er alltid fryktelig opptatt av det, av å gjøre det alle andre gjør, alt som er riktig.

Jo da, vi kan godt det, sier jeg, men mest for hennes skyld. – men gidder du å ordne det, da... blomst og lys, mener jeg? Spør jeg.

- Ja, selvsagt, det kan jeg gjøre. Det står frokost til deg nede, sier hun og kommer helt inn i rommet, henter med seg klærne jeg tråkket ut av i natt, og som ligger i en haug på gulvet, smiler litt til meg og går ut igjen.

Jeg sukker, legger hendene foran øynene, presser til det prikker av lilla og gult i omrisset av mamma i dørkarmen, snur meg mot veggen, trekker dyna over hodet og prøver å mane frem søvnen igjen, tømme hodet for bilder og tanker, men Tarjei, Kristian og Trygve dukker opp i hver krok av hjernen, hver for seg og sammen, på vei til skolen, bakpå mopedene min, smugrøykende bak den store stenen, i trehytta til Trygve på stien opp mot skolen, og gå vekk, da, forsvinn, la meg få sove litt til, bare, la meg være i fred. Vær litt greie nå, vær så snille, vær litt kompiser. Tre mot en er feigt.

Vedlegg 3: Tekst 3: Inn i oljealderen

Starten på det norske oljeeventyret

Lille julaften 1969 fikk det norske folk en julegave som vil bli stående som en milepæl i landets historie. Det amerikanske oljeselskapet Phillips fant olje på letefeltet Ekofisk midt mellom Norge og Skottland i Nordsjøen. De færreste forstod hva dette funnet innebar på det tidspunktet. Raskt ble det gjort investeringer i kompetanse og utstyr slik at man kunne starte oljeutvinningen. Gjennom forhandlinger om grenselinjer på havbunnen sikret Norge seg store soner for virksomheten. Med havrettskonvensjonen kom Norge til å råde over havområder som er fire ganger så store som Fastlands-Norge.

Oljen ble raskt den viktigste sektoren i norsk økonomi. Gass-produksjon og gass-eksport startet for fullt i slutten av 1970-årene. I dag er Norge en av verdens største eksportører av olje og gass. Derfor er oljenæringen en viktig arbeidsplass.

Muligheter og utfordringer

Oljealderen har gjort Norge til et av verdens rikeste land. Rikdommen fra den ikke-fornybare naturressursen har blitt jevnt fordelt gjennom velferdsstaten. Dessuten har oljeinntektene blitt investert i Statens pensjonsfond. Hensikten er at oljepengene skal komme fellesskapet til gode i lang tid fremover. Norge har investert oljepenger over hele verden. Men vi kan ikke bruke ubegrenset med oljemidler. Det er stort sett politisk enighet om den såkalte handlingsregelen, som sterkt begrenser hvor mye av midlene som kan brukes i det norske statsbudsjettet. Like fullt har den norske staten, i motsetning til mange andre, tilgang på pengereserver. Dette gir økonomisk trygghet og forutsigbarhet. Vi er derfor bedre skjermet enn de fleste mot svingninger i den internasjonale økonomien.

Vedlegg 4: Tekst 4: Jernbanen

Dampsteknologien var bokstavelig motoren i den industrielle revolusjonen. Tidlig på 1800-tallet utviklet ingeniøren Georg Stephenson hjuldrevne dampmaskiner slik at de kunne gå på skinner. I 1825 skapte han sensasjonen med «The Rocket». Det var et lite lokomotiv som kom opp i en fart på rundt 45 km/t, som for vår standard er lav, men sensasjonelt høy for menneskene på den tiden. Året etter åpnet den første moderne jernbanestrekningen mellom Manchester og Liverpool.

Nytteverdien av jernbanen var soleklar fra første stund. En av flaskehalsene i industriproduksjonen var for liten og ustabil tilgang på råvarer, samtidig som det var komplisert å få de ferdige produktene ut til markedene. I mange år hadde fabrikkene derfor etterlyst bedre transporttilgang.

På forhånd var det få som hadde tenkt seg at togene skulle frakte mennesker. Da linjen mellom Liverpool og Manchester åpnet, fikk den likevel over 400 000 passasjerer allerede første året. Investorene forstod med en gang at det var et stort marked for jernbane mellom de store byene, og ikke bare mellom industriområder og havner.

Vedlegg 5: Transkripsjonsveiledning

Transkripsjonsveiledning for prosjektet «Leseforståelse og inferens. En sammenlikning av minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elever i videregående»

Transkripsjonen ble skrevet på bokmål, men følger informantenes setningsoppbygging. I de tilfellene informantene har svart på engelsk er det skrevet på engelsk.

Transkripsjonsforklaringer

Er det mer enn ett punktum, viser det at informanten har tatt en pause, for eksempel: «Det står at... at de skal gå...». Når informantene var nølende kommer det til uttrykk ved «Eh eller eh», ved to h-er nølte informantene lenge. Videre er spørrende intonasjon markert med «?». Ellers er ikke intonasjon markert. I tilfellene hvor informanten har avbrutt seg selv, er det markert med bindestrek. Når informanten har ledd står det (ler).

Forkortelser

Inferenstype: Inf.

Brobyggende inferens: bi

Utfyllende inferens: ui

*: språklig markert inferens

** : metafor

Vedlegg 6: Utdrag fra intervju med Mehran og poenggivning

Mehran (informant 1)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Det er vinter	1	
bi	Er det tungt å gå?	Det kan bli tungt etter hvert siden det er snø og de har på seg sekk. Men sekken er pakket lett, så..	0,5	
bi	Hvorfor går de sakte?	eh... Jeg tror fordi det er fordi det er noen foran dem da. Kanskje derfor de går sakte.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	Ehh.. kanskje i midten?	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	ehh... Litt usikker egentlig.	0	
ui	Skal de gå langt?	ehh, nei, jeg tror ikke det. Det står at de går sakte, og jeg tenker at hvis de skal gå en lang tur ville de ikke akkurat gått sakte.	0,5	Ikke helt i samsvar med forventet svar (jf. tabell 5).
ui	Hvordan er føret?	eh.. eh.. De to andre ungene suser av gåre, så kanskje, vet ikke.	0,5	I intervjuet fikk jeg inntrykk av at han forbant dette med godt føre.
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Jeg er litt usikker egentlig, fordi jeg skjønnte ikke helt hva pulk var, så det blir litt vanskelig å svare på. Så jeg er litt usikker.	0	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Ehhh... Gå på kirkegården står det her.	0	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Neei, jeg tror, siden han tenker på vennene sine som har dødd så har han angst på en måte.	0,5	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Jeg føler at de var ganske gode venner da, i hvert fall.	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	ehh... Kirkegården da, legge ned blomst og tenne lys.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	ehh.. Ut fra teksten tror jeg han har noen frykter fordi vennene hans har dødd da. Kanskje på grunn av det.	1	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Jeg tror han er ganske, eller ikke ganske da, men han er 23 år. Og man pleier å flytte ut etter videregående da, tror jeg. På en måte. Sååå jeg tror nok derfor.	1	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	eh... Nei, jeg vet egentlig ikke.	0	

ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	ehhm. Jeg vet ikke.	0	
----	--	---------------------	---	--

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	eh, det var at amerikanerne fant olje da.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	ehh.. ehh... Jeg er litt usikker. Kanskje da de fant oljen da.	0,5	Ikke helt presist sammenlignet med forventet svar (jf. tabell 7).
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Ehh... Det har jeg ikke peiling på faktisk.	0	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Ehh.. Fordi vi har jo, på grunn av gass- og olje-eksport, da. Vi tjener jo ganske mye på det. Og fiske blant annet. Også har vi, Norge, har masse penger da. Så, også, ja, også veldig mye av oljen. Derfor tror jeg de har mere penger enn de fleste.	1	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	ehh, Norge er blitt rikere. Og fått økonomisk stabilitet. Slik at de eh.. har nok penger da til folket fremover i tid. Ehh.. Det har hatt en stor påvirkning.	1	
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Nei fordi Norge driver med gass-eksport også. Det er ganske viktig for Norge, så derfor tror jeg de tok med det.	0	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Det er sånn at Norge er jo en sånn.... eh... hva kalles det igjen? En sånn felles pott for å samle de oljepengene da. Sånn at de kan samle penger da og gi det til de som trenger det. Ehh... ja.	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Ehhh, fordi hvis de skulle frakte varene sine for eksempel til andre steder rundt om i landet, så kunne de bruke tog da, som gikk mye fortere.	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	De skulle frakte mennesker.	0	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	ehh. Fordi veldig mange mennesker, eller mange passasjerer, da de åpnet strekningen mellom Liverpool og Manchester.	1	
Uj**	Hva menes med at dampteknologien var	ehh... Jeg tror fordi, ehh... hva skal jeg si? De fikk jo etter hvert	0,5	

	«motoren» i den industrielle revolusjon?	sånn motorer i andre ting som fabrikker å sånt brukte da. Ehh.. Når han Georg Stephenson lagde, lagde dampmaskiner, så tenkte jeg at de sikkert kunne bruke maskiner til ja, sånn at i stedet for at menneskene skulle jobbe kunne maskinene gjøre det.		
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	mm.. ehh.. Da tenker jeg på de nyere og moderne togene i dag da. Dagens.	1	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	England, siden det står Manchester og Liverpool.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	ehh... Nei, det vet jeg ikke.	0	

Vedlegg 7: Utdrag fra intervju med Bishar og poenggivning

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Vinter.	1	
bi	Er det tungt å gå?	Eh, ja. De har med mange ting. Fordi det er en fyr som spør om isen er trygg. Og det blir litt vanskeligere da.	0	
bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi de går på isen, da.	0,5	Ikke i tråd med forventet svar (jf. tabell 5), men i og med at tre informanter har svart dette anser jeg det som en mulig tolkning.
bi	Hvor i rekken går de?	De går på et fjell.	0	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja, fordi jeg vet ikke om isen er trygg, ikke sant, så de må gå sakte, de må ikke løpe.	0,5	
ui	Skal de gå langt?	Eh, jeg vet ikke. Det er så mange ord jeg ikke forstår. Det blir litt vanskelig.	0	
ui	Hvordan er føret?	Nei...	0	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	De går på et fjell, da.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Vondt kanskje.	0	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Nei, jeg tror ikke det. Fordi han vil miste tankene om vennene sine og sånn. Og når han kommer å besøke kirkegården da kommer han til å tenke på sånn. Vonde tenker.	0,5	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Bestevenner. Fordi de var sammen på skolen også...	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Nei. Hmm... Å gå på kirken.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Jeg tror han kom tilbake fra Afghanistan. Eller han ble skada. Kanskje.	0,5	Informanten forstod antageligvis ikke at Bjørn hadde et alternativ (jf. tabell 6). Se også neste svar.
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Jeg vet ikke. Egne meninger.	0	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	ehh.. Terrorangrep.	1	

ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Han føler seg tung. Og kanskje det er litt varmt.	1	
----	--	---	---	--

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Ja, det er sånn olje.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	At, jeg vet ikke. Jeg tror at oljealderen de bruker ordet alderen fordi olje kommer ikke til å være alltid. De kommer til å bli borte en dag.	0,5	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Politikerne.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Jeg vet ikke...	0	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	ehh.. Alt.	0,5	
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Fordi når man skal, når man finner olje, så kan det hende at.. Eller, over olje det finnes også mye gass.	1	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	De pengene som Norge får av olje kan brukes i masse forskjellig som for eksempel tjenester, veier og statsbudsjettet.	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Fordi det var komplisert å få de ferdige produktene ut til markedene. Det er det som står her.	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Transportere ting.	1	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Jeg vet ikke.	0	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	På hvilken måte? Jeg vet ikke. Kanskje at dampteknologien påvirker mye... Det er en ting jeg ikke forstår her..	0,5	
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Jeg vet ikke hva som menes kanskje.	0	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	I Tyskland. eh.. nei, eh, Manchester er det i Tyskland eller England? Jeg vet ikke.	0,5	

Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Jeg vet hva flaskehals betyr. Men.... Jeg vet ikke... Fordi jeg liker ikke tema.	0	
------	---	--	---	--

Vedlegg 8: Utdrag fra intervju med Antanas og poenggivning

Antanas (Informant 3)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hvilken årstid er det?	ehh... Jeg vet ikke.	0	
bi	Er det tungt å gå?	Nei..	0	
bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi det er is kanskje.	0,5	Ikke i tråd med forventet svar (jf. tabell 5), men i og med at tre informanter har svart dette anser jeg det som en mulig tolkning.
bi	Hvor i rekken går de?	ehh.. Midten. Fordi det det er skrevet at bak oss hører vi en bikkje og sånt. Så derfor tror jeg at de går i midten.	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja, jeg tror det. Fordi det er is og sånt. Og da må det liksom være greit.	0,5	
bi	Skal de gå langt?	Ehh.. nei.. Fordi det er sekken og fordi jeg tror det er fra skolen eller... til skolen. Og jeg tror ikke at de går så langt.	0,5	
ui	Hvordan er føret?	Føret? Hva er det?	0	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	ehh.. Jeg vet ikke.	0	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hvilken hendelse skal markeres?	At noen er død	1	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	ehh.. Jeg vet ikke.	0	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	God. ehh.. Fordi han vil markere den og	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	ehh.. Hun visste ikke sånn veldig bra hvordan. Men hun sa att blomst og lys.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	ehh... ehh... jeg tror det er fordi han vil ikke være alene.	1	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	ehh.. Fordi han er 23 år. Og han kan bo alene.	1	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	ehh... vet ikke, jeg.	0	
ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Ehh.. Vet ikke...	0	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Olje.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	Det er... eh.. Når Norge fant olje. Er det ikke?	0,5	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	ehh.. Handlingsregelen.	0	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	ehh... ehh... (stille lenge). Kanskje fordi av handlingsregelen. Nei, jeg er ikke sikker.	0	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	De fikk penger.	1	
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	ehh.. Det er fordi.... olje og gass er... liksom... fant.. på liksom samme måte.	1	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	ehh... er ikke sikker.. Fordi Norge har investert oljepenger. Over hele verden.	0,5	

Tekst 4 – rakk ikke lese den teksten.

Vedlegg 9: Utdrag fra intervju med Sanaa og poenggivning

Sanaa (Informant 4)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
bi	Hvilken årstid er det?	ehh.. Vinter.	1	
bi	Er det tungt å gå?	Ja, det står jo at de har sekk. Så kanskje det.	0	Det står i teksten at «sekken er pakket lett».
bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi de går i kø.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	Nei, foran, nei bak	0	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	ehh... ja, jeg tror det. Jeg vet ikke.	0,5	Nøler og er tydelig usikker.
ui	Skal de gå langt?	Det vet jeg ikke. Jeg vet ikke.	0	
ui	Hvordan er føret?	ehh... Var den bratt?	0	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Jeg tror de kanskje går på veien, men at det kanskje er vann på sia, siden han spør om isen er trygg. Eller kanskje de går på havet.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	De tre som de har mista.	1	
Bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Ehh... Jeg tror han kanskje gjør det fordi foreldrene hans synes det er greit at de går og besøker graven til de som døde der. Ja.	1	
Bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Eh.. Husker ikke. Men det kan hende de var brødre eller noe sånt.	0,5	Jeg er blitt fortalt at i noen kulturer kan de kalle nære venner for brødre. Usikker på om informanten tenkte det eller ei.
Bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Ta med blomster og sånt til graven, tror jeg. Og lys og sånt.	1	
Ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Hmm.. Fordi han kanskje er redd for å bo alene.	1	
Ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Han er 23 år..	1	
Ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	nei... Kanskje det har vært en ulykke?	0,5	Usikker i svaret sitt, virker som hun tipper.
Ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	nei. Ehm.. vet ikke.	0	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
------	----------	------	-------	------------

Bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Det.. Den derre.. Oljefunnet. Altså, ja.	1	
Bi	Hva menes med oljealderen?	Oljealderen... Kanskje fra vi har funnet olje til nå, så har det vist at Norge har blitt veldig rikt på grunn av det. Kanskje.	1	
Bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Det er staten, eller de politikerne. Fordi det er de som har styr på sånt og... Det er de på en måte som styrer landet vårt.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Det kan hende fordi at vi har den kysten. Og vi ha.. Noen andre dem kan jo hende at kjøper olje fra andre land og så bruker det og så kanskje selger det videre å. Da kan det hende vi har... Siden vi lager oljen selv, så kan det hende vi har fordeler å sånt. Tror jeg.	0	
Ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Det har betydd veldig mye. Norge har blitt en av verdens rikeste land på grunn av det og... Og tjener veldig mye penger på det. Og det er fordi vi selger det til utlandet og sånt. Siden vi har jo kysten. Norskekysten.	1	
Ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Kanskje fordi det har noe med... ehh.. Olje er jo... Hva heter det igjen? Olje er jo ... Jeg husker ikke hva det heter, det derre, det som lager olje. Altså olje, gass og kull da. Da.. Det har jo noe til felles fordi det blir plukket nede på havbunden og da kan det jo hende det er på grunn av det.	1	
Ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Eh, det, olje er... Norge tjener veldig mye på oljen. Og da kan man jo... vi... Det hjelper veldig mye på jobber og sånt å folk har jo... Det skaper goder til folk da, fram til det blir.. I og med at Norge ehhh... Er et så rikt land, så kan jo i stede for at staten betaler – at vi betaler sykehus å sånt så kan staten på en måte betale sykehus for oss og derfor kan vi få gratis skole å sånt og ja...	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	ehh.. Fordi det kom flere jernbaner, og man kunne frakte varer og sånt fra sted til sted.	0	Jernbanene er konsekvens av behov, ikke motsatt.
Bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Å frakte sånn... De derre svarte steinene... Ehh.. Jeg tror det var, jeg husker ikke.. Men jeg tror det var steiner eller noe materialet, men jeg husker ikke hva de heter.	1	

Bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	ja.. Ehh... Fordi.... Fordi i de store by stendene kunne man kanskje lage flere ehh.. Kanskje ha større nytte til det fordi det er flere folk der. Og de kunne lage sånne fabrikker og sånt der også. Og da kunne man frakte det til byene også.	0	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Ehh.. Var ikke det.. Fordi det skaper jernbaner og sånt? Eller?	0	
Ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Ehhh.... Var det ikke sånn at dem skrev at på den tiden var det fort men nå så er det ganske lavt? Kanskje fordi vi har litt sånn høyere hastighet på ting og..	1	
Ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	Ehh.. England.. ja.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	ehh... (Stille lenge) vet ikke....	0	

Vedlegg 10: Utdrag fra intervju med Paul og poenggivning

Paul (Informant 5)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken årstid er det?	Ehh... Vinter	1	
Bi	Er det tungt å gå?	Kanskje en vanlig, en vanlig tur ja. Ja.		
Bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi kanskje. Kanskje fordi det er is på gulv. Eller snø på gulv. Da er det vanskelig å gå raskt.	0,5	Ikke i tråd med forventet svar (jf. tabell 5), men i og med at tre informanter har svart dette anser jeg det som en mulig tolkning.
Bi	Hvor i rekken går de?	hmm... På Foran.	0	
Bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Nei, jeg tror de vil løpe. Fordi det er kanskje kaldt. Og de vil bli i en hus.	0	
Ui	Skal de gå langt?	Hmm... nei. Jeg vet ikke akkurat, fordi han sier ingenting om det.	0	
Ui	Hvordan er føret?	Jeg vet ikke hva det betyr.	0	
Ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Han kanskje i... bare forrest.	0	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Kanskje at de skal markere den dødsdagen. Fra de tre gutter.	1	
Bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	hm.. Nei, kanskje nei. Fordi det blir huske hver gang hvis du går der. Så kanskje det ikke er så bra for han.	0,5	Jf. Forventet svar (jf. tabell 6). Men informantens svar kan være en grunn til at Bjørn ikke vil besøke kirkegården.
Bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Ja, jeg tror de var kamerater. fordi han sa Afghanistan og... Kanskje de var i krig alle sammen. Men Bjørn er den eneste som har overlevd.	1	
Bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Gå til kirkegården og legge ned blomster	1	
Ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Fordi... Han er.... Han er 16 eller 17.. Han er ikke en voksen. Ja.	0	
Ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi du må gjøre husarbeid og høre på foreldrene dine. Normalt ting.	0	
Ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Kanskje i krig. I Afghanistan. Kanskje.	1	

Ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Åja, ja. Hmm.. Fordi ja. Fordi han kanskje er veldig, veldig trist og vet ikke hva han skal gjøre. Så han bare gå crazy, da.	0,5	
----	--	--	-----	--

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Ehm.. Den amerikanske oljeselskap philips fant mye olje i norsksjøen. Og, vet ikke, bare, maybe they told them, and thats the gift, i dont know.	1	
Bi	Hva menes med oljealderen?	Fra 1969 til nå...?	1	
Bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Staten. Og regjering. Ja.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Ehh.. (stille). Hva mener du med skjermet? Jeg vet ikke.	0	
Ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Mye, mye penger. Mye penger. Ja.	1	
Ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Fordi hmm.... Fordi du trenger olje også for å skape gass. Kanskje. Jeg vet ikke.	0	
Ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Fellesskapet? Hmm.. (leser litt).. Fordi det bli slutt av. Det blir empty. Empty soon. Og du kan ikke... And the money you can't... Nei jeg vet ikke hvordan forklare. The oil production is not really reliable for ever. Baccuse later its empty. And then yeah. Maybe that was not even the question you asked?	0	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Fordi det blir mye, mye enkelt å transportere noen.. Noe... Kull, wood, ja.	1	
Bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	For å transportere mennesker.	0	
Bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	fordi det bli 400 000 passasjerer i første år.	1	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var	Dampteknologien.... Fordi mye, mye ehm... maskineri bli.. eeh.. åå... get run by dampteknologien,	1	

	«motoren» i den industrielle revolusjon?	for eksempel. For eksempel minemaskin.		
Ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Standard. Bil. Nei.. ja, nei, jeg vet ikke.	0	
Ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	England.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Kanskje en problem. Ja.	1	

Vedlegg 11: Utdrag fra intervju med Yemane og poenggivning

Yemane (Informant 6)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken årstid er det?	Vinter.	1	
Bi	Er det tungt å gå?	- Ikke stilt spørsmål		jf. 4.4.6
Bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi hvis jeg på en måte går med noen på tur. Jeg fokuserer på vi kan snakke ikke sant. Vi må ikke bare fokusere på start til slutten da.	0	
Bi	Hvor i rekken går de?	Egentlig de var på... De var foran. Fordi gjør ingenting bak oss hører vi ei bikkje som bjeffer.	0	
Bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja. Tror det fordi det er på en måte snødde de der liksom de var (mumler noe uklart). Men turen var veldig lang da fordi det snødde i natta. Fordi hvis det er tidlig liksom, de kommer sent på en måte. Den var lang da.	0	
Ui	Skal de gå langt?	ehh... vent.. (stille lenge). Jeg tror ikke de er langt gående. De går i kø de sa. Gjør ingenting bak oss hører vi ei bikkje som bjeff og en fyr som spør om isen er trygg og foran oss går en familie på fem. Okei. Det var ikke lang da.	0	
Ui	Hvordan er føret?	De går med kø. Det er masse folk.	0	
Ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	På gata. Fordi hvis de gå på fjellen det er ikke noen stemme vei, du går å klatre opp og... På gata du kan gå rett etter hverandre da. Du kan høre de som går bak deg ikke sant.	0	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Ja, de markerer at det var to av de var døde akkurat denne dagen. De må gå til begravelse og tegne blomster. Det var det.	1	
Bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Ja, men hun har plutselig ikke sant. For to år siden hun var reiste til Afghanistan ikke sant dette er når hun kommet å... Det var akkurat... Egentlig jeg ikke vet når hun tenke bare.. Hun bare våkner opp å hun var fortsatt på senga si og hun tenkte at plutselig sola kom inn vinduet å sånt. Hun	0	

		bare la vær å tenke tusen ganger. Plutselig hun fant ut... Jeg vet ikke... Det var samme dag.		
Bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Er det noen familie? Hvis de var kjæreste hennes det skulle bare bli en av de. Ikke begge. Hun bryr seg om begge. Eller det må bli brødrene hennes. Ellers det må være sånn veldig nære familien liksom.	0	
Bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Hvordan markere den? (mumler). Hun har reist til Afghanistan ikke sant. Vent. Det er litt sånn.. ja.. Ja.	0	
Ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Ja, hun sier at 23 år gammel og fortsatt bort med foreldrene sine og synes det er litt skam. Hun vil flytte seg alene liksom. Ta vare på sjøl.	0	
Ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi som vanlig regel da. Hvis huner 18 hun er myndig da. Og fortsatt bo med foreldrene da. Hun har ikke noen plan eller noen ikke sant, bare fortsatt bo med foreldrene.	0	
Ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Hvordan... (stille). (mumler noe)	0	
Ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	- Ikke stilt spørsmål		Jf. 4.4.6

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Julegave det var.. er det... Julegave det er sånn vi... Mellom Norge og Skottland det var innsjø, Nordsjø. Er det de der som bestemmer sånn grense greie? Med den der...	0	
Bi	Hva menes med oljealderen?	Ja.. Oljealderen. Det hører til Norge den... Norge blir julaften der de rikeste og produserer mye.. av oljen liksom. Min måte Norge er avhengig av oljen. Det var i 1970.	0,5	
Bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Staten.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Ja... Egentlig så jeg får si... De spiller ingen rolle, det er veldig så passe. Skatt og alt det. Ja. Hvis det bare var.. Staten er så avhengig av olje, uten de skulle bli dårligere økonomi. Men fortsatt mye andre måte, med skatten hjelper veldig mye.	0	

Ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Hva betyr olja for Norge? Det er.... Olja for Norge det er sånn.... hmm... Økonomi. Det kan være... (stille). Det er veldig bra. Det er på en måte Norge kasta det etter det på en måte.	1	Jeg forstod at Yemane hadde gjort denne inferensen, men mistenker at det muntlige språket hans satt en stopper for en tydeligere forklaring.
Ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Gass er noen som... Gass og olje tilhører sammen. Ikke sant.	1	
Ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	De gjøre fordi med sykehus... vei... eh.. flyplass, ikke sant alt som ja...	1	

Vedlegg 12: Utdrag fra intervju med Sakrina og poenggivning

Sakrina (Informant 7)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken årstid er det?	Vinteren	1	
Bi	Er det tungt å gå?	nei, kanskje de... Fordi det står sånn liten gutt uten staver. Da tenker jeg at de tar sikkert hensyn til den gutten, så jeg tror ikke de går sånn veldig, veldig langt da. Men at de går langt nok for, for å kose seg, da.	1	
Bi	Hvorfor går de sakte?	Ehh.. Nei, jeg tror kanskje de.. Fordi det står her.. Foran oss går en familie på fem. Han med pulk, hun bak en liten gutt uten staver. Og da... De to andre ungene suser av gåre. Så jeg tenker at de tar hensyn til de som er foran dem også. At de demper litt fart da. Og at de også har en familie da. Eller at de... kanskje er gamle personer som går på tur.	1	
Bi	Hvor i rekken går de?	Jeg tror de går på andre plass i alle fall. Når de er bak en familie går de ikke første pl.. eller først.	0,5	
Bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja.	1	
Ui	Skal de gå langt?	Jeg tenker det når de har med hunden og familien, så tenker jeg at de skal gå langt, ja.	0,5	Jf. Forventet svar (jf. tabell 5). Det kan være at i informantens skjema er hund og familie noe hun forbinder med lengre turer.
Ui	Hvordan er føret?	Nei, jeg tenker det er fint. Ja.	1	
Ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Jeg tenker som sagt at de går på et hav. For som sagt så spør de om isen er trygg, ikke sant.	0,5	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Jeg tror sikkert det er døden til vennene hans, da.	1	
Bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Ehm.. Han... Han vil på en måte det, men samtidig vil han ikke det, hvis du skjønner. Fordi jeg tror når han tenker på sånn derre han får igjen minner da, som for eksempel når han var på skolen og så videre, at... Han vil sikkert markere det på en annen måte.	0	

Bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Jeg tror de var veldig, veldig mye sammen. At de var gode kompiser. fordi når han får igjen minnene så står det sånn der: ehh... De dukker opp i hver krok av hjernen, hver for seg og sammen, på vei til skolen, bak på mopeden min, smugrøykende bak den store stenen i trehytta til Trygve, på stien opp mot skolen og gå vekk. Ja, så han kommer på en måte med eksempler da.	1	
Bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Nei, dra til kirkegården, sette lys og blomster.	1	
Ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Han bor jo hjemme hos foreldrene sine fordi... Han sier jo sånn i teksten ehh... skal bare finne det (leser). En slags frykt hver gang jeg tenker på det, å skulle bo alene. Så han tenker på en måte, ja... Det er sikkert krig eller noe da, i landet, som gjør at han er redd og ikke vil bo alene.	1	
Ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Ja, fordi han er jo 28 år. Og jeg vil tro at i Afghanistan så flytter hjemme fra litt tidligere egentlig. At han er på en alder der han bør kunne være alene.	1	
Ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Ehh.. At... Sånn nå så får vi på en måte høre om krig i Afghanistan, så jeg tror egentlig det er i krig.	1	
Ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Han var sikkert sånn.. stressa eller han ... eller i den historien så tenker han, eller når han kommer på senga da, og prøver å sove, så tenker han veldig mye på vennene hans, ikke sant. Så jeg tror egentlig hjernen hans var et annet sted.	0	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Det var jo da... Det står jo lille julaften 1969 fikk det norske folket en julegave som vil bli stående som en milepæl i landets historie. Det er vel det amerikanske oljeselskapet, eller samarbeidet der, da.	0	
Bi	Hva menes med oljealderen?	Nei, rundt... Nå som de fikk gave i 1969 tenker jeg på en måte det var rundt sånn der 1970 ett eller annet eller noe.	0,5	
Bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Det er jo vel statsbudsjettet, da. Det er jo sånn statsbudsjett som	0	

		blir satt og da begrenser vi penger.		
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Nei, fordi vi har på en måte et statsbudsjett, så vi har på en måte en plan til hva som skal brukes og ikke ehh... Så jeg tenker at det å ha en plan hjelper egentlig mye.	0,5	
Ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Nei, det er jo... Nå så får vi jo høre at vi er alle oljebarna. Og det er jo det med at det har jo gjort Norge til et rikt land. Med ehh.. Handel innen for olje og så videre innen for forskjellige landområder.	1	
Ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	(stille lenge). Nei fordi... Nei det vet jeg faktisk ikke. Men jeg tenker på en måte at gass og olje... Det handler jo nesten om det samme. Ehh.. Når vi pumper ut oljen så er det jo sånn at vi bruker gass også.	1	
Ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Nei, det står har investert oljepenger over hele verden. Men vi kan ikke bruke ubegrenset med oljemidler (leser)... Nei det var litt vanskelig tekst.	0	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Forklaring
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Det er jo for å få i gang mer handel, da. Og at fortere og mer handel i stedet for å bruke for eksempel hest – hester til transport, så brukte de heller de jernbanene, de gikk fortere. Eller raskere.	1	
Bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Nei, til passasjerer tenker jeg. Det å kanskje reise rundt og eller reise på jobb fra... en by til en annen.	0	
Bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi ehh.. når.. Fordi det var jo 400 000 passasjerer som brukte det første året, og da tenker man, ja, da bør man på en måte lage noe. Og det var jo bare – det her var jo bare små byer, hvis man kan si det sånn, da. Men hva med de store byene?	1	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Nei, jeg tenker på at det var motoren som fikk i gang industrien på en måte. Og når de laga først motoren var det da de klarte å få i gang noe.	0,5	
Ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Eh tenker jeg på en måte – eller på den tida da... Ehh.. Eller nå, så i forhold til den tida, så er det lavt. For nå kjører tog egentlig mye fortere enn det. eh, vår	1	

		standard er på en måte høyere enn det.		
Ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	Mellom Manchester og Liverpool, så jeg tenker det er i USA. Eller sånn Amerika, da.	0	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Da tenker jeg på en måte hovedsaken, eller hovedårsaken, da.. Eller hovedsaken i industrien.	0	

Vedlegg 13: Utdrag fra intervju med Mari og poenggivning

Mari (Informant 8)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Vinter	1	
bi	Er det tungt å gå?	Nei, jeg tror ikke det. Fordi de går på isen, og det er flatt.	1	
bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi det er små barn som går.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	Midt i. Fordi de forteller om en familie som går foran og også er det fortsatt folk bak.	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja, jeg tror egentlig det.	1	
ui	Skal de gå langt?	Nei, eller.. Jeg fikk ikke noe inntrykk av hvor langt eller kort de skulle gå. Bare tempo og at jeg tror de er ganske mange.	0,5	
ui	Hvordan er føret?	Jeg tror snøen er lett, fordi det snødde i natt. Og løypene er godt preppet står det, så da er det godt føre.	1	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	På is, ja. Vann.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Da vennene hans døde.	1	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Jeg tror han.. Han virker veldig nøytral. Det føles som han ikke orker å markere det. For det spiller ingen rolle for han. Så han gjør det litt for moren sin skyld.	1	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Jeg tror de var gode venner. Og gjorde alt sammen og... sånt.	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Dra på kirkegården og legge på blomster og lys og sånn.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Han er redd for å være alene da. Føle seg ensom. Han har jo tanker om vennene sine, at det er trist å tenke på de å sånt. Og han trenger da sikkert hjelp for å holde de vekke.	1	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi de fleste andre på hans alder har nok flytta og begynt å jobbe eller studere.	1	

ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Jeg trodde først at de døde i krigen i Afghanistan, men så var det noe snakk om en moped på vei til skolen... Ja... Så da lurer jeg på om det var en ulykke da.	1	
ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Han kom sikkert hjem skikkelig seint, så da var han skikkelig trøtt så han bare kastet de av seg på en måte.	1	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Oljen. (1er)	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	Den tidsperioden hvor vi har utnyttet oljen. Fra 1969 og til nå og fortsetter.	1	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Staten...?	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Fordi vi har hatt mye olje og tjent mye penger på det, så vi har mer sparte penger enn andre land.	1	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Ganske mye med økonomien å sånt. En tryggere økonomisk fremtid, da.	1	
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Fordi når man finner olje så finner man også gass. Og eventuelt kull, da.	1	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	De er i sånne fond. Pensjonsfond, for eksempel står det. Når man er pensjonist skal man fortsatt ha penger. Også, trygghet om det blir svingninger i økonomien i landet så har vi spart opp i fond.	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	For det var vanskelig å transportere varene sine til kjøpere da.	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Til transport av varer.	1	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi den første jernbanen mellom Manchester og Liverpool hadde hatt veldig mange passasjerer bare det første året og da skjønnte de at det var veldig mange mennesker som ville bruke det som transport.. for seg selv.	1	

Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Dem fikk det til å gå rundt. Med handelen og sånt, de fikk fraktet varer og personer, da.	1	
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	For vi i dag kjører tog og bil som går mye fortere enn 45 km/t.	1	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	England.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Jeg vet ikke. Jeg tenkte på det, så prøvde jeg å lese det flere ganger, men... Jeg vet ikke helt.	0	

Vedlegg 14: Utdrag fra intervju med Jørgen og poenggivning

Jørgen (Informant 9)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Jeg tenker vinter da, siden det er snø og sånn.	1	
bi	Er det tungt å gå?	Ikke veldig tungt, siden det bare er passe kupert. Så jeg tror det er ganske lett. Også har de lettpakka sekk.	1	
bi	Hvorfor går de sakte?	Kanskje fordi de skal kose seg, gå en rolig tur. Og at de har... fordi det er unger foran.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	I midten. Fordi det er en fyr, en hund og en bikkje bak, og en familie foran.	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja, jeg tror det.	1	
ui	Skal de gå langt?	Ikke veldig langt, siden det er unger. Men et lite stykke. Men han lille gutten går uten staver, så jeg tror ikke det er veldig langt de skal gå.	1	
ui	Hvordan er føret?	Det er fint. Godt preppa løyper og...	1	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Det er noe is da, så enten så går de på et vann eller på fjellet da. En isbre eller noe. Også er det litt kupert, så det er litt opp og ned, men ikke veldig bratte greier.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	At de døde.	1	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Han orker det egentlig – eller han gjør det mest for hennes skyld, fordi hun føler det. Fordi han er, han vil egentlig ikke tenke så mye på det, han vil bli kvitt tankene og komme seg lengre bort unna det som har skjedd da.	1	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Jeg vil tro det var veldig tett fordi de har kjørt på noe moped sammen og... At de har kjørt på moped, gått på skolen og han tenker så mye på det. At de har dratt til blitt med i militæret sammen og liksom vært hele livet sammen, opplevd alt sammen til det skjedde.	1	

bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	At han skal å til kirkegården og tenne noen lys eller noe sånt.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Jeg vil tro det har noe med det som skjedde for to år siden. Og at han sliter psykisk og at han synes det er fint å få hjelp, og han greier ikke rive seg ut av den hjelpen han får av moren sin. Og hvor deilig det er da, å ha noen som passer på han.	1	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi han er 23 år og det er.. De fleste har da flyttet ut og driver med ett eller anna og driver, starter sitt eget liv og sånt.	1	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Jeg tror de er blitt drept i en krig da, siden de har reist til Afghanistan. At de har blitt med i militæret og at det har vært en bilbombe eller at de har blitt skutt eller noe sånt noe.	1	
ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Fordi han bare er lei og bare kaster seg i senga og trækker de av seg. Orker ikke gjøre noe ordentlig eller rydde det. Han vet at moren kommer til å rydde det opp – hun passer på han uansett så.	1	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Det var da at det ble funnet olje i kysten av Norge.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	Det er liksom den tiden vi er inne i nå, er at vi bruker mye olje til bensin og drift og at vi har funnet olje da, og at dette er en periode der oljen står sentralt, da.	1	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Det er politikerne og de som styrer.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Fordi vi har satt mye penger av, i tilfelle det kommer verre tider.	1	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Det har gitt mange arbeidsplasser, mange som kommer i arbeid, mye ny teknologi og masse penger da. Som.. Det meste av det brukes jo ikke, men bruker noe, så det hjelper jo på økonomien i landet her. Også gjør det Norge klart hvis det kommer problemer i fremtiden da..	1	
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-	Fordi man kan finne gass i olje, i disse olje hullene da.	1	

	eksport når teksten handler om funn av olje?			
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Vet da de blir satt inn i pensjonsfondet, som da skal liksom, som videre blir satt i aksjer da, som spares til.... ehh.. de eldre, som skal spares til verre tider, som gjør at ja....	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Fordi det var.. De trengte råvarer og selge ut varene da, og dette fikk de ikke gjort... De fikk ikke alt dette på samme stedet, og derfor trengte de tilgang til å få råvarer inn fra et sted og kjøre det ut til et annet sted for å selge det og fabrikkene liksom...	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Transportere varer og råvarer.	1	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi det ble, det var veldig mange som reiste med jernbanen, det var 400 000 det første året. Og da skjønnte de at det var et stort marked da, for å bruke det som passasjer – for å flytte mennesker.	1	
Uj**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	At det var dette som dro i gang det, og hjalp det med å... Det var på en måte denne teknologien som startet med, som utviklet seg. Det var dette som stod sentralt da.	1	
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Det er hvordan togene i dag, hvor fort de kjører da, og liksom, nå tidens tog og nåtidens standard.	1	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	England. Mellom Manchester og Liverpool.	1	
Uj**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	At det var der det stoppet da. Det.. Grunnen til at de ikke klarte å produsere mer, ikke fikk solgt ut mer var av den grunn da. Og at det ikke var nok transporttilgang.	1	

Vedlegg 15: Utdrag fra intervju med Julie og poenggivning

Julie (Informant 10)

Teskt 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Vinter.	1	
bi	Er det tungt å gå?	Jeg vil tro at løypene er godt preppet, og da er det ikke tungt å gå fordi de er bra. Løypene er bra.	1	
bi	Hvorfor går de sakte?	Kanskje fordi det er mange i løypa da.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	I midten.	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	nei.. Jeg tror de blir litt impatjent av at det er noen foran som går sakte... Så jeg tror de blir litt irriterte for at de går sakte.	0	
ui	Skal de gå langt?	Siden sekken er pakket lett vil jeg si at, ja, kanskje de skal ut på tur, men hvis de skulle langt på tur, ville de sikkert ikke pakket veldig lett, fordi de skulle grille pølser eller noe. Så jeg vil si de ikke skulle på så lang tur»	1	
ui	Hvordan er føret?	Jeg tror løypene er bra, men jeg tror liksom, atte.. ja... at det er mye snø.	1	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Jeg tror de går på fjellet. Ett eller annet sted på fjellet. Ja.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	At han mistet de kameratene sine.	1	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Han følte egentlig ikke at det var nødvendig, han hadde glemt at det var den dagen. Han ville gjøre det, men han ville helst at moren skulle fikse blomster og liksom de tingene som skal markeres med, da.	1	
bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Det var veldig bra, virker det som. Fordi de gjorde veldig mange ting sammen, og han husker tilbake på de minnene og liksom tenker bare på det hele tiden og liksom vil at de minnene bare skal gå vekk fordi han liksom vil liksom gå videre, tror jeg da. Så de hadde et veldig bra forhold da – han glemmer det liksom aldri.	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Tenne lys og gå med blomster på grava deres.	1	

ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	ehh.. Fordi han sier jo selv at hver gang han liksom.. noen har liksom.. funnet et sted som han kan bo så har han liksom alltid funnet på unnskyldninger. Jeg tror kanskje han finner på unnskyldninger fordi han kanskje ikke føler han er klar for å flytte ut. Ja, jeg tror det.	0,5	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi.. Jeg, når jeg blir 18, så vet jeg at jeg kommer til å flytte ut veldig fort. Jeg tror folk synes det er flaut å bo sammen med moren og faren sin når de liksom har gått over den lov - Når det liksom er lov å bo for seg selv, så synes kanskje folk det er flaut at folk bor sammen med moren og faren sin, selv om de liksom har lov til å flytte ut.	1	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Jeg tror de ble skutt. I liksom Afghanistan, da.	1	
ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Ehh.. Det kan kanskje være en – ikke en metafor, men for eksempel han var ute forrige kveld, på byen eller noe, eller så kan det være sånn at han bare.. var så trøtt at han bare tråkket de av seg liksom.	1	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Jeg må bare huske landene, vent litt.. Mellom Norge og Skottland i Nordsjøen så fant de sånn oljefunn, ja.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	Jeg vil si fra da de fant det til når det slutter å finnes.	1	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	ehh.. Fordi vi må jo ikke... Politikerne må jo ikke bruke for mye av det.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Det er jeg ikke helt sikker på. Men jeg vil si det har noe med at – det har jo selvfølgelig noe med olje å gjøre, men.. (ler). Men jeg vil jo si.. jeg vet ikke.. Men jeg tror det har noe med at vi har så mye penger så vi har liksom. Og vi vet liksom ikke når den oljegraia tar slutt – vi vet jo liksom at det kommer til å skje snart, men siden vi har så mye olje og så mye penger, så føler jeg at vi har veldig positiv greie da.	0,5	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Vi har jo blitt en av de rikeste landene i verden. Og... Olje gjør jo at vi får mye mer penger og blir	1	

		rikere. Så egentlig det vi har gjort i Norge er jo at vi er mye bedre sånn økonomisk.		
ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	ehh.. Fordi.. Olje og gass da... (ler) Jeg vet ikke... Men jeg tror, jeg vet ikke jeg altså – Gass.. Nei, jeg vet ikke.	0	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Fordi, siden vi får penger ut av det så blir jo det at de liksom får det rundt over i hele Norge, så liksom flere områder i Norge blir jo... Får jo ting som er veldig bra for oss å ha. Som for eksempel sykehus og skoler og universiteter og sånn.	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Fordi det var.. På den tiden.. På den tiden faktisk – Da de skapte de første togene så var det sikkert ikke så mye framkomstmidler, så de var liksom desperate på å finne noe som gikk fortere.	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Det husker jeg ikke.. å herregud.. Å! Varer!	1	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi det ble liksom litt lettere å komme seg dit, da, på fortere liksom. For menneskene. OG for å få vekk varer da.	0,5	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Fordi før så gikk ikke, tror jeg, ikke quote meg på det her, men før så gikk togene på damp, de hadde ikke motorer, så ja. Så det var damp som drev togene.	0	
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Togene våre nå i dag, de går jo veldig mye fortere enn 45 km/t. Så det er nyere versjon av togene, da.	1	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	Den gikk fra Manchester til Liverpool, så England.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Det vet jeg ikke.	0	

Vedlegg 16: Utdrag fra intervju med Synne og poenggivning

Synne (Informant 11)

Tekst 1

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hvilken årstid er det?	Det er vinter.	1	
bi	Er det tungt å gå?	Nei, jeg tror ikke det er noe særlig ehh.. tung tur. De går i kø og.. Den familien på fem som går foran dem og, tyder jo på at de ikke går så, så veldig fort da. Så ja.	1	
bi	Hvorfor går de sakte?	Fordi det er en familie med barn foran dem med barn. Ehm.. Så går de jo bak dem, så, ja.	1	
bi	Hvor i rekken går de?	Tror kanskje de går langt foran. Fordi den familien er foran dem igjen, samtidig sier de at de går sakte. Så da går nok hele følge sakte, ikke bare dem.	1	
bi	Er de tilfreds med å gå sakte?	Ja. Det vil jeg tro.	1	
ui	Skal de gå langt?	Ehm.. Jeg tenker kanskje passe langt. Eller, ikke så veldig langt, for de har jo ikke – det står jo at sekken er pakket lett. Så da har de nok ikke med seg sånn at de skal overnatte eller gå veldig lang tur. Så jeg tror ikke det er sånn kjempelangt.	1	
ui	Hvordan er føret?	Ehm.. Jeg tror det er ganske godt føre. Ehm.. Det står at løypene er godt preppa. I tillegg hadde det jo snødd. Det hadde snødd dagen før å. Ja, så jeg tror det er ganske godt føre.	1	
ui	Hvordan er landskapet/hvor går de?	Jeg tenker at de kanskje går over et vann der det er.. på grunn av han som spør om isen er trygg. Da tenker jeg at det er på et vann.	1	

Tekst 2

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi	Hvilken hendelse skal markeres?	Det er da de tre vennene sine sin død.	1	
bi	Hva tenker Bjørn om å besøke kirkegården?	Han sier at «vi kan godt gjøre det», men han gjør det mest for hennes skyld... Ikke... Kanskje det er litt vanskelig for han, da.. Det er ikke sikkert, det er ikke fordi det ikke betyr noe for han, men fordi det er veldig vanskelig å tenke på disse døde vennene. At det er veldig vanskelig.	1	

bi	Hvordan var forholdet mellom Trygve, Tarjei, Kristian og Bjørn?	Jeg tror de var veldig nære venner. Gode kompiser. Og at de var veldig mye sammen. Han gir jo veldig mange eksempler i teksten på ting de har gjort sammen, Så ja, jeg tror de var veldig gode venner.	1	
bi	Hvordan mener moren det er riktig å markere hendelsen?	Moren mener han burde markere det på en måte ved å dra på kirkegården for eksempel.	1	
ui	Hvorfor bor Bjørn hjemme hos foreldrene sine?	Han sier ho at han har en slags frykt. EN slags frykt for å bo alene og være alene. Og dette kan jo også ha noe med at han var i Afghanistan og... i krigen. Og det kan jo også ha påvirkning på han det med disse kompiserne hans også da.	1	
ui	Hvorfor synes Bjørn det er flaut å bo hjemme?	Fordi atte han er 23 år og de fleste bor jo alene når de er 23 år, eller bor ikke hjemme hos foreldrene sine da.	1	
ui	Hva har skjedd med Trygve, Tarjei og Kristian/Hvordan døde de?	Deet... Jeg tenker kanskje det har noe med krigen å gjøre da. At de også var sendt ut til krigen i Afghanistan.	1	
ui	Hvorfor har Bjørn tråkket ut av klærne sine i løpet av natten?	Han kan jo ha kommet hjem sent. Og da ikke orket... Hvis han har kommet hjem veldig sent og være sliten, så har han bare tråkka av seg klærne og ikke tatt seg tid til å brette dem og legge dem ordentlig på en stol, men bare tråkket de av seg.	1	

Tekst 3

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
bi	Hva var julegaven det norske folk fikk i 1969?	Det var jo oljen, da. Mulighet til å borre etter olje.	1	
bi	Hva menes med oljealderen?	Det er jo tida etter vi kunne begynne å borre etter olje, da blir det jo kalt for oljealderen. Når vi ikke kan borre etter olje lengre, blir det jo ikke lengre noen oljealder.	1	
bi	Hvem, ifølge teksten, må begrense bruken av oljepenger?	Hvem som skal begrense? Det blir jo den norske staten, da.	1	
Bi*	Hvorfor er Norge bedre skjermet enn de fleste andre mot svingninger i den internasjonale økonomien?	Det er jo på grunn av de pengereservene vi får av disse oljepengene. Da får vi bedre økonomisk trygghet.	1	
ui	Hva har funnet av olje betydd for Norge?	Det har jo gitt oss bedre økonomi. Og at vi har... det er det med økonomien og at vi har kunnet eksportere olje til andre land.	1	

ui	Hvorfor snakkes det om gass-produksjon og gass-eksport når teksten handler om funn av olje?	Fordi det er også... Det handler om mye av det samme. Med... Ikke fornybare energikilder og det blir... ja.	1	
ui	Hvordan kommer oljepengene fellesskapet til gode?	Det er jo... Det har jo... Det står jo at oljeinntektene har blitt investert i statens pensjonsfond og det er jo at disse pengene i oljefondet brukes på forskjellige velferdsgoder også, ikke bare enkelt personer.	1	

Tekst 4

Inf.	Spørsmål	Svar	Poeng	Kommentar
Bi*	Hvorfor hadde fabrikkene etterlyst bedre transporttilgang?	Det er jo fordi de som er opptatt av å få – de som lager og produserer disse produktene, som de gjerne vil få ut til markedet. På en god måte, da. Og de som er ansatte, de får jo lønn av fabrikkene. Så det er jo for fabrikkene det er viktigst med dette, selv om det er selvfølgelig viktig for de ansatte også, for hvis ikke har de jo ikke jobb. Ja.	1	
bi	Hva var togene på forhånd med å brukes til?	Det var jo dette med å få ut produktene sine, da.	1	
bi	Hvordan forstod investorene at det var behov for jernbane mellom de store byene også?	Fordi det med at 400 000 passasjerer allerede det første året begynte å kjøre denne jernbanen, så de fant ut at det ikke bare var for å frakte produkter, men at det også var mennesker også.	1	
Ui**	Hva menes med at dampteknologien var «motoren» i den industrielle revolusjon?	Det var en vesentlig faktor. Det var, det var det som fikk det i gang, da.	1	
ui	Hvem er det snakk om når det står «vår standard»?	Det er jo mennesker som lever i 2017. I den tiden her. Det var lav standard i forhold til de som levde på den tida.	1	
ui	I hvilket land åpnet den første jernbanestrekningen?	I England.	1	
Ui**	Hva menes med «flaskehalsene» i industriproduksjonen?	Ja, det der leste jeg faktisk to ganger, synes den setningen var litt vanskelig. Menne... En va flaksehalsene.. At det er noe.. En negativ. Med flaskehalsen så tenker jeg at det er ganske smal.. Noe som var vanskelig da, med industriproduksjonen. Tilgangen på råvarer og at det var vanskelig å få disse produktene ut til markedene da.	1	

Vedlegg 17: Spørreskjema om bakgrunnsinformasjon og lesevaner

Kjønn: Jente Gutt

Alder:

Morsmålet ditt:

Hvor er du født?

Hvor mange år har du bodd i Norge?

Hvor mange år har du gått på skole i Norge?

Har du gått på skole i et annet land enn Norge? Hvis ja; i hvilket land og i hvor mange år?

Hvilke språk snakker du?

Hvilket språk snakker du hjemme?

Hvilket språk snakker du med venner?

Hvilke språk kan du lese på?

Hvilket språk leser du best på?

Hvilket språk leser du mest på?

Hva leser du på fritiden? (Romaner, noveller, fagtekster, aviser etc.)

Om norskfaget

Hva liker du best med norskfaget?

Er det noe du synes er vanskelig med norskfaget? I så tilfelle hva synes du er vanskelig?

Synes du det er forskjell på å lese faglitteratur og skjønnlitteratur? I så fall hva synes du er enklest, og hvorfor?

Hva synes du er det vanskeligste med å lese skjønnlitteratur (for eks. fortellinger, noveller, romaner)?

Hva synes du er det vanskeligste med å lese faglitteratur (for eks. tekster i naturfag, samfunnsfag og historie)?

Vedlegg 18: Informasjonsskriv til informantene

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Leseforståelse i videregående skole”

Bakgrunn og formål

Studien inngår i et masterprosjekt ved HF-fakultetet tilhørende Universitetet i Bergen. Formålet med prosjektet er å undersøke leseforståelsen til elever med ulik språklig og kulturell bakgrunn. Undersøkelsen vil bestå av en leseoppgave i form av et intervju og et spørsmålsskjema.

Til min undersøkelse trenger jeg elever som følger den ordinære læreplanen i norsk; både elever med norsk som morsmål og flerspråklige elever som har et annet morsmål enn norsk.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Som deltaker i studien vil du være med på et intervju, hvor du vil bli stilt spørsmål til tekstene du skal lese. Under leseoppgaven vil du lese høyt for meg og underveis i lesingen fortelle meg hva du tenker. Spørreskjemaet om bakgrunn (alder, landbakgrunn, morsmål, skolebakgrunn, lesevaner etc). Intervjuet og leseoppgaven vil bli tatt opp på lydbånd, og deretter slettet når prosjektet er avsluttet.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Prosjektet er meldt til Personvernforbundet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. De som har tilgang til personopplysningene er kun jeg (studenten) og min veileder, Ingvild Nistov. Etter at studien er avsluttet (Juni 2018) vil informasjonen som kan knyttes til person slettes. Deltakerne vil ikke kunne gjenkjennes i masteroppgaven.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Hanna Morseth Palfi (telefon: 41500956, mail: hpa065@student.uib.no) eller Ingvild Nistov (telefon: 95808644, mail: ingvild.nistov@uib.no)

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg samtykker til å kunne bli kontaktet senere i løpet av prosjektperioden, dersom studenten har informasjon eller spørsmål knyttet til studien.

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 19: Godkjenning fra NSD

Ingvild Nistov
Sydneplassen 7
5007 BERGEN

Vår dato: 25.09.2017

Vår ref: 55402 / 3 / PGR

Deres dato:

Deres ref:

Tilbakemelding på melding om behandling av personopplysninger

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 21.08.2017.

Meldingen gjelder prosjektet:

<i>55402</i>	<i>Minoritetsspråklige elevers gjøring av inferens. En undersøkelse av minoritetsspråkliges gjøring av inferens under lesing på andrespråket</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Universitetet i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Ingvild Nistov</i>
<i>Student</i>	<i>Hanna Morseth Palfi</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget [skjema](#). Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en [offentlig database](#).

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 06.05.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Dersom noe er uklart ta gjerne kontakt over telefon.

Vennlig hilsen

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Marianne Høgetveit Myhren

Pernille Ekornrud Grøndal

Kontaktperson: Pernille Ekornrud Grøndal tlf: 55 58 36 41 / pernille.grondal@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Hanna Morseth Palfi, hpa065@student.uib.no

Formålet med prosjektet er å undersøke om det er forskjell i hvordan minoritetsspråklige elever i videregående skole gjør inferenser når de leser sakprosaetekster og skjønnlitterære tekster på norsk (deres andrespråk).

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er i all hovedsak godt utformet. Vi minner imidlertid om at du må oppgi UiB som behandlingsansvarlig institusjon.

Personvernombudet tar høyde for at kombinasjonen av registrering av opplysninger om nasjonalitet og morsmål kan føre til at det registreres sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn.

Personvernombudet forutsetter at prosjektet er klarert med skolen, innbefattet bruk av lydopptak. I meldeskjemaet er det krysset av for at personopplysninger skal samles inn ved observasjon. Personvernombudet legger til grunn at det informeres og innhentes samtykke fra dem som observeres, dersom det skal registreres personidentifiserende opplysninger fra observasjon.

Personvernombudet legger til grunn at student og veileder etterfølger UiB sine interne rutiner for datasikkerhet. Vi vil ikke anbefale bruk av privat pc/mobiltelefon til opptak/behandling av sensitive personopplysninger. Vi anbefaler at studenten i den grad det er mulig låner opptaksutstyr fra UiB. Dersom personopplysninger likevel skal lagres på privat pc/mobiltelefon, må det avklares med UiB og opplysningene bør krypteres tilstrekkelig.

Forventet prosjektslutt er 06.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. etnisk bakgrunn, landbakgrunn, morsmål, skole, alder og kjønn mv)
- slette digitale lydopptak

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg sammenlignet minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevers leseforståelse, med fokus på inferens. Utvalget i undersøkelsen min er hentet fra Vg1-klasser der alle elevene følger ordinær læreplan i norsk. Datamaterialet bygger på en lesetest i form av et intervju med syv elever som har oppgitt å ha et annet morsmål enn norsk og fire elever som har oppgitt at de har norsk som morsmål. Studien undersøker elevenes gjøring av inferens når de leser to skjønnlitterære tekster og to sakprosaetekster. Sakprosaetekstene er hentet fra to lærebøker i historie, den ene skjønnlitterære teksten er utdrag fra en roman gjengitt i en lærebok for norskfaget og den andre er utdrag av en tekst hentet fra en novellesamling. Oppgaven er av utforskende, kvalitativ karakter, og bygger på teori og funn fra tidligere forskning på andrespråklesing, leseforståelse og inferens.

Resultatene viser at det er individuelle forskjeller mellom informantene, men det fremgår også forskjell mellom de minoritetsspråklige og majoritetsspråklige elevene, hvor de majoritetsspråklige informantene gjorde flere inferenser enn de minoritetsspråklige under lesing av alle fire tekstene. Den største forskjellen mellom informantgruppene var gjøringen av inferens til de skjønnlitterære tekstene, hvor kulturelle bakgrunnskunnskaper fremstår som avgjørende for god leseforståelse. De minoritetsspråklige informantene gjorde flere inferenser, og syntes å ha bedre leseforståelse av sakprosaetekstene enn de skjønnlitterære tekstene. Til sakprosaetekstene synes emnespesifikk kunnskap å være vesentlig for god leseforståelse.

Abstract

In this thesis, I have compared the reading comprehension of students who have Norwegian as their second language and students who have Norwegian as their first language, focusing on inference. The informants in this study attend the same upper secondary school, and follow the standard curriculum of the subject Norwegian. The data material consists of a reading assessment conducted as an interview with seven students with other first languages than Norwegian, and four students with Norwegian as their first language. The study examines the students' making of inferences while reading two fictional texts and two explanatory texts. The two explanatory texts are obtained from two different third grade history textbooks. One of the fictional texts, an excerpt from a novel, is obtained from a third grade Norwegian textbook, while the other one is obtained from an anthology of short stories. The assignment is of qualitative nature, and is based on theories and findings from previous research on second language reading, reading comprehension and inference.

The results show that the students with Norwegian as their first language made sufficient inferences while reading all four texts, compared to the students with other first languages than Norwegian. The main difference between the groups was the making of inference to the fictional texts, where cultural schema is crucial for reading comprehension. Language minority informants made more inferences, and seemed to have a better understanding of the explanatory texts than the fictional ones. When reading explanatory texts, subject-related knowledge and skills seem to be crucial for reading comprehension.

Oppgavens profesjonsrelevans

Dagens klasserom i norsk videregående skole har elever med ulike språklige og kulturelle bakgrunner. Det er nødvendig at lærere har kompetanse i å undervise alle elevene, også de med et annet morsmål enn norsk. Rambøll (2016:92) har evaluert norskopplæringen for språklige minoriteter og viser at et mindretall av lærerne har kompetansen som trengs for å kunne undervise denne elevgruppen, noe som fører til at kvaliteten på opplæringen i de fleste tilfeller ikke er god nok. Kulbrandstad og Kulbrandstad (2008:48) mener det er viktig at *alle* norsklærere har innsikt i flerspråklighet og norsk som andrespråk; dette fordi skolene i Norge er preget av språklig og kulturelt mangfold, og elevene følger i de fleste tilfeller den samme læreplanen. Også Rambøll (2016:92) understreker det er «[...] behov for kompetanseheving blant lærere for å sikre et godt tilbud til minoritetsspråklige elever».

Lesing er en av fem grunnleggende ferdigheter i kunnskapsløftet (LK06). Roe (2014:11) påpeker at gode leseferdigheter og god tekstforståelse ikke bare er viktig for læring. Men også i samfunnet generelt, og i arbeidslivet, uansett hvilket yrke man har (Ibid:12). Resultater fra PISA-undersøkelser viser at språklige minoriteter skårer signifikant svakere enn jevnaldrende elever med norsk som morsmål på leseferdigheter (Frønes, 2016:145). For meg synes det derfor viktig å få mer kunnskap om faktorer som påvirker leseforståelse og hvordan lærere kan hjelpe minoritetsspråklige elever til å komme opp på et nivå tilsvarende sine medelever med norsk som morsmål.

På bakgrunn av dette, vil jeg hevde at å skrive en masteroppgave i norsk som andrespråk har stor profesjonsrelevans. I arbeidet med oppgaven har jeg fordypet meg i minoritetsspråkliges leseforståelse, med fokus på gjøring av inferens. Jeg tror denne kunnskapen vil gjøre meg bedre rustet til å hjelpe elever med deres utfordringer når de leser både skjønnlitterære tekster og sakprosaetekster.